

VISIOONI JA STRATEEGILISTE SIHTIDE SELGITUSED

Tallinna arengustrateegia „Tallinn 2035“ juurde

SISUKORD

VISIOON.....	2
SÕBRALIK LINNARUUM	4
1. MIKS SELLINE SIHT?	4
2. KUIDAS HINDAME SIHI POOLE LIIKUMIST?	6
3. SIHI SAAVUTAMIST TOETAVAD LINNA TEGEVUSVALDKONNAD	8
4. SIHI ALALÕIKUDE SELGITUSED	10
LOOV MAAILMALINN	15
1. MIKS SELLINE SIHT?	15
2. KUIDAS HINDAME SIHI POOLE LIIKUMIST	15
3. SIHI SAAVUTAMIST TOETAVAD LINNA TEGEVUSVALDKONNAD	17
4. SIHI ALALÕIKUDE SELGITUSED	19
TERVE TALLINN LIIGUB	24
1. MIKS SELLINE SIHT?	24
2. KUIDAS HINDAME SIHI POOLE LIIKUMIST?	24
3. SIHI SAAVUTAMIST TOETAVAD LINNA TEGEVUSVALDKONNAD	28
4. SIHI ALALÕIKUDE SELGITUSED	30
ROHELINE PÖÖRE	33
1. MIKS SELLINE SIHT?	33
2. KUIDAS HINDAME SIHI POOLE LIIKUMIST?	33
3. SIHI SAAVUTAMIST TOETAVAD LINNA TEGEVUSVALDKONNAD	35
4. SIHI ALALÕIKUDE SELGITUSED	36
KODU, MIS ALGAB TÄNAVAST.....	40
1. MIKS SELLINE SIHT?	40
2. KUIDAS HINDAME SIHI POOLE LIIKUMIST?	40
3. SIHI SAAVUTAMIST TOETAVAD LINNA TEGEVUSVALDKONNAD	43
4. SIHI ALALÕIKUDE SELGITUSED	44
HEATAHTLIK KOGUKOND	49
1. MIKS SELLINE SIHT?	49
2. KUIDAS HINDAME SIHI POOLE LIIKUMIST?	49
3. SIHI SAAVUTAMIST TOETAVAD LINNA TEGEVUSVALDKONNAD	52
4. SIHI ALALÕIKUDE SELGITUSED	54

Visioon

Tallinna arengustrateegia koostamisel on lähtutud ÜRO säästva arengu eesmärkidest (ingl *sustainable development goals*, lühend [SDG](#) on kasutusel ka eesti keeles) ja Euroopa Liidu (EL) poliitikast, Eesti riigi koostamisel olevatest arengudokumentidest ja seal käsitletud globaalsetest trendidest ning Tallinna elanike ja huvirühmade tagasisidest. Teoreetilise raamistikuna sihtide struktureerimisel kasutati [OECD heaolu hindamise raamistikku](#). SDG-d ja EL-i poliitika annavad suunised, kuidas linnad saavad kaasa aidata meie ees olevate globaalsete väljakutsete lahendamisele. Eesti riigi arengudokumendid seavad Eesti ees seisvate väljakutsete lahendamise eesmärgid ja olulisemad tegevussuunad ning aitavad mõtestada Tallinna rolli selles. Elanike ja huvirühmade tagasiside näitab, millist linna inimesed soovivad ja millised on nende ootused kohalikule omavalitsusele.

ÜRO säästva arengu eesmärgid (SDG-d) ja EL-i poliitika

SDG-d ei too linna strateegilisse planeerimisse midagi täiesti uut, küll aga muudavad nad rõhuasetust, mida ka linnad peaksid globaalselt silmas pidama. ÜRO raamistik pakub välja säästva arengu [näitajad](#), mida saavad kasutada ka kohalikud omavalitsused. Olulisemad SDG-d ja näitajad, millesse „Tallinn 2035“ panustab, on järgmised: 1) majanduslik toimetulek (suhtelise vaesuse määr väheneb), 3) tervis ja heaolu (tervena elatud aastate arv kasvab), 4) kvaliteetne haridus (elukestvas õppes osalemise määr suureneb), 8) tööhõive ja majanduskasv (tootlikkus suureneb), 5) sooline võrdsuslikkus (palgalõhe väheneb, naised on rohkem juhtivatel kohtadel, võrdsustub naiste ja meeste ajakasutus, nt hoolduskohustus), 11) jätkusuutlikud linnad ja asumid (liiklusõnnetustes kannatanud inimeste arv väheneb, ligipääs rohealadele paraneb, rahuolu eluruumi seisundiga suureneb, ühissõidukiga, jala või rattaga töö käijate osakaal suureneb), 12) säästev tootmine ja tarbimine (materjali ringlusse võtu määr suureneb), 13) kliimamuutused (kasvuhoonegaaside heide väheneb), 15) Maa ökosüsteemid (soodsas seisundis liigid), 18) kultuuriruumi elujõulisus (kultuurielus osalejad).

EL-i poliitikasuundadest avaldab Tallinna arengu planeerimisele suurimat mõju kliima- ja keskkonnapoliitika. Selle mõju nähtub nii Eesti riigi võetavatest kohustustest, EL-i rahastusmehhanismidest kui ka EL-i linnade vahetust koostööst (Eurocities, linnapeade pakt).

Eesti riigi arengudokumendid

Arengustrateegia „Tallinn 2035“ koostamine langes riikliku strateegiaga „Eesti 2035“ ja mitme riikliku arengukava koostamisega samale ajale. See andis suurepärase võimaluse koordineerida nii taustateavet kui ka sihtide seadmist. Näiteks ei koostatud „Tallinn 2035“ jaoks eraldi globaalsete trendide analüüsi, vaid kasutati „Eesti 2035“ raames tehtud tööd. Kuna ka „Eesti 2035“ ja teised riigi

strateegiad lähtusid SDG-dest, siis oli võimalik saavutada hea seos globaalsete, riiklike ja kohalike eesmärkide vahel. Olulisemad valdkondlikud arengukavad, mis arengustrateegiale „Tallinn 2035“ alusandmeid andsid, olid „Transpordi ja liikuvuse arengukava aastateks 2021–2030“, „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“, „Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035“ ja „Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035“. Lisaks keskvalitsuse arengudokumentidele lähtuti „Tallinn 2035“ koostamisel Harju maakonna arengustrateegiast ja saadi olulist tagasisidet Harjumaa Omavalitsuste Liidult.

Tallinna elanike ja huvirühmade tagasiside

Elanike ja huvirühmade tagasisideks kasutati nii linna iga-aastast rahuloluküsitlust kui ka „Tallinn 2035“ põhjalikku järkjärgulist kaasamisprotsessi, mille raames tehti nii küsitlusi¹ kui ka töötubasid. Lapsed joonistasid 800 pilti Tallinna tulevikust ja osalesid noortefoorumil, kus esitasid oma nägemuse ja tõid esile oma muresid. Tagasisidest koorus selgelt välja elanike ootus, et neil oleks hea linnaruum ja mugavad liikumisvõimalused, ning linnaruumi puhul tähtsustati selgelt rohelust, turvalisust ja ligipääsetavust.

Nendest andmetest kooruski välja „Tallinn 2035“ visioon: „Roheline maailmalinn“

„Roheline“ viitab nii Tallinna elanike väga suurele ootusele roheline ja puhta linna järgi kui ka üleilmsele keskkonnapoliitikale. Maailmalinna viitab Tallinna ambitsioonile olla globaalse rohepöörde eesrinnas, samuti elavale, atraktiivsele, inimhõõtmelisele ja ligipääsetavale linnaruumile, mis on nii hea elukoht, ligimeelitatav sihtkoht kui ka konkurentsivõimeline ettevõtluskoht.

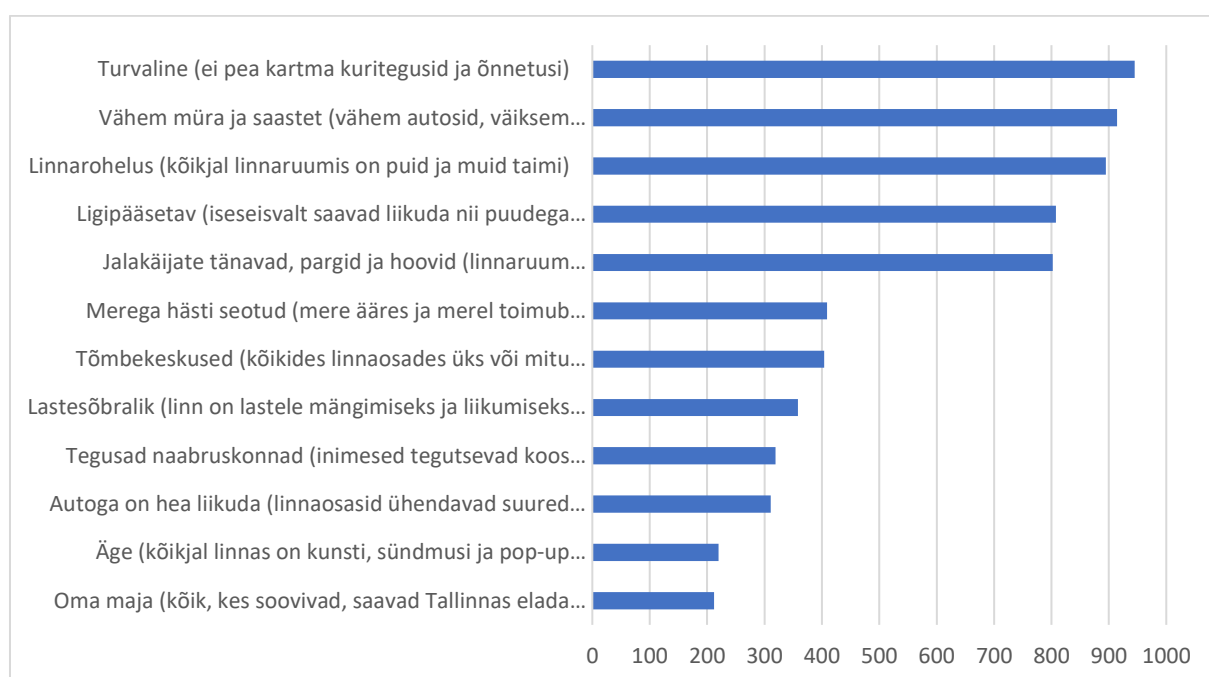
¹ Rahuloluküsitluste tulemused on leitavad Tallinna uuringute [infosüsteemist](#), samuti saab tutvuda kaasamisprotsessi [esimese küsitluse kokkuvõtte](#) ja [teise küsitluse kokkuvõttega](#).

Sõbralik linnaruum

1. Miks selline siht?

„Hea linn on nagu hea pidu: oled seal kauem, kui alguses plaanisid,“ on öelnud inimsõbraliku linnaruumi üks pikaajasemaid eestkõnelejaid arhitekt Jan Gehl. Hea linn on ehitatud selleks, et inimesed saaksid seda võimalikult erinevatel viisidel kasutada, hea linnaruum aitab vältida konflikte kasutajate vahel, vähendada stressi ja üksildust ning suurendada elanike loovust. Selle kõige tulemusena paraneb inimeste elu linnas. Hea linnaruum ei ole ehitatud üksnes praeguste vajaduste tarbeks, vaid seda on võimalik lihtsalt ümber disainida.

Sihi „Sõbralik linnaruum“ all käsitletaksegi hea linna loomist. Järgnevad lõigud räägivad linnaruumi peamistest väärtustest täpsemalt, liikudes geograafilises mõttes üldisemalt üksikule – alustatakse linnaregioonist ja jõutakse välja mereääreni. Linnaruumi olulisust kinnitab ka linlastelt saadud tagasiside selle kohta, mida oodatakse kohalikult omavalitsuselt. Seetõttu on linnaruumile strateegias „Tallinn 2035“ suurt tähelepanu pööratud.

Joonis 1. Kõige olulisemad linnaruumi aspektid Tallinna elanike küsitluse kohaselt (Tallinna arengustrateegia ideekorje 2019).

Strateegilise sihi kokkuvõtte esimene lause loob põhilise linnaruumi narratiivi. Tallinna planeeritakse mitmekeskuselisena. See tähendab, et siin on üks tugev keskus ja palju väiksemaid keskusi. Mitmekeskuseline ruum hõlmab ka väljaspool Tallinna halduspiire olevaid keskusi. Mitmekeskuselise arengu suund on valitud kolmel põhjusel: 1) see võimaldab keskustega kaasneva atraktiivse linna teha kodu lähedal kättesaadavaks suurele osale inimestest; 2) see on kestlikum, sest vähendab sund- ja transiitliikumisi; 3) see sobib Tallinna ruumimustriga, st siin on juba välja kujunenud eriilmelised piirkonnad ja keskused.

Inimmõõtmelisus lähtub Põhja-Euroopa planeerimisteooriast, mille tuntuim tutvustaja on eelnimetatud Taani linnaplaneerija Jan Gehl. Inimmõõtmelisus on teise põhimõttena toodud ka

Riigikantselei ruumiloome eksperdirühma lõpparuandes². Inimmõõtmelise ruumi loomisel keskendutakse inimeste vajadustele, arvestades nende taju, liikumise, huvide ja käitumisega, ning elanikud on kaasatud oma elukeskkonna arendamisse.³ See mõjutab näiteks hoonete suurust ja nende paiknemist üksteise suhtes, tänavate mõõtmeid ja liikluskorraldusvahendite suurust. Sellest põhimõttest tulenevad näiteks hoonete tüpoloogia eesmärgid, aktiivsete liikumisviiside osakaalu eesmärgid ja muud linnaruumi disainiga seotud aspektid.

Linlased soovivad, et linnaruum oleks roheline. Oleme seda laiendanud **loodusläheduseks**, sest rohelisus ei eksisteeri vaakumis, vaid sõltub looduse mitmekesisusest. See on ka Tallinna üks konkurentsieeliseid, mida tuleks veelgi tugevdada ja ära kasutada.

Ligipääsetavus on küll osa inimmõõtmelisusest, aga seda on eraldi rõhutatud, lähtudes kaasamisprotsessis saadud tagasisidest – et Tallinn oleks hea linn kõigile elanikele ja külalistele, peab see olema kõigile ruumiliselt kättesaadav. Kui rohelus on juba praegu Tallinna konkurentsieelis, siis ligipääsetavus on pigem linna nõrk külge. Siin on palju eelmisel sajandil planeeritud hooneid, mis ei ole kõigile ligipääsetavad.

Gehli⁴ sõnul peab hea avalik ruum vastama kolmele tingimusele: 1) turvaline, kaitstud soovimatute elementide eest, nagu liiklusõnnetused, kuritegevus ja ebameeldiv ilm; 2) mugav, pakkuma häid võimalusi sellisteks tegevusteks nagu kõndimine, seismine, istumine, nägemine, kuulmine, rääkimine ja hetkeks peatumine; 3) naudingut pakkuv, mida võimaldab ruumi inimmõõtmelisus, kohaliku kliima positiivsete külgede nautimise võimalus ja lõpuks ka meeldivate meeleliste kogemuste võimalus: hea arhitektuur, disain, detailid, materjalid, rohelus, vesi, loodus ja vaated. Nendest aspektidest lähtuvalt ongi kokkuvõttes esile toodud mugavuse, põnevate tegevuste ja turvalisuse mõtted. Eraldi on rõhutatud puhta õhu ja vähese müra eesmärki, sest tallinlased peavad neid tähtsaks ja neil on suur mõju inimeste tervisele, mille hoidmine on üks kuuest strateegilisest sihist.

Eri liikumisviiside kasutamise võimalust on rõhutatud sellepärast, et tänav on suuresti liikumisruum. Kui tänavatel oleks ülekaalus üks liikumisviis, muudaks see tänav üksluseks, inimesed peaksid üksteisega vähem arvestama ja linn oleks eri inimrühmadele vähem kättesaadav. Eri liikumisviiside eeldus on see, et linnaruum on suurte katkestusteta, sujuvate üleminekute ja terviklike teekondadega. Lisaks on rõhutatud ühistranspordi tähtsust. See liikumisviis on enamikule inimestest kättesaadav ja põimib linna ruumiliselt terviklikuks, olles ka ise üks osa avalikust ruumist.

Merele avatust on käsitletud seetõttu, et Tallinn on merelinn, kuid vahepeal on ligipääs merele olnud piiratud. Merele avatus on seatud eesmärgiks juba varasemates strateegiates ja planeeringutes ning viimasel kümnel aastal on sellega aktiivselt ka tegeletud. Siiski on Tallinnas jätkuvalt väga palju mereäärset ala, mis tuleb muuta inimestele kättesaadavaks.

Tallinna kui loova maailmalinna seisukohast on oluline, et linnaregioon toimiks ühtse majandusruumina. Selle saavutamine algab juba ruumilisest planeerimisest. Tallinn ei lõpe linnapiiriga, vaid kümned tuhanded inimesed pendeldavad iga päev Tallinna ja selle lähiümbruse vahel. Seetõttu on oluline linnaregiooni ühtne ruumiline planeerimine, eriti elamualade, keskuste, töökohtade paiknemise ning rohe- ja liikumisvõrgustiku seisukohalt.

Uuesti inimese fookusesse võtmine vastab tõdemusele, et inimeste vajadused on linnade planeerimises, disainis ja ehitamises kaotsi läinud. Tähelepanu keskmes on olnud taristu, autod ja tehnoloogia. See on meile jättnud linnad, mis on kõledad ja koledad ning kus on inimesel raske ringi

² https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/riigikantselei/strateegiaburoo/lisa_8_rls_struktuurivisand.pdf

³ https://planeerimine.ee/static/sites/2/uldplaneeringu_juhis_final.pdf

⁴ Gehl, Jan (2010). Cities for People, Washington: Island Press.

liikuda. Betoonest ehitatud ja autosid täis keskkond on kogukondi lõhestanud.⁵ Ka autosõit on inimsõbralikus linnas meeldivam – kui autosid on vähem, on vähem ka ummikuid ning teekond on rahulikum ja põnevam.

Tuleviku Tallinna hea linnaruumi loomine on linna atraktiivsuse ja konkurentsivõime suurendamise oluline komponent, sest pakub maailmatasemel elukeskkonda nii tallinlastele kui ka külalistele. Avaliku ruumi kvaliteedi tähtsust on raske üle hinnata: seda on nimetatud demokraatia taristuks⁶, see võimaldab inimestel kasutada oma õigusi ja vabadusi⁷, kohtuda ja suhelda⁸ ning see tugevdab suuremasse kogukonda kuulumise tunnet⁹. Ohutu ja inspireeriv avalik ruum, eriti sealne rohelus, parandab inimeste vaimset ja füüsilist tervist ning rahulolu eluga. Eriti oluline on hea ja ohutu linnaruum laste kognitiivsete võimete ja iseseisvuse kasvuks.

Siht „Sõbralik linnaruum“ toetab järgmiste säästva arengu eesmärkide saavutamist:

2. Kuidas hindame sihi poole liikumist?

Kuigi kõik strateegilised sihid on omavahel seotud ja mõjutavad üksteist, siis sihil „Sõbralik linnaruum“ on kõige suurem ühisosa teiste sihtidega. Seetõttu hinnatakse sõbraliku linnaruumi saavutamist muu hulgas teiste sihtide hindamise kaudu. Näiteks mõjutab linnaruumi sõbralikkust see, milline on liikuvuskeskkond, seega on liikuvuskeskkonna hindamine osa sõbraliku linnaruumi hindamisest.

Strateegiaga ei panda hindamissüsteemi lukku, vaid seda hakatakse pidevalt täiendama. See tähendab, et allpool nimetatud mõõdikud võivad aja jooksul muutuda.

Kõige laiem mõõdik, millega sõbraliku linnaruumi sihi saavutamist hinnatakse, on **oma linnaosa elukeskkonnaga väga rahul olevate elanike osakaal**. Rahulolu elukeskkonnaga mõõdetakse iga-aastase rahulolu-uuringuga. Uuringutes vaadeldakse nii tallinlaste rahulolu Tallinna linna elukeskkonnaga tervikuna kui ka rahulolu oma linnaosaga. Küsitluste tulemuste põhjal võib öelda, et tallinlaste rahulolu oma linnaosa elukeskkonnaga on pisut suurem kui rahulolu Tallinna elukeskkonnaga tervikuna. 2019. aasta uuringu tulemused näitavad, et kuigi elukeskkonnaga väga rahul või pigem rahul olevate tallinlaste osakaal kokku on väga suur (Tallinna elukeskkonnaga tervikuna on väga rahul või pigem rahul 95% ja oma linnaosa elukeskkonnaga 94% tallinlastest), siis täielikku

⁵ Euroopa Komisjon (2019.) The Human Centered City.

⁶ Carr, Francis, Rivlin & Stone 1992. Needs in Public Space.

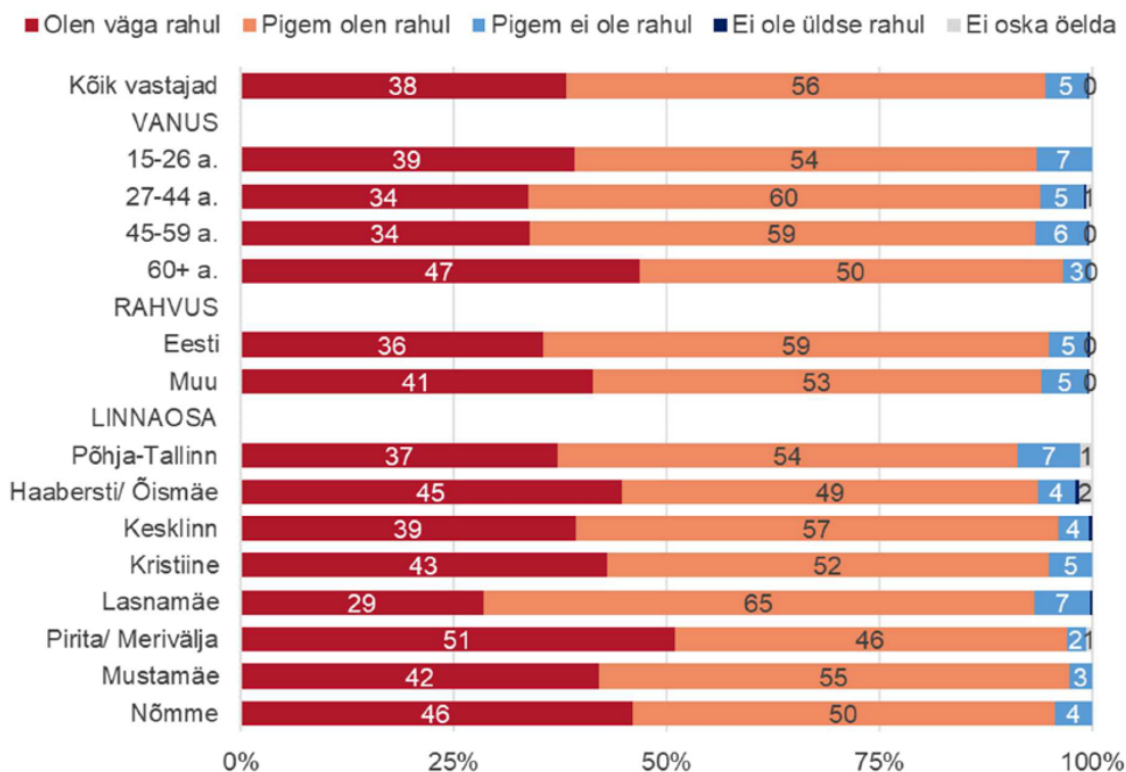
⁷ Loukaitou-Sideris & Ehrenfeucht 2009. Conflict and Negotiation over Public Space.

⁸ Whyte 1980. the Social life of small urban spaces.

⁹ Viidatud Devlin (2018). Environmental Psychology and Human Well-Being: Effects of Built and Natural Settings kaudu

rahulolu väljendatakse harvem. Tallinna elukeskkonnaga tervikuna on väga rahul 30% ja oma linnaosa elukeskkonnaga 38% tallinlastest.

2019. aastal oli inimesi, kes on oma linnaosa elukeskkonnaga väga rahul, keskmisest enam Pirital (51%), keskmisest vähem aga Lasnamäel (29%), vt järgmine joonis¹⁰:

Joonis 2. Rahulolu oma linnaosa elukeskkonnaga (tallinlaste rahuloluküsitlus 2019).

Oma linnaosa elukeskkonnaga väga rahul olevate inimeste osakaal võrreldes varasemate aastatega näitab kasvutrendi: 2015. aastal oli see näitaja 31%, 2016. ja 2017. aastal 36% ning 2018. aastal 37%. Sarnaselt viimase küsitluse tulemustega on ka varasematel aastatel oma linnaosa elukeskkonnaga väga rahul olevaid inimesi olnud enim Pirital, Nõmmel ja Haaberstis. Kõige vähem on linnaosa elukeskkonnaga väga rahul olevaid inimesi olnud valdavalt Lasnamäel. Nagu näha, on kõikides linnaosades arengupotentsiaali palju ja et mitte leppida keskpärase tulemusega, on seatudki eesmärgiks suurendada just väga rahul olevate inimeste osakaalu.

Rahuloluküsitlusest selgub, et oma linnaosa peamiseks väärtuseks peavad Nõmme, Pirita, Haabersti/Õismäe, Mustamäe ning Kesklinna elanikud kõige sagedamini looduslähedust, puhast õhku ja rohelist. Kuigi looduslähedust toodi sageli esile ka ülejäänud linnaosades, nimetasid Põhja-Tallinna elanikud oma linnaosa peamise väärtusena pisut sagedamini mere lähedust, Kristiine elanikud rahulikku ja privaatset miljööd, Lasnamäe elanikud aga head transpordiühendust ja haljastust.¹¹

Seega mõjutavad rahulolu elukeskkonnaga mitu aspekti, mistõttu tuleb strateegilise sihi poole liikumisel seirata ka muid näitajaid. Näiteks jälgitakse, **kui hästi on omavahel ühendatud Tallinna linnaregiooni keskused, milline on nende elanike osakaal, kes elavad (tõmbe)keskuses või selle mõjualas**, ning kuivõrd on rohelus linnaruumis nähtav ja kättesaadav (**rohelist teekondade osakaal**

¹⁰ Tallinlaste rahuloluküsitlus 2019-3. Joonis 12.

¹¹ Tallinlaste rahuloluküsitlus 2019

ja nende elanike osakaal, kellest on roheala kuni 300 m kaugusel). Looduslähedust, puhtust ja rohelist peavad tallinlased väga oluliseks, mistõttu tuleb pidevalt jälgida ka keskkonnahoiu valdkonna **tegevusprogrammide mõõdikuid**, mis annavad ülevaate linna elurikkuse, vee ja õhu seisukorrast ning müra tugevusest.

Kuna tagasiside põhjal peavad linnaelanikud puhast õhku ja vähesemat müra väga oluliseks, siis on nende keskkonnahoiu valdkonna mõõdikute jälgimine asjakohane ka linnaruumi sõbralikkuse seisukohast.

Linnaruumi sõbralikkus sõltub palju liikuvusest ja ligipääsetavusest, seetõttu on vaja jälgida ka liikuvuse valdkonna mõõdikuid:

- säästlike liikumisviiside osakaalu suurendamine (**Tallinna regiooni elanikud teevad aastaks 2025 vähemalt 50% ja aastaks 2035 vähemalt 70% igapäevastest liikumistest ühissõidukiga, jalgsi või jalgrattaga; tänavad, kõnniteed, ühissõidukipeatused ja rattateede põhivõrk on aasta läbi ligipääsetavad kõigile, sh eakatele ja puudega inimestele; 90% koolilastest saab liikuda iseseisvalt**),
- ühistranspordi parendamine (**sõit ühissõidukiga ei võta keskmiselt rohkem kui pool tundi, südalinna ja peamiste Tallinna tömbekeskuste vahel aga üldiselt mitte rohkem kui 20 minutit**) ja
- ohutum liiklus (**inimkannatanutega liiklusõnnetuste arv väheneb poole võrra; enamik liiklejaid tajub Tallinna liikuvuskeskkonda ohutuna**).

Lisaks on sõbraliku linnaruumi sihi saavutamiseks oluline, et linnal oleks seda soodustavateks tegevusteks vajalikku kinnisvara ning kasutuna seisva vara hulk väheneks (lagunenud või vanad hooned lammutatakse või võõrandatakse) ning et linna kinnisvarakeskkonna seisukord paraneks ja linna kinnisvara kasutajate rahulolu suureneks. Sellest tulenevalt jälgitakse ka nimetatud valdkondlike mõõdikute sihttasemete saavutamist.

Lisaks üldisele linnaruumi hindamisele kaalutakse keskuste hindamise süsteemi väljatöötamist, et saada ülevaade sellest, kui hästi keskused vastavad neile seatud ruumilistele ja funktsionaalsetele nõuetele.

3. Sihi saavutamist toetavad linna tegevusvaldkonnad

Kõige otsesem ja kaalukam panus sõbraliku linnaruumi sihi saavutamisse on kolmel valdkonnal: linnaplaneerimine, linnavara hoidmine ja arendamine ning liikuvus.

Linnaplaneerimine loob raamistiku sõbraliku linnaruumi loomiseks. Sõbraliku linnaruumi kujundamiseks on kehtestatud planeeringud, mis on koostatud nüüdisaegselt, avalikku ja erahuvi tasakaalustavalt ning linna pikaajalisi huve tagavalt. Nende koostamisel lähtutakse väärtushinnangutest, põhiprintsiipidest ning linna ruumilise arengu visioonist ja eesmärkidest, mis on tervikliku linnaregiooni kujundamiseks kokku lepitud ka naabervaldadega. Lisaks aitab linnaplaneerimine sõbraliku linnaruumi kujundamisele kaasa uuringute ja analüüsidega, ruumilist arengut käsitlevate juhiste väljatöötamisega, struktuurplaanide koostamisega ning arhitektuurikonkursside korraldamisega, mis on omakorda detailplaneeringute ja ehitusprojektide sisendiks. Kõigeks selleks on olemas ka tänapäevased tööriistad ja andmed.

Liikuvus tervikuna on hea elukeskkonna üks alustalasid, mistõttu on enamik liikuvusvaldkonna tegevusprogrammidest sõbraliku linnaruumi saavutamiseks olulised. Näiteks tänavaruumi kujundamine üheksa tänavatüübi põhimõtet arvestades aitab luua kõikidele kasutatavad tänavad.

Aktiivsete, säästlike ja keskkonnahoidlike liikumisviiside soosimine muudab linna õhu puhtamaks ja vähendab linnas müra. Maapealsete parkimiskohtade vähendamine võimaldab võtta linnaruumi kasutusele väljakute, rohe- või rekreatsioonialadena.

Samuti tuleb liikuvuse kontekstis esile tuua regionaalsete ühenduste tähtsus. Oluline on luua mugavad ja kiired ühistranspordiühendused, arendada pealinnaregiooni ühtset liinivõrku, terviklikku rattateede põhivõrku ja tervisevõrgustikku ning pakkuda uusi liikuvusteenuseid, mis ühendavad Tallinna lähivaldadega ühtseks tervikuks ja vähendavad pendelrännet. Tänavakujunduses tuleb jälgida, et see soodustaks ohutut liikumiskäitumist ja vastaks universaalse disaini nõuetele. Tee kaitsevööndid aitavad vältida või vähendada teelt lähtuvat keskkonnamõju ümbritsevatele müratundlikele hoonetele ja sealsetele elanikele. Elamuvaladel tuleb vältida ka transiitliiklust. Linnaruumi inimõõtmelisust parandab ka liikluskorraldusvahendite hulga ja asfaldipinna vähendamine. Lisaks mängib sõbraliku linnaruumi loomisel suurt rolli hästi läbimõeldud parkimiskorraldus. Parkimine tuleb lahendada eelkõige nii, et õued oleksid inimestele, mitte autodele.

Linnavara hoidmise ja arendamise valdkond aitab tagada linnale sõbraliku linnaruumi arendamiseks vajaliku maa või õigused. Samuti kannab valdkond hoolt selle eest, et linna kinnisvarakeskkond on targalt planeeritud, kinnisvara jätkusuutlikult majandatud ja lagunenuid hooneid on linnaruumis vähem. Selleks tehakse planeerimis- ja maakorraldustoiminguid, osaletakse seotud poliitika, põhimõtete ja juhendite väljatöötamisel ning majandatakse linna kinnisvara. Sõbraliku linnaruumi kujundamisel, kinnisvara haldamisel ja arendamisel on hädavajalik tihe koostöö nii riigi, erasektori kui ka teadusasutustega.

Lisaks eelnimetatud valdkondadele võib ka järgmiste valdkondade puhul nimetada aspekte, mis aitavad sõbraliku linnaruumi saavutamisele kaasa.

Kultuur – kultuuriasutused ja -üritused ning kultuuritegevuseks sobiv avalik linnaruum muudavad linnaruumi huvitavamaks. Muuseumid, raamatukogud, loomaaed, botaanikaaed ja muud kultuuriasutused annavad põhjust linnas viibida. Seetõttu on linnaruumis rohkem inimesi, mis omakorda muudab linna atraktiivsemaks. Aktiivsed kodanikuühendused korraldavad huvipakkuvaid ja ühendavaid sündmusi nii kogukondadele kui ka külalistele, luues kohatunnet ning suurendades piirkondade eriilmelisust ja väärtust.

Haridus ja noorsootöö – kaasates noori linnaruumi loomisesse ja arvestades nende vajadustega, on võimalik luua linnaruumi – nii linnaväljakutele, parkidesse kui ka tänavatele – noortele rohkelt tegutsemispaiku ja tegevusi. Noortel on põhjust linnas olla ja oma tegevusega rikastavad nad omakorda kogu linnaruumi.

Sotsiaalhoolekanne – ligipääsetavuse poliitikat kujundades ja ligipääsetavuse põhimõtete rakendamise üle järelevalvet tehes hoolitsetakse selle eest, et linnaruum oleks kõigile ligipääsetav, ka neile, kes kasutavad liikumiseks abivahendit. Eluruumi kohandamise toetus aitab ka kodud muuta erivajadustega inimestele ja eakatele ligipääsetavaks.

Linnamaastik – linnamaastiku valdkond aitab muuta linna looduslähedasemaks ja meeldivamaks ning rikastab linnaruumi olemis- ja tegutsemispaikadega. Valdkonna tegevusprogrammid aitavad säilitada linna haljas- ja rohealasid, nende ligipääsetavust ja atraktiivsust ning kooskõla linnaelanike vajadustega. Linlastel on seeläbi rohkem eriilmelisi paiku vaba aja veetmiseks. Linnamaastiku valdkonda kuulub ka mänguväljakute võrgustiku planeerimine, mänguväljakute ehitamine ja hooldamine. Sellega luuakse lastele rohkem võimalusi ja põhjust veeta aega linnaruumis.

Linnamaastiku valdkond kannab hoolt ka selle eest, et lemmikloomad ja nende omanikud tunneksid end linnakeskkonnas hästi. Näiteks tagatakse, et kõikjal linnas oleks koerte jalutusväljakuid ning mere ääres ujutamiskohti. Valdkond panustab strateegilisse sihti ka muude hooajaliste või ühekordsete projektidega: heakorraldus, ajutised välikäimlad, joogikohad, jääväljakud jne.

Keskkonnahoid – mitmekesine, puhas ja elurikas linnaloodus rikastab ehitatud linnaruumi, mis omakorda muudab Tallinna linlastele atraktiivsemaks. Linlased tahavad õue tulla ja seal tegutseda. Valdkonna kõik tegevusprogrammid – „Mitmekesine ja elurikas linnaloodus“, „Puhas vesi ja õhk“, „Vähem müra“ ning „Keskkonnateadlikud linlased“ – aitavad sellele kaasa. Jäätmehoolduse tegevused aitavad muu hulgas linnaruumi puhtana hoida.

Ettevõtluskeskkond – turistid soodustavad kohaliku ettevõtlus- ja loomemajandussektori tegutsemist. Sellest tulenevalt on linnas rohkem omanäolisi kaubandus- ja teenindusettevõtteid, kultuuriüritusi ning meelelahutusvõimalusi, millest saavad osa nii linnaelanikud kui ka -külalised ja mis omakorda rikastavad linnaruumi.

Tehnovõrgud – tehnovõrkude valdkonna all tagatakse linnaruumi valgustatus, mis on oluline nii turvalisuse kui ka linnaruumi kasutamise võimaluste seisukohast. Oma mõju on ka sademeveega seotud tegevustel, sest nende kaudu aidatakse maandada üleujutuste riski linnaruumis.

4. Sihi alalõikude selgitused

✓ RUUMILISELT SIDUS LINNAREGIOON

Pendelrännet kajastav statistika kinnitab, et Tallinna arengustrateegia peab vaatama pealinna regiooni ühtsena. Praegu käib naaberomavalitsustest Tallinnas tööalal *ca* 75 000 inimest ning Tallinnast omakorda naaberomavalitsustes tööalal *ca* 25 000 inimest. Ka õpiränne on märkimisväärne, eriti gümnaasiumiõpilaste seas. Tallinna munitsipaalpõhikoolides õpib teiste omavalitsuste lapsi enam kui 1000 ehk 5% koolide õpilaste koguarvust.

Vajadust käsitleda Tallinna ühtse linnaregioonina on eraldi alalõikudes rõhutatud kolme sihi puhul – „Sõbralik linnaruum“, „Loov maailmalinn“ ja „Terve Tallinn liigub“. Sõbraliku linnaruumi puhul on seda mõtestatud eelkõige keskuste ja neid ümbritsevate arenduspiirkondade ning nendevaheliste ühenduste kontekstis.

Tallinna naabervaldade elu- ja töökohtade hulk on viimasel kahekümnel aastal suurenenud peamiselt kahel põhjusel. Esiteks ei leidu Tallinnas piisavalt ühe- ja kahepereköid ning ridaelamuid ning eluruumide hinnad on Tallinnast väljaspool keskmiselt soodsamad. Teiseks, suurt pinda nõudvaid ettevõtteid (tootmine, laondus) on olnud kas odavam luua linnast välja või on nende jaoks olnud oluline hea juurdepääs maanteedele. Kuna nõudlus eramute järele on jätkuvalt suur ning Tallinnas pole nende ehitamiseks piisavalt maad, siis on Tallinna jaoks oluline, et naaberomavalitsustes ehitataks peamiselt eramuid, mitte mitmekorruselisi korterelamuid. Rohkem kui kahe korteriga elamud peaksid olema keskustes, kus on väga hea ühistranspordiühendus Tallinnaga. Töökohad peaksid olema planeeritud võimalikult keskuste lähedale, et ka neile oleks võimalik luua hea ühistranspordiühendus. Keskused omakorda peaksid arenema arengukoridoride tõmbealas (nagu näidatud kõrval oleval kaardil), mis võimaldab ühistransporditeenust kõige paremini osutada.

Lisaks tehiskeskkonnale on oluline ühtne rohevõrgustik, sest Tallinna rohealad ei saa toimida ülejäänud Eesti loodusest eraldi. Lisaks loob ühtne rohevõrgustik paremaid rekreatsioonivõimalusi.

Seda, et Tallinna ruumilisest planeerimisest sõltuvaid probleeme ei suudeta lahendada ainult Tallinna silmas pidades, on rõhutatud ka Harju maakonna arengustrateegias¹²: „Harju maakonna tasakaalustatud arengule aitab kõige enam kaasa mitme keskusega asustusstruktuuri väljaarendamine, kus rõhk on praegustes keskustes oleva taristu tõhusamal ärakasutamisel, keskuste asustuse tihendamisel ning ühistranspordi ja teiste liikumisvõimaluste omavahelisel sidustamisel, mis parandab teenuste kättesaadavust. Planeerimis- ja ehitustegevus peab lähtuma inimeste tegelikust liikumisest, asustusstruktuurist, demograafilisest situatsioonist, äri ja tootmise potentsiaalidest ning olema kooskõlas säästva arengu põhimõtetega. Sellisel moel toimivad teenuskeskused võrgustikuna, mitte konkurentidena. Liikuvuses on suund autokasutuse vähendamisele ja piirkonna elanike transpordivalikute suunamine jätkusuutlikele transpordiliikidele ehk suurendada jalgsi liikumise, jalgratta ja ühistranspordi osakaalu.“

✓ KUTSUV LINNASÜDA

Mitmekeskuseline arengumudel ei tähenda seda, et keskused on võrdsed. Linnasüdamele¹³ jääb teistest keskustest erinev roll nii Tallinna linna, linnaregiooni kui ka kogu Eesti keskusena. Kuigi linnasüda täidab neid rolle iseeneslikult, on vaja ka planeerimislikku tuge. Maailmas on piisavalt näiteid selle kohta, et linnasüda atraktiivsus on vähenenud näiteks valglinnastumise, teenuste väljakolimise, kõrgete kinnisvarahindade või segregatsiooni tõttu. Seetõttu on linnasüda temaatika käsitus arengustrateegias olulisel kohal. Tallinn planeerib linnasüdamesse nii uusi elu- kui ka töökohti, et täita seni alakasutuses olnud piirkondi või krunte ja tagada linnasüda jätkuv atraktiivsus. Täpsemalt käsitletakse seda hiljuti algatatud Kesklinna linnaosa üldplaneeringus. Strateegia tekstis rõhutatakse olulisemaid väärtusi, millest selle planeeringu koostamisel lähtutakse.

Esiteks rõhutatakse tänavaruumi ligipääsetavust. Kuigi ligipääsetavus on oluline kogu linnaruumi puhul, on linnasüdames seda tiheda hoonestuse ja inimeste suure arvu tõttu keerulisem tagada. Mitmekesised võimalused on linnasüda peamine tõmme. Just põhjuste paljus, miks linnasüdamesse tulla, loob üldse eelduse, et linnasüda saaks keskuseks tekkida. Sealjuures on oluline, et teatud tüüpi teenused oleksid ligipääsetavad täna tasandil. See võimendab märkimisväärselt tänavaruumi atraktiivsust ja kasutatavust. Tegevuste kõrval on rõhutatud linnasüda kui elukoha tähtsust. Elanikkond on seal paratamatult teistsugune kui mujal, kuid siiski ei tohiks linnasüda olla vaid üheliikmeliste ja jõukate leibkondade elukoht. Seal peab olema nii luksuslikke kui ka odavamaid kortereid, nii väikseid kortereid ajutistele töötajatele kui ka suuremaid perekortereid. Kuigi kõige olulisem on kesklinnas tegevusvõimaluste paljus, teeb selle tõeliselt elavaks ja atraktiivseks see, kui seal on piisavalt kohalikke elanikke. Eriti aktuaalne on see vanalinna puhul, kuna praeguste hinnangute järgi on vanalinn teemapargistumas ehk see teenindab peamiselt turiste ja vähemaks jääb nii kohalikke elanikke, töökohti kui neid teenindavaid asutusi.

Võimalust iga ilmaga õues viibida on rõhutatud eelkõige meie laiuskraadi sügiseste ja talviste ilmade tõttu: vaja on kaitset vihma, tuule ja külma eest ning selliselt, et selle eest ei peaks maksma. Arvestada tuleb ka kuumalainetega, mis kliimasoojenemise tõttu tõenäoliselt sagenevad.

Kuna linnasüda tänavad on linnas kõige suurema kasutusega, siis tuleb just siin pöörata erilist tähelepanu tänavaruumis viibimisele, sh jalgsi liikumise elamuslikkusele. See tähendab, et kesklinn peab olema hästi ühissõidukite ja jalgrattaga ligipääsetav, et vähendada seal autoliiklust, sõidukite liikumiskiirus peab olema suhteliselt väike ning tänavavõrk peab olema tihe ja jalakäija seisukohast

¹² Harjumaa Omavalitsuste Liit (2019). Harju maakonna arengustrateegia 2035+. HOL: Tallinn.

¹³ Arengustrateegias on lõigu pealkirjas kasutatud sõna *kesklinn* asemel sõna *linnasüda*, et eristada seda Kesklinna linnaosast. Edaspidi võidakse kasutada samas tähenduses ka sõna *kesklinn*.

atraktiivselt kujundatud. Ka tänava tasandil paiknevad teenindusasutused muudavad ruumi atraktiivsemaks, nagu eespool nimetatud.

Kuigi linnasüdant käsitletakse siin kui tervikut, on ka seal nii eristuvaid asumeid kui ka konkreetsemaid tõmbepunkte, mida saab käsitleda eraldi keskustena. See tähendab, et planeerimisel ei ole linnasüda homogeenne „tükk“, vaid tuleb arvestada nii kohtade eripäraga kui ka vajadusega suunata tegevusi konkreetsematesse tõmbepunktidesse.

✓ 15-MINUTI LINN

15 minuti linna lõik toob linnasüdame kõrval esile teiste keskuste olulisuse ja iseloomu. 15 minuti linna idee viitab sellele, et igapäevategevusi peaks enamik inimesi saama teha elu- või tökohast jalutuskäigu kaugusel.

Ajalooliselt on välja kujunenud, et Tallinnas on kolme tüüpi keskusi – ülelinnalised, linnaosa- ja asumikeskused – ning seda jaotust pole vaja muuta. Rõhutatud on asjaolu, et need keskusetüübid on teoreetilised – nii keskusetüüpide geograafilised kui ka funktsionaalsed piirid on hägused. Üks keskus võib täita mitut funktsiooni, võib olla mitme asumi või linnaosa keskus jne. Näiteks Nõmme keskus on osa inimeste jaoks ülelinnaline keskus ja paljude nõmmekate jaoks linnaosa keskus. Samuti on see keskuseks mitme asumi elanikele, sealhulgas osale mustamäelastest. Keskuse tüüp on seega paljuki tunnetuslik ja kokkuleppeline. Ka keskuse geograafiline ulatus on erinev. Laias laastus on eeldatud, et keskuse raadius on u 300 m ning selle tõmbeala ehk ala, mille elanikud on valmis keskust jalgsi külastama, on u 800 m raadiusega. Need numbrid on seotud sihiga „Kodu, mis algab tänavast“, sest seal on esile toodud, et linn planeerib arendusi selliselt, et vähemalt 75% elanikest elaks tõmbealade piires. Teisisõnu, 75%-le elanikest peaks keskus olema jalutuskäigu kaugusel. Kõrval olevale kaardile on märgitud praegu määratletud keskustest lähtuv tõmbeala. Kuna linna elanike arv kasvab jõudsalt, siis peab keskusi aja jooksul juurde tulema.

Kõiki keskusi ühendab see, et need on avaliku ruumi mõttes olulised ja kvaliteetsed kohad. Kuigi keskused ei imiteeri kesklinna, on neil sarnased väärtused – inimõõtmeline ruum, hea ligipääsetavus, hulk funktsioone jne. Arusaadavalt on suuremates keskustes rohkem funktsioone, nt ülelinnalistes keskustes on suurem töökohtade kontsentratsioon, asumikeskustes asuvad pigem igapäevavajadusi rahuldavad teenused. Suuremad keskused on ka kiire ühistranspordi sõlmpunktid. Praegused (sh eelisarendatavad) sõlmpunktid on nimetatud liikuvuskavas.

Tähtis on silmas pidada, et kaardil esile toodud keskused pole praegu kaugeltki mitte lõpuni välja arendatud ega vasta arengustrateegias keskustele pandud ootustele. Need on kohad, mis vajavad jätkuvat arendamist nii avaliku ruumi, ligipääsetavuse kui ka funktsioonide paljususe seisukohalt. Sealjuures on kaalumisel keskuste kvaliteedi hindamise süsteemi väljatöötamine, et paremini hinnata, milline on keskuste koha väärtus ning kuidas see aja jooksul muutub. Keskuste arendamise kontekstis kerkib esile kaubanduskeskuste roll ja tulevik. Kuna keskuse toimimine (selle tõmbe tugevus) sõltub suuresti kaubandusest, siis on kaubanduskeskused muutunud sageli *de facto* keskusteks, kuigi need ei vasta avaliku ruumi kvaliteedi ja eri liikumisviisidega ligipääsu poolest keskuse kirjeldusele. Seega on koostöös kaubanduskeskuste omanikega vaja leida lahendused, kuidas muuta tegelikud keskused atraktiivseks ka avaliku ruumina ning kuidas parandada neile ligipääsu.

Eraldi võib vajada selgitust see, miks on hästi jalgsi käidava ruumi loomist keskustes sedavõrd rõhutatud. Põhjus on selles, et mitmekeskuselisus üksi ei taga veel sõbralikku linnaruumi. Igas keskuses võidavad inimõõtmelise, sh jalgsi käidava ruumi loomisest linlaste tervis, turvalisus ja meeleolu, õhk muutub puhtamaks, majandusaktiivsus ja -atraktiivsus kasvavad ning tänavad muutuvad põnevamaks. „Rohkem kui elanike arv või territoorium näitab linna suurust kesklinnast lähtuv jalakäijate ala, mida

saab läbida ilma pausideta. Miks on 10 miljoni inimesega Indoneesia pealinna Jakarta linnaline sisu palju nõrgem kui mereäärses Itaalia linnas Genovas, kus elab 611 000 inimest? Jakarta on autode diktatuurile allutatud polütsentriline vaip, Genova aga elust ja tegevusest läbi kasvanud, igal sammul üllatusi ja mõtlemist pakkuv tihe linn. Loomulikult ei pea linn ühes puntras koos olema. Mitu keskust on loomulik, kuid sel juhul peaksid need erinevad maailmad lõpuni välja arendatud olema. Vaid ühte eesmärki täitvad linnaosad – ühes linnaosas ööbitakse, teises töötatakse – on igavad ja koormavad. Nii muutub ebatõhusaks ka linnasisene liiklus.”¹⁴

✓ KÕIGI ÜHISED TÄNAVAD

Linnaruumi käsitlemise järgmine teema keskuste järel on tänavad. Ühest küljest on tänavad keskuste osa, teisest küljest moodustavad need keskusi ühendava ruumi. Tänavaid käsitletakse tänavatüüpide alusel. Tallinna tänavatüüpide liigitus järgib Londonis kasutusel oleva jaotuse (Street Types for London) eeskujul. Londoni tänavate liigitus kirjeldab linnatänavate kasutusotstarbeid ja sellest tulenevaid nõudeid senisest laiemal alusel, mis võimaldab ennetada konflikte tänavate kavandamisel ja rekonstrueerimisel.

Tallinna tänavatüübid on põhimõtteliselt uus tänavate liigituse viis, mis arvestab lisaks tavapärasele autoliikluse intensiivsusele samaväärselt tänavaruumi iseloomu ja olulisust linnaruumina. Uue liigituse järgi võib üks tänav olla eri lõikudes eri liiki, kui ruumi iseloom muutub. Varasema, selgelt hierarhilise ja autoliiklusest lähtuva liigituse kohaselt olid linna sisenevad maanteed magistraalid alates linna piirist kuni keskväljakuni, kuigi tänavaruumi iseloom, tänav kasutus ja liikumisviiside jaotus on linna servas ja linnakeskuses äärmiselt erinev ning samade projekteerimispõhimõtete kasutamine linnaruumis sobimatu. Uus süsteem suudab kirjeldada tänavate funktsiooni palju täpsemalt, seades eri tüüpi tänavatele konkreetseid ruumi kvaliteedinõudeid, ning aitab otsustajatel projektide ettevalmistusfaasis hinnata vajalike muudatuste mahtu ja projekteerijate kvalifikatsioonile esitatavaid nõudeid.

Tallinna tänavad on liiklusintensiivsuse alusel jaotatud ülelinnaliseks tänavaks, piirkondlikuks tänavaks ja kohalikuks tänavaks. Koha väärtuse ehk tänavaruumi iseloomu järgi jagunevad tänavad teeks, tänavaks ja kohaks. Liiklusintensiivsuse skaala järgib üldiselt varasemat standardis EVS 843:2016 „Linnatänavad“ toodud jaotust: magistraaltänav, jaotustänav ja kõrvaltänav. Liiklusintensiivsuse skaala tagab ülelinnalise tervikliku, piirkondi ühendava tänavavõrgu. Kohaväärtuse skaala arvestab jalakäijate hulka, ühissõidukipeatuste ja -liinide arvu, tänavaruumi ning tänaväärsete hoonete iseloomu ja osutatavate teenuste hulka. Kohaväärtuse skaala tagab inimsõbraliku ja kvaliteetse linnaruumi kujunemise. Üldine põhimõte on, et mida suurem on koha väärtus, seda olulisem on arhitekti või maastikuarhitekti roll projekteerimisel.

✓ LINNARUUM ON KÕIKJAL ROHELINE

Kui keskused ja tänavad käsitlevad sõbraliku linnaruumi tehiskeskkonda, siis tehiskeskkonnaga võrdväärselt tähtis on looduskeskkond. On ju kogu Tallinna arengustrateegia visioon üles ehitatud rohelisusele nii jätkusuutlikkuse kui ka haljastu mõttes. Seetõttu ongi rohelist ja looduskeskkonda käsitletud kahe sihi – sõbraliku linnaruumi ja rohelise pöörde juures. Haljastut käsitletakse eelkõige igapäevaselt kasutatava ruumi osana. Ühest küljest peaks inimestele jalutuskäigu kaugusel kodust olema kättesaadav rohe- või haljasala. Teisest küljest peaks rohelust olema ka muus tehiskeskkonnas, sest rohelus mõjub inimese vaimsele ja füüsilisele tervisele soodsalt. Uuringud tõestavad, et looduse lähedal elavad inimesed on tervemad ja nende eluiga on pikem. Inimesel on loomulik vajadus viibida

¹⁴ Tomiste, Villem; Poopuu, Reedik. Unistus Lasnamäest. Eesti Päevaleht, 30. märts 2010

rohelusest ja elurikkusest ümbritsetud keskkonnas. Lisaks füüsilisele heaolule – looduses ja värskes õhus liikumisele – on loodusel positiivne mõju vaimsele tervisele ja kognitiivsele võimekusele. Seetõttu ongi üheks sihiks seatud, et enamikul elanikest on suurem osa igapäevastest teekondadest (kodust tööle, poodi või bussipeatusesse) rohelised – ääristatud puude, põõsaste või muu haljastusega.

Tallinn väärtustab oma mitmekesisist maastikku, mida ilmestavad rabad, järved, jõed, pankrannik ja metsad. Linna arenedes on vajadusest lähtuvalt loodud looduslikke maastikuolusid ära kasutades huvitavaid ja eriilmelisi rekreatsioonialasid.

Rohe- või haljasala funktsionaalsus tähendab, et rohealale on ette nähtud teatud funktsioon ja see toimib. Näiteks kui ette on nähtud teatud tüüpi hooldus, siis peab see olema ka hooldatud. Ja vastupidi – kui hooldust pole ette nähtud, siis ei tohi see olla hooldatud.

Oluline on ka see, et rohealad moodustaksid võrgustiku. See on käsitletud ruumiliselt sidusa linnaregiooni lõigus, kuid see siht kehtib ka siin. Euroopa Liidu bioloogilise mitmekesisuse poliitikast alguse saanud rohetaristu strateegia seab eesmärgiks säilitada või taastada toimivate rohealade ja -rajatiste sidus süsteem, mis võimaldab liikidel rännata ja linnal kliimamuutustega kohaneda.

Praegu ei ole Tallinnas kogu linna hõlmavat hästi sidustatud rohevõrgustikku. Ühelt poolt on probleemiks asjaolu, et Kesklinna linnaosas puudub rohevõrgustikku käsitlev planeering. Teiselt poolt toimub üldplaneeringus ettenähtud rohekoridorides paraku ka ehitustegevust.

Arengustrateegia seab sihiks, et roheline oleks kõikjal linnaruumis nähtav. Kvaliteetse haljastuse olemasolu eeldus linnas on kogu haljastu eluringi (planeerimine, projekteerimine, ehitamine ja hooldamine) kvaliteetne ja teadlik juhtimine, sealjuures nutikate lahenduste maksimaalne kasutamine.

Lisaks teada-tuntud haljastule, nagu pargid ja mänguväljakud, pööratakse rohkem tähelepanu teistsugustele võimalustele rohelist linnaruumi tuua või seda säilitada. Näiteks jäätmaade kasutuselevõtt või kogukonnaaedade rajamine aitavad lisaks elukeskkonna mitmekesisusele suurendada keskkonna-alast teadlikkust, luua ja tugevdada kogukonda ning võimaldavad linnaelanikel tunda rõõmu enda hooldatud taimede kasvamisest.

✓ **MERELE AVATUD LINN**

Selgitus: merelinn Tallinn on viimase kolmekümne aasta jooksul olnud Tallinna ruumilise arengu üks läbivad sihte. Arengustrateegia hoiab seda sihti ja täpsustab, et mereääre kasutatavuse seisukohast on oluline piisava tänavavõrgu olemasolu ning käiguteedeta alade vältimine. See loob eeldused liikuda mere äärde mitmel moel ja kõikjalt. Teine oluline aspekt on see, et merelinn ei tähenda ainult mere vaatamise võimalusega linna. Seal peab olema merega seotud tegevusi nii maismaal kui ka kindlasti merel.

Loov maailmalinn

1. Miks selline siht?

Arengustrateegias „Tallinn 2035“ seatud sihte on võimalik saavutada ainult juhul, kui suurenevad ühiskondlik jõukus, teadmised ja loomingulisus (innovatsioon ehk uuendusmeelsus) kõikides valdkondades. Olukorras, kus linnad konkureerivad nii investeeringute (seotud jõukusega) kui ka tippspetsialistide nimel (seotud teadmiste ja loomingulisusega), peab Tallinn olema äri- ja elukeskkonnana ligiõmbav nii meile endale kui ka välisettevõtjatele ning -töötajatele. Kui suudame arendada, hoida ja meelitada vajalike oskustega spetsialiste, tulevad Tallinna ka investeeringud. 21. sajandil otsib raha oskustega tööjõudu.

Oluline on igasugune keskkonna kujundamine: nii soodne maksukeskkond, üldrahvalik elukestev õpe kui ka jalgrattateed. Kuigi kõik neist ei sõltu ainuüksi Tallinnast, hindab inimene, kellel on võimalik valida, Tallinna kui elu- ja töökeskkonna ihaldusväärsust nende ja teistegi valdkondade järgi. Strateegiline siht „Loov maailmalinn“ pühendub just oskuste arendamise ja erinevate inimeste koostööle (innovatsiooni) jaoks sobiliku keskkonna loomisele.

Et linnade konkurentsivõime, ei pea Tallinn olema mitte üksnes parema elukeskkonna ja teenustega, vaid tal peaks olema ka mingi lugu, mida maailmale rääkida. Strateegia „Tallinn 2035“ lugu välismaailmale on dünaamiline kaksiklinn, targa majanduse süda – siin kohtuvad haritud inimesed, tehnoloogia, inimesekeskne areng ja kõrgetasemeline disain.

ÜRO säästva arengu eesmärkidest¹⁵ panustab siht „Loov maailmalinn“ eriti majandusliku toimetuleku, toiduga kindlustatuse, kvaliteetse hariduse, tööhõive ja majanduskasvu, tööstuse, uuenduse ja taristu, jätkusuutlikke linnade ja asumite ning kultuuriruumi elujõulisuse eesmärki.

2. Kuidas hindame sihi poole liikumist

Sihi poole liikumist hinnatakse kahe peamise mõõdiku abil: elukestvas õppes osalemise määr ja töövõime hõivatu kohta (lisandväärtuse alusel). **Elukestvas õppes osalejate osakaal 25–64aastaste hulgas** on ka üks säästva arengu näitaja. Lähtudes Statistikaameti andmetest, on elukestvas õppes osalemise määr (mõõdetuna nelja viimase nädala jooksul) viimase kümne aasta jooksul kasvanud Eestis 10,5%-lt (2009) 19,7%-le (2018), Tallinnas 15,8%-lt 24,5%-le. Kuna elukestev õpe on hädavajalik, et reageerida paindlikult ühiskonnas toimuvatele kiiretele muutustele, siis on eesmärgiks seatud kasvatada tuntavalt elukestvas õppes osalemise määr. Lähtuvalt Eurostati andmetest¹⁶ oli Eesti 2019. aastal Euroopa Liidus ca 20%-ga Rootsi (34,1%), Soome (28,6%) ja Taani (24,8%) järel neljandal kohal. See on väga hea tulemus ning kinnitab Eesti haridussüsteemi head taset, kuid arvestades, et targad ja loomingulised inimesed on sisuliselt meie ainus konkurentsieelis, siis sarnaselt PISA testidega võiksime ka elukestvas õppes võtta ambitsiooni jõuda maailma tippu.

Elukestvas õppes osalemise määr saab suurenedagi juhul, kui meie õppijad tahavad õppida, neil on sellest maksimaalselt kasu ja nad tunnevad, et neil on vajaduse korral piisav tugi. Seetõttu jälgitakse sihi raames hariduse valdkonnas seatavate eesmärkide täitmist (**õppijate ja õpetajate subjektiivne heaolu, rahulolu õpikeskkonnaga**).

¹⁵ ÜRO säästva arengu eesmärgid: <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/saastev-areng>

¹⁶ https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=trng_ifse_01&lang=en

Ettevõtete tootlikkuse suurendamine on konkurentsivõime edendamisel üks peamisi ülesandeid, eriti olukorras, kus ettevõtete tootmiskulud on näidanud kasvutrendi. Koos palga ja inimeste tulude kasvuga on aasta-aastalt suurenenud ka ettevõtete tootlikkus, seda nii Tallinna linnas kui ka Eestis tervikuna.

Ettevõtete tootlikkuse kirjeldamiseks on kasutusel hulk statistilisi näitajaid. Tallinna arengustrateegias kasutatakse strateegilise sihi mõõdikuna **tööviljakus**¹⁷ **hõivatu kohta lisandväärtuse**¹⁸ **alusel**. Tööviljakus hõivatu kohta on viimase kümnendi jooksul kasvanud, tõustes Tallinnas 27 400 eurolt (2012) 32 500 euroni (2017) ja ületades seejuures Eesti keskmist (31 000 eurot, 2017). **Tööviljakus hõivatu kohta müügitulu alusel**¹⁹ oli 2017. aastal Tallinnas 144 000 eurot ja Eestis keskmiselt 134 000 eurot. Lisaks võib olukorra analüüsimiseks kasutada ettevõtete tunnitootlikkuse näitajaid. 2017. aastal oli Eestis kokku 3598, sh Tallinnas 1644 sellist ettevõtet, kus töötas aasta keskmisena vastavalt 264 507 ja 134 622 inimest. Nende 20 ja enama hõivatud töötajaga ettevõtete arvestuses oli **tunnitootlikkus müügitulu alusel**²⁰ 2017. aastal Eestis keskmiselt 78 eurot ja Tallinnas 84 eurot. **Lisandväärtuse alusel**²¹ arvutatud keskmine tunnitootlikkus Eestis oli 2017. aastal 18 eurot ja Tallinnas 19 eurot. Asjakohane on märkida, et Tallinnas paiknevate ettevõtete tootlikkusnäitajad on harjumuspäraselt mõnevõrra paremad kui Eestis keskmiselt.

Kuigi **Eesti ettevõtete tootlikkus hõivatu kohta suhtena ELi keskmisest** on viimase kümne aasta jooksul kasvanud üle 10% (67,2%-lt 2009. a 77,9%-le 2018. a)²², paikneb Eesti selle näitajaga ELi riikide seas viimases kolmandikus. Seega on arengupotentsiaal siin märkimisväärne.

Strateegilise sihi poole liikumise hindamiseks kasutatakse ka panustavates valdkondades seatud mõõdikuid. Näiteks tootlikkus saab paraneda siis, kui ettevõtted suurendavad investeeringuid inimestesse ning teadus- ja arendustegevusse. Selleks jälgitakse, kuidas muutuvad **ettevõtete investeeringud materiaalsesse ja mittemateriaalsesse põhivarasse ning investeeringute osakaal SKPst** (ELi keskmine on 37%). Inimeste soovi ja võimalusi ettevõtlusega tegeleda peegeldab see, kui palju tekib ettevõtteid igal aastal juurde (**loodud ettevõtete arv, kasv võrreldes eelnenud aastaga**) ja kui palju üldse on aktiivseid ettevõtteid (ettevõtete arv 1000 elaniku kohta), sh idufirmasid, kes alles töötavad oma toodet või teenust välja (**idufirmade arv 100 000 elaniku kohta**). Ettevõtete ambitsioonikust ja läbilöögivõimet iseloomustab aga see, milline on **ekspordi osakaal ettevõtete käibes** ning kui suur on **välisinvesteeringute osakaal investeeringute mahus**. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus on Eesti ekspordipotentsiaali uuringus leidnud, et „Eesti ekspordiportfellil on tervikuna potentsiaali suurendada oma osakaalu praegustel sihtturgudel, kuid see eeldab edu tihedas konkurentsivõimel”.²³

Linnade positsioneerimiseks rahvusvahelisel tasandil kasutatakse reitingutabeleid. Tallinn jälgib oma positsiooni sellistes reitingutabelites nagu **European Digital City Index, CityKeys, Expat City Ranking**, soovides paikneda vähemalt kahekümne parima hulgas. Lisaks peegeldab linna pakutavaid võimalusi ja meeldivust see, kui kauaks külalised siia jäävad ja kui palju nad siin kulutavad (**majutusettevõtetes**

¹⁷ Tööviljakus = lisandväärtus / tööga hõivatud isikute arv

¹⁸ Müügitulu + muud äritulud (v.a kasum põhivara müügist ja ümberhindlusest, tulu põhivara sihtfinantseerimisest) – kulud kokku – muud ärikulud (v.a kahjum põhivara müügist ja ümberhindlusest) + tööjõukulud + kulum + lõpetamata ja valmistoodangu varude muutus (aruandeaasta lõpu ja alguse vahe) + oma tarbeks valmistatud põhivara

¹⁹ Tööviljakus = (müügitulu + tulu tegevuskulude sihtfinantseerimisest) / tööga hõivatud isikute arv

²⁰ Tootlikkus = (müügitulu + tulu tegevuskulude sihtfinantseerimisest) / töötatud tundide arv

²¹ Tootlikkus = lisandväärtus / töötatud tundide arv

²² Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00116>

²³ <https://www.eas.ee/wp-content/uploads/2018/09/Eesti-ekspordipotentsiaal-2018.pdf>

ööbivate välituristide ööbimiste arv; tulu väliskülastajate kohta sihtgruppide kaupade – mõeldakse vajadust väljatöötamist) ja kui rahul nad on külastuskogemusega (väliskülastajate rahulolu).

3. Sihi saavutamist toetavad linna tegevusvaldkonnad

Kuna siht „Loov maailmalinn“ käsitleb muu hulgas Tallinna majanduse konkurentsivõimet, siis kaudselt toetavad selle sihi saavutamist kõik tegevusvaldkonnad. Siiski saab esile tuua need valdkonnad, mille panus on kõige otsesem ja olulisem: **haridus ja noorsootöö, ettevõtluskeskkond ja kultuur.**

Tallinna majanduse edukus sõltub peaaegu täielikult inimestest – nende teadmistest, oskustest, loovusest ja ettevõtlikkusest – ja uute tehnoloogiate rakendamisest. Kui vaadata lisandväärtuse kasvu, siis seda veavad teadmismahukad ettevõtted. Lisaks on uued teadmised ja oskused vajalikud ka nendes sektorites, mida tavaliselt ei pruugita teadmismahukatena käsitleda. Uute tehnoloogiate kasutuselevõtmine, digiteerimine ja automatiseerimine aitab kaasa ka n-ö klassikalisemate sektorite lisandväärtuse kasvule. See tähendab, et suurim tähtsus on haridusel, sh noorsootööl ja kultuuril, mis tegelevad inimeste elukestva õppega.

Haridus ja noorsootöö valdkond. Formaalhariduse loob elukestva õppe baasi. Eriti oluline on sealjuures individuaalse õpetamise programm, mis peab kõikides õpilastes esile tooma just nendele omased anded ja motiveerima neid ennast maksimaalselt arendama. Linna mitmekesine ja terviklik haridusvõrk, mida toetavad riigigümnaasiumid ning teised riigi- ja erasektori pakutavad õpivõimalused, aitab kaasa sellele, et õppimine on elukestev ning nähtav nii linna füüsilises kui ka virtuaalses ruumis. Inglisekeelse alus- ja üldhariduse omandamise võimalused toetavad siia saabunud välismaalasi. Noorsootöö aitab kaasa ettevõtlikkuse edendamisele ja loovuse arendamisele, toetades ja julgustades noori aktiivselt osalema ühiskonnaelus ja otsustusprotsessides, pakkudes neile mitmekülgseid eneseteostusvõimalusi ning loome- ja arengupotentsiaali avamise võimalusi. Näiteks toetatakse noorte ettevõtlikkust ja omaalgatust, soodustatakse vabatahtlikku tegevust, noorteühingutes ja osaluskoogudes osalemist. Noorsootöö on eriti oluline, et märgata potentsiaalseid mahajääjaid, et õigel hetkel pakkuda neile tuge formaalhariduse edukalt omandamiseks.

Kultuurivaldkond vastutab selle eest, et Tallinnas oleksid raamatukogud ja muuseumid, mis võimaldavad mitmekülgset ja nüüdisaegset enesearendust, ja arendavad huvitegevusvõimalused. Rõhk on siin sõnal „nüüdisaegne“, sest inimeste ootused sellistele teenustele tõusevad pidevalt ja need konkureerivad paljude lihtsalt tarbitavate meelelahutusvõimalustega.

Ettevõtluskeskkond valdkonnana panustab ettevõtlushuvi ja -teadlikkuse suurendamisse, samuti innovatsiooni ja teadmismahuka majandusega avatud linna kuvandi kujundamisse. Ettevõtlikkuse arendamist toetatakse juba alates teismeeast. Selleks loovad hea võimaluse näiteks noorsootööprogrammid ja huvitegevus. Praegu on Eestis üle 350 õpilasfirma, nendest viiendik Tallinnas. Siiski on arenguruumi selles valdkonnas üksjagu. Kõige otsesemalt aidatakse ettevõtluskeskkonda kujundada tööstusparkide, ettevõtluslinnakute ja -inkubaatorite kaudu. Selleks arendab Tallinn ettevõtlusinkubaatoreid, äri- ja tööstusparkide ühendusi ning Tallinna teadusparki Tehnopol kui targa linna katsekeskkonda ning korraldab ettevõtlust toetavaid ja linnale tulusaid ning lisandväärtust loovaid ärilisi arendusprojekte (nt filmilinnak). Tehakse koostööd huvirühmadega, et luua linnast soodne katsekeskkond uute toodete ja teenuste turule toomiseks ning tõhustada rahvusvahelist, sh eriti Tallinna-Helsingi koostööd. Valdkond panustab ka rahvusvahelistumisele avatud keskkonna loomisesse, nt vajalike teenuste kättesaadavuse tagamiseks välisspetsialistidele ja uussisserändajatele ning ühenduste loomisesse (nt Rail Baltica terminal, trammiühendused linnavärvadega).

Tallinn käsitleb ka turismi ettevõtluskeskkona tegevusvaldkonna osana. Turism täidab tähtsat rolli Eesti üldises majandusarengus, kuna turismiturul toimuv on tihedalt seotud teiste majandussektoritega – turism mõjutab järjest enam kõiki Eesti majandusnäitajaid, muu hulgas eksporti ja investeringuid, tööhõivet ja piirkondade arengut. Tulu väliturismist on Eestis teiste Euroopa riikidega võrreldes muljet avaldav, Maailma Turismiorganisatsiooni (UNWTO) andmetel ligi 1400 dollarit elaniku kohta. Sellega on Eesti koos Rootsi, Põhja- ja Baltimaade seas esirinnas ning ületame paljude Euroopa riikide, sh Prantsusmaa ja Itaalia taset. Turismimajanduse osatähtsus Eesti SKPs ja tööhõives on kaudseid mõjusid arvestades umbes 8% ning turism annab suure osa kogu Eesti ekspordituludest. Mitmeotstarbelise konverentsikeskuse loomine ja konverentsiturismi ergutamine, samuti Tallinna kui aastaringse linnapuhkuse sihtkoha tutvustamine ning meeldejäätava ja mugava linnakülastuse pakkumisele kaasaaitamine võimaldavad suurendada Tallinna rahvusvahelist tuntust veelgi, meelitada siia rohkem turiste ja oma ala tippe, sh suurendada loomeinimeste ringkonda ja vahetada oskusteavet.

Ettevõtluskeskkond on iseenesest palju laiem mõiste kui see, mida linn selle tegevusvaldkonnana käsitleb. Ettevõtluskeskkond tervikuna sõltub nii teistest linna tegevusvaldkondadest kui ka väga suurel määral riigi poliitikast. Peamised valdkonnad, mis aitavad ettevõtluskeskkonda laiemas mõttes atraktiivsemaks muuta, on linnaplaneerimine ja liikuvus.

Linnaplaneerimine loob raamistiku ligitõmbava linnaruumi arendamiseks. Tänapäeva majanduses käib n-ö sõda talentide pärast. Kui varem läksid inimesed sinna, kus olid ettevõtted, siis tänapäeval liiguvad järjest enamad ettevõtted (eriti teadmismahukad) sinna, kus on inimesed. Ja inimesed omakorda eelistavad järjest enam piirkondi, kus on meeldiv füüsiline keskkond. Linnaplaneerimise valdkond kujundabki huvipakkuva linnaruumi loomiseks vajaliku raamistiku. Eelkõige on need planeeringud, mis on koostatud tänapäevase, mis tasakaalustavad avalikku ja erahuvi ning tagavad linna pikaajalised huvid. Lisaks on need ruumilist arengut käsitlevad juhised, linnaruumilised arenguettepanekud, arhitektuurikonkursid, analüüsid, uuringud jms. Kuna Tallinna ligitõmbavuse üks aspekte on linnaruumi erinevad ajaloolised kihistused, siis aitavad linnaplaneerimise valdkonna all olevad muinsuskaitsealased tegevused sihi „Loov maailmalinn“ saavutamisele kaasa. Seega ei ole UNESCO maailmapärandisse kuuluva vanalinna või miljööalade väärtustamine ainult kultuuripärandi küsimus, vaid selgelt ka konkurentsivõime teema.

Liikuvus on tervikuna toimiva ja hea elukeskkonna ning konkurentsivõime üks alustalasid – kõik liikuvuse tegevusprogrammid on sihi „Loov maailmalinn“ saavutamiseks olulised. Eraldi tuleb selles kontekstis rõhutada regionaalsete ja rahvusvaheliste ühenduste tähtsust. Kiired, keskkonnasäästlikud, mugavad ja ligipääsetavad ühendused nii lähialdade kui ka kogu Eestiga ning Soome ja teiste Eestile tähtsate majanduspartneritega on ühendatud pealinnaregioonide tekke oluline eeldus. Kuigi rahvusvahelisi ühendusi arendavad eraettevõtted ja taristu kontekstis enamasti riik, siis Tallinn saab kaasa aidata nende ühenduste värvate – sadama ja lennujaama – parandamisele, näiteks pikendada trammiliini sadamasse või aidata kaasa Rail Balticu terminali loomisele planeerimisprotsessi kaudu. Regionaalsete ühenduste kontekstis on oluline tervikliku ja ohutu linnaruumi planeerimine, mis arvestab eri liikumisviise, elu-, õppe- ja töökohtade ning tõmbekeskuste asukohti. Samuti on oluline mugavate ja kiirete ühistranspordiühenduste loomine ja pealinnaregiooni ühtse liinivõrgu arendamine, tervikliku rattateede põhivõrgu ja tervisevõrgustiku arendamine ning uute liikuvusteenuste osutamine. Rahvusvahelises kontekstis on vaja arendada nutikaid transiiditrasse ja Helsingi-Tallinna koostööd, et suunata sadamatega seotud kaubaveod linnast välja.

Lisaks eelnimetatud valdkondadele võib teiste valdkondade puhul nimetada järgmisi aspekte, mis aitavad sihi „Loov maailmalinn“ saavutamisele kaasa.

Liikumisharrastus – sihi „Loov maailmalinn“ kontekstis panustab valdkond oma tegevustega eelkõige sellesse, et Tallinn on ühendavate sündmuste linn. Toetades saavutussporti ja spordiürituste korraldamist ning tagades selleks vajaliku taristu kättesaadavuse, aidatakse kaasa sellele, et linnas toimub pidevalt mitmekülgseid rahvusvahelisi ja üle-eestilisi spordi(suur)üritusi, millest saavad osa nii linnaelanikud kui ka külalised, mis teeb Tallinna kõigile atraktiivsemaks.

Keskkonnahoid – mitmekesine linnaloodus ja puhas keskkond meelitavad Tallinna nii turiste, töötajaid kui ka investoreid. Sellele aitavad kaasa valdkonna kõik tegevusprogrammid – mitmekesine ja elurikas linnaloodus, puhas vesi ja õhk, vähem müra ja keskkonnateadlikud linlased.

Tervis ja tervishoid – tervislikum töö-, õpi- ja elukeskkond ning terviseteadlikumad valikud aitavad linlastel olla terved, õnnelikud ja loovad. See omakorda aitab suurendada tööhõivet ja luua suuremat lisandväärtust. Tervislik töö-, õpi- ja elukeskkond ning vajaduse korral kättesaadavad ja nüüdisaegsed tervishoiuteenused on ka tähtis argument, miks Tallinna elukohana eelistada.

Korrakaitse – turvaline ja puhas keskkond muudab linna atraktiivsemaks nii kohalike kui ka siin ajutiselt viibivate inimeste silmis. Korrakaitse valdkonnas aitab munitsipaalpolitsei kohaloleku, ennetustöö ja järelevalvetegevusega tagada linnas nii turvalisuse kui ka heakorra.

4. Sihi alalõikude selgitused

✓ TARGA MAJANDUSE SÜDA

Selgitus: IV tehnikarevolutsioon tekitab vajaduse oskuste pideva uuendamise järele: see on peamine, mis kaitseb inimest töötuks jäämise, vaesuse ja ekspluateerimise eest. Kogu ühiskonnal on vaja õppimine siduda enda mõttemaailma ja tegevustega. Oleme küll ELis elukestvas õppes osalemise poolest esireas, kuid siiski mitte päris tipus.

Esimene neist aspektidest puudutab Tallinna linnaregiooni olulisust. See tuleneb asjaolust, et üleilmastuvas ja linnastuvas maailmas on järjest ülekaalukam roll suurtel maailmalinnadel. Kuigi elanike hinnangul on elukvaliteet parim pigem keskmise suurusega linnades, on linnadel, mille elanike arv jääb alla teatava suuruse, raske luua või hoida suure lisandväärtusega töökohtade suurt osakaalu. Just selle kriitilise suuruse seisukohalt on Tallinnale (ja Eestile tervikuna) tähtis, et Tallinn ja selle lähialad toimiksid kui ühtne linnaregioon ja majandusruum.

Majandusruumi suurusega on seotud ka teine aspekt – rahvusvaheline koostöö. Kuna Eesti on rahvusvahelistunud suuresti Tallinna kaudu, on rahvusvaheline avatus Tallinna jaoks ülioluline. Peamine rõhk on jätkuvalt koostööl Soome ja Skandinaaviaga.²⁴ Seetõttu tuleb liikuda nende riikidega tehtavast projektipõhisest koostööst järjest enam ideepõhise koostöö poole. 2018. aasta maikuu allkirjastasid Tallinna ja Helsingi linnapea vastastikuse mõistmise memorandum²⁵, milles on esitatud linnadevahelise koostöö peamised sihid ja tegevuskava. Siiani on tegevuskava rakendamine olnud projektipõhine ning terviklikku visiooni kaksiklinna-idee elluviimiseks veel pole. See vajab väljatöötamist.

Soome mõttekoda Demos avaldas 2018. aastal visioonidokumendi „Avatud optimismi tsoon: Tallinna ja Helsingi linnapiirkonna üks arengustsenaarium 2030. aastateks“²⁶. See jutustab julge loo sellest,

²⁴ Tallinna SWOT töötoa kokkuvõte: <https://smartup-bsr.eu/wp-content/uploads/2018/04/Report-on-SWOT-Tallinn.pdf>

²⁵ https://oigusaktid.tallinn.ee/?id=3002&aktid=138963&fd=1&leht=1&q_sort=elex_akt.akt_vkp

²⁶ Demos Helsinki, „[The Zone of Open Optimism: A scenario of the Tallinn–Helsinki Metropolitan Area in the 2030s](#)“

kuidas maailmamajanduse kasvukeskme liikumisel Aasia riikidesse võiks Läänemere piirkond olla sõlmpunkt Aasia ja Euroopa vahel. Kuigi arengustrateegia ei lähtu otseselt sellest visioonidokumendist, kirjeldab see siiski üpris hästi konteksti, mis soodustab Tallinna ja Helsingi koostööd ning mis on ka siin käsitletava lõigu inspiratsiooniks.

Kuigi teadmismahuka majanduse arenguks on ülioluline üldine elanikkonna teadmiste ja oskuste tase, mida käsitleb järgmine lõik, siis lõigus „Targa majanduse süda“ on mainitud ka oma ala tippude tähtsust. Tippspetsialistide elukohavaliku põhjused on väga erinevad ning pole võimalik luua kõigile ideaalset elukohta. Seetõttu on Tallinnal mõistlik leida oma nišš – eristuda teistest linnadest, kes konkureerivad samade spetsialistide pärast. Lähtudes rohelise maailmalinna visioonist, on lõigus „Targa majanduse süda“ rõhutatud ühe aspektina looduslähedust. Teisena on selles lõigus nimetatud töö ja vaba aja tasakaalu, arvestades tänapäeva järjest kiirenevat elutempot, kus tööd ei võeta sageli kui lihtsalt kaheksast-viieni-tööna, vaid sellelt oodatakse sügavamat mõtet. Ületöötamine võib aga viia nii vaimse kui ka füüsilise tervise probleemideni, tööviljakuse vähenemiseni, probleemideni lähedastega jms.

Oluline on siiski rõhutada, et see lõik annab ainult ülevaate konkurentsivõimega seonduvast ja esitab mõne aspekti, mis seda toetavad. Targa majanduse südameks saamine sõltub nii sihi „Loov maailmalinn“ ülejäänud lõikudest kui ka arengustrateegia teiste eesmärkide saavutamisest.

✓ AVATUD ÕPPIMISE RUUM

Selgitus: IV tehnikarevolutsioon tekitab vajaduse oskuste pideva uuendamise järele: see on peamine, mis kaitseb inimest töötuks jäämise, vaesuse ja ekspluateerimise eest. Peame suutma õppimist terve ühiskonnana enda mõttemaailma ja tegevustesse kujundada. Oleme küll ELis elukestvas õppes osalemise poolest esireas, kuid siiski mitte päris tipus.

Selle lõigu pealkirjas on viidatud õppimisele ja ruumile, mitte haridusele, sest teadmiste ja oskuste omandamine on laiem kui hariduse omandamine. Ruumil on sealjuures oluline roll just linna kontekstis – linn on olemuselt inimeste kokkutulemise ruum, kus mõtete vahetamise ja jagamise teel omandatakse teadmisi ja sünnib uusi ideid. Loomulikult on selle ruumi osa Tallinnas mitmekesine ja sellele aitab kaasa terviklik haridusvõrk, mida toetavad riigigümnaasiumid ning muud riigi- ja erasektori pakutavad õpivõimalused. Elukestva õppe kontekstis on tähtsad nii muud asutused kui ka avalik ruum tervikuna. Seepärast on toodud näiteid asutuste kohta, mis elukestvale enesetäiendusele kaasa aitavad. See loetelu ei ole kindlasti lõplik.

Kuna koolidel on siiski suur osa inimese õpitees ning haridussüsteem moodustab kõige suurema osa Tallinna teenuste mahust, siis on eraldi nimetatud olulisemad aspektid, mis iseloomustavad Tallinna koolides õppimist. Koolid peavad olema avatud kogukonnale ja parimat põhiharidust peab olema võimalik saada kodulähedasest koolist. Selle eeldus on head õpetajad, mis tähendab, et õpetaja ameti väärtustamine on keskne. Positiivse õppeprotsessi eeldus on sealjuures õppijates huvi tekitamine ja nende julgustamine katsetama.

Eraldi on rõhutatud digitaalse kirjaoskuse ja digitaristu tähtsust. Tehnoloogilisest arengust tulenevad uued võimalused toetavad inimesi vaid heade digipädevuste korral. Need, kes on ise aktiivsed, vajavad tulevikutrende arvestavaid võimalusi ja katsetusruumi. Digimaailmast eemale jääjad vajavad tähelepanu, nagu ka nende eemale või ilma jäämise põhjused. Kuigi ka see teema võib tunduda äraleierdatuna, suureneb selle tähtsus järjest. Küsimus ei ole siin ainult selles, kas inimene kasutab digitehnoloogiat, vaid selles, kuidas ta seda teeb ja milline on tehnoloogia mõju. Teadmispõhine

ühiskond vajab kriitilisemat ja teadlikumat internetikasutajat ning tehnoloogiliselt oskuslikku kodanikku. Digilõhel on peamiselt kaks aspekti – vähesed oskused ning liigne mõjutatavus ja tarbimine.

Hariduse ja noorsootöö arengusuundade kohta saab täpset teavet hariduse valdkonna arengukavast²⁷.

✓ TEADUSE, INNOVATSIOONI JA KATSETUSTE LINN

Selgitus: teadmistel ja oskustel põhineva konkurentsivõime üks oluline eeldus on teadus ja uuendused. Tallinn käsitlebki seda teemat eelkõige ettevõtluse kontekstis lähtuvalt Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukavast. Kuna innovatsioon ja katsetamine on olulised kõikides linna valdkondades, siis on selles lõigus nimetatud ka linna kui organisatsiooni kohustust katsetada, õppida ja võtta kasutusele uusi protsesse, mudeleid ja teenuseid. See tähendab, et kuigi teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon on eelkõige olulised Eesti konkurentsivõime parendamisel, aitavad uued lahendused Tallinna linnal paremini teenuseid osutada ning leida lahendusi meie ees olevatele sotsiaalsetele, keskkonna- ja majandusprobleemidele.

Ühed peamised partnerid linna uute lahenduste analüüsimisel, väljatöötamisel ja katsetamisel on teadusasutused. Tallinna linn osaleb näiteks Tallinna Tehnikaülikooli ja Mainori koostöös loodud targa linna professoris, Tallinna Tehnikaülikooli, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Aalto ülikooli ja Helsingi linna koostöös loodud targa linna tippkeskuses ning Tallinna Tehnikaülikooliga ühisprojektis TalTech City. Kõik need algatused on tärnanud mõtteviisist, et meie ees on suured ühiskondlikud lahendamist vajavad probleemid, mis eeldavad mitme osalise kokkutoomist ja järjepidevat koostööd uute lahenduste leidmiseks.

Lõigu viimane lause seob innovatsiooni ja linnaruumi. Andres Sevtšuk kirjutab ühiskonna sidusust ja innovatsiooni tugevdavatest nõrkadest sidemetest, mille tekkimiseks peavad linnatänavad olema jalakäijasõbralikud, palistatud paljude teenustega ja ühendatud hea ühistranspordiga: „1977. aastal avaldatud kuulsas artiklis näitas sotsioloog Mark Granovetter, kui tähtsad on linlikes ühiskondades „nõrgad“ sidemed. Tugevate sidemete all pidas ta silmas sidemeid, mis meil on oma perekondade, kolleegide või teiste gruppide kaudu, kellega me igapäevaselt või -nädalaselt kokku puutume. Nõrgad sidemed seevastu kirjeldavad inimesi, kellega me kohtume või räägime kõigest paar korda aastas – konverentsil, mingil sündmusel või lihtsalt juhuslikult tänaval. Granovetter näitas, et sotsiaalse mobiilsuse ja informatsiooni üle ühiskonna levimise seisukohalt on nõrgad sotsiaalsed sidemed tähtsamad kui tugevad. Näiteks demonstreeris ta, et töökoha võivad inimesed leida ennem sellise isiku kaudu, keda nad kohtavad kõigest kord või paar aastas, kui kellegi kaudu, keda nad näevad iga päev.“ Niisiis on kohtumisi soosival linnaruumil osa innovatsiooni ja heaolu suurendamises. Selle lahendamiseks pakub „Tallinn 2035“ välja ürituste- ja kohtumisrohke linnaruumi idee (vt strateegiline siht „Sõbralik linnaruum“).

✓ HOITUD EHITUS- JA KULTUURIPÄRAND

Selgitus: Tallinna pikk ajalugu ning ajaloolised kihistused on väärtus, mida tuleb hoida järeltulevatele põlvetele. Muu hulgas on see ka konkurentsieelis, mis muudab linna nii atraktiivseks elamiskohaks kui ka turismisihtkohaks. Tahame seda või mitte, on turismisektori edu paljuski sõltunud vanalinnast. Vanalinn peab jätkuvalt olema UNESCO maailmapärandi nimekirjas, kuid samas on vaja peatada selle teemapargistumine ja kohalike elanike vähenemine. Arvestades, et linna elanike arv kasvab ning suur osa sellest kasvust tuleks suunata väljakujunenud ruumimustris olevatesse tühjadesse kohtadesse või ümberarendatavatele aladele, tekib paratamatult uue ja vana konflikt. See on vaja lahendada

²⁷ <https://www.tallinn.ee/est/haridus/Tallinna-haridussüsteemi-arengusuunad>

olemasolevaid arhitektuurikooslusi säilitades ja uusarendusi ümbrusesse loomulikult sulandades, kuid peab olema ka võimalus uute linnaruumiliste sümbolite ja väärtuste tekkimiseks. Uusarenduspiirkondade loomulik sulandamine ümbrusesse ei tähenda ka seda, et olemasolevate ebasobivate arenduspiirkondade kõrvale võib rajada jätkuvalt samasuguseid arendusi.

Lisaks ruumilistele väärtustele aitab Tallinna linn kaasa ka eesti keele ja kultuuri säilimisele, lähtudes riiklikust kultuuripoliitikast. Kuigi dokument „Kultuuripoliitika alused aastani 2020“ aegub peatselt, võib eeldada, et enamik selle põhiteesidest kehtib edasi. Seetõttu jätkatakse ka raamatukogu, muuseumide ning teiste kultuuri- ja mäluasutuste arendamist. Need asutused on selges muutumises ning pakuvad järjest rohkem aktiivseid ja atraktiivseid enesetäiendusvõimalusi.

✓ LOOVATE INIMESTE LINN

Selgitus: 21. sajandit nimetatakse ka loova majanduse sajandiks. Loov majandus on majanduse arenenum etapp, mis tuleb pärast efektiivsusele suunatud majandust. Termin autor John Howkins on määratlenud loova majanduse kui „uudsete loominguliste väärtuste looja, vastandatuna traditsioonilistele väärtust loovatele ressurssidele, nagu maa, tööjõud ja kapital“. Mõne eksperdi meelest on loovus 21. sajandi arenenud riikide majandust iseloomustav kese, samamoodi nagu tööstustootmine oli 19. ja 20. sajandil.

Selle sajandi kiirenev tehnoloogiline areng nõuab ühiskonnalt ennekõike loovust, julgust muuta vanu tegutsemisviise ja näha asju uues valguses. Loovust ei ole vaja üksnes rikkama ühiskonna loomiseks, vaid ka kestlikkuse tagamiseks. Loovus ja uuendused on omavahel seotud. Kui innovatsioon on konkreetsete protsesside, toodete või teenuste uut ja paremat moodi loomine või osutamine, siis loovus on omadus, mis innovatsiooni võimaldab. Mida suurema kaaluga on kultuur ja kultuurilised tegevused ühiskonnas, seda suurem on selle ühiskonna majandusliku ja sotsiaalse innovatsiooni võimekus. Kultuur toidab loovat kujutlusvõimet. Kuivõrd see nõuab kognitiivsete protsesside koostööd ja oskust mõelda analoogiate kaudu või mittelineaarselt, aitab see lõhkuda eri distsipliinide vahelisi kunstlikke piire. Seni on räägitud sildade loomisest ennekõike teadus- ja arendustegevuse ja ettevõtluse vahele, ent kolmikheeliksi põhimõttel peaks selle protsessi püsiosa olema ka kultuuritegevus.

Loovus seostub inimeste võimega mõelda uuenduslikult ja kasutada kujutlusvõimet, et lahendada probleeme tavapärasest erinevalt. Kultuurilise konteksti tunnetus areneb inimestel, kes osalevad pidevalt kultuuriprotsessides. Need inimesed tunnetavad, mis on parasjagu uus ja asjakohane ning kuidas see seostub traditsiooniga.²⁸

Sündmused toodavad otsese mõjuna riigile, linnale ja siin tegutsevatele ettevõtjatele majanduslikku kasu ja aitavad kaasa linna tuntuse kasvule. Tallinna kultuurikalender on juba praegu küllaltki rikkalik, kuid kuna Tallinna elanike ja külaliste hulk on kasvutrendis, siis sellest tulenevalt suureneb ka vajadus kultuuriteenuste järele.

Kasvab ka Tallinnas korraldatavate kõrgetasemeliste kultuuriürituste arv ning klassikalise, elektroonilise ja vanamuusika kontsertide külastatavus. Tallinnas asuvad paljud kontserdiorganisatsioonid professionaalsete kultuurikorraldajatega. Nende väga heal tasemel festivalid on saanud traditsiooniks ja publiku huvi on arvestatav. Erinevalt väiksematest kohtadest jagub pealinna piisavalt kultuurikorraldajaid.

²⁸ Kaevats, M. (2018). Loov ja õppiv Eesti. Tallinn: Sotsiaalministeerium. Lk 18–20

Linn soodustab ja toetab suurvõistluste korraldamise õiguste taotlemist. 2019. aastal toimus Tallinnas ligi 100 rahvusvahelist spordiüritust, neist 24 olid tiitli- või karikavõistlused. Majandusliku mõju hindamisel tehakse koostööd Eesti Konjunktuuriinstituudiga. Paljude suurvõistluste majandusliku mõju on juba analüüsitud (nt Tallinna Maraton 2018 osalejad tegid võistlusel osalemise raames kulusi ca 5 mln eurot, millest maksti käibemaksu 671 000 eurot). Suure mõjuga üritusi on teisigi – Ironman, UEFA Super Cup, maadlusturniir Tallinn Open, *curling*'u maailmameistrivõistlused jne. Tiitlivõistlusi, mille korraldamise õigus saadakse konkursiga, on üha rohkem. See näitab, et Tallinn on tuntud heal tasemel võistluste korraldamise paigana. Lisaks on siin toimunud suurüritusi kajastatud üle maailma ja neid on jälginud miljonid spordihuvilised (nt UEFA Super Cupil 50 mln ja *curling*'u maailmameistrivõistlustel 25 mln vaatajat). Praegused ressursid ja võimalused (võistluspaigad, hotellikohtade arv, sihtkohad Tallinna lennujaama jm) on tõenäoliselt maksimumilähedaselt ära kasutatud ja kõrgema taseme võistluste korraldamise õiguse saamine võib olla küsitav (nt Kadrioru staadion vastab tingimustele, kus saab korraldada kõrgeima taseme võistlusena U23 vanuseklassi Euroopa meistrivõistlusi, Tallinnas puudub 50 m ujula, suurimate spordisaalide istekohtade arv seab samuti piiranguid suuremate võistluste korraldamise taotlemisel). Ideaalis võiks Tallinn olla suuteline võõrustama igal aastal vähemalt viie populaarse spordiala suurvõistlust, millele lisanduvad väiksemate alade tiitli- ja karikavõistlused.

Eraldi teemana väärivad mainimist rahvusvahelised konverentsid. Need võimaldavad teha Tallinna rahvusvaheliselt tuntumaks, meelitada siia oma ala tippe, sh suurendada loomeinimeste ringkonda ja vahetada oskusteavet. Kõik see aitab kaasa ettevõtluse, teaduse ja innovatsiooni arengule ning toetab Tallinna ja Helsingi kujunemist Põhja-Euroopa targa majanduse südameks. 2019. a oli ärireiside osakaal 25%. Konverentsiturismi eesmärgil külastajaid oli vaid 3%, s.o protsendi võrra vähem, kui eelneval aastal. Eestit tervikuna külastas aga ligi 60 000 konverentsidelegaati ehk 10% rohkem kui 2018. aastal. Hinnanguliselt kaotab Eesti igal aastal kahjuks kümneid konverentside korraldamise võimalusi ja hinnanguliselt 20 miljonit eurot tulu sobivate suurte konverentsiruumide puudumise tõttu. Seetõttu tuleb leida lahendus tänapäevase mitmeotstarbelise konverentsikeskuse väljaarendamiseks.

Terve Tallinn liigub

1. Miks selline siht?

Siht „Terve Tallinn liigub“ ühendab endas kahte olulist teemat: tervis ja liikumine. Tavaliselt käsitletakse eraldi tervist ja/või tervishoidu ning transporti, kuid arengustrateegiat koostades leiti, et kohaliku omavalitsuse seisukohast on tervis sedavõrd tihedalt transpordi ja liikumisega seotud, et neid on võimalik koos käsitleda. Sihis peituv sõnamäng viitab ka sellele, et kõikidele peavad olema tagatud liikumisvõimalused nii igapäevasteks toimetusteks kui ka rekreatsiooneesmärkidel. Seetõttu saab sihis „Sõbralik linnaruum“ mainitud ligipääsetavuse põhimõtte siin eraldi alalõigu, et rõhutada selle teema tähtsust.

Hea tervis pole kasulik ainult inimesele endale, vaid kogu ühiskonnale. Terve inimene on suurema tööväimega, tema haiguste ravimiseks ning talle haigushüvitise ja sotsiaaltoetuste maksmiseks tehtavad kulud on väiksemad. Inimeste kehva tervise piirab majanduskasvu eelkõige järgmistel põhjustel: see suurendab tõenäosust varem pensionile jääda ning riigi kulusid seoses haiguste ravi ja rehabilitatsiooniga ning see vähendab tööturul osalemist, töötundide arvu ja sissetulekut. Seega on tervena elatud eluiga kriitilise tähtsusega selleks, et suurendada eakate tööhõivet.

Siht „Terve Tallinn liigub“ on tihedas seoses ka teiste sihtidega. Tugev sünergiline seos on sihiga „Sõbralik linnaruum“ – kvaliteetsem avalik ruum soodustab jalgsi, jalgrattaga ja ühissõidukitega liikumist, vähendab sundliikumist ja muudab väljas viibimise meeldivamaks. Aktiivsete liikumisviiside ja ühistranspordi suurem kasutus aga muudab linnaruumi sõbralikumaks, sest tänavatel on rohkem inimesi ja vähem autosid. Sihi „Loov maailmalinn“ saavutamine sõltub osaliselt sellest, kui head on nii linnasisesed, regionaalsed kui ka rahvusvahelised ühendused. Sihi „Roheline pööre“ all kavandatu elluviimine sõltub paljuski transpordi keskkonnamõjude vähendamisest ja sihi „Kodu, mis algab tänavast“ täitmist mõjutab maapealsete parkimiskohtade vähendamine.

2. Kuidas hindame sihi poole liikumist?

Sihi suunas liikumist hinnatakse peamiselt tervisenäitajate, liikumisharrastuse ja liikuvuse mõõdikute abil.

Tervena elada jäänud aastad on üks säästva arengu eesmärgi „Tervis ja heaolu“ näitajaid ja „Eesti 2035“ sihi „Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed“ üks kolmest põhinäitajast. Eestis tervikuna on viimase viieteistkümne aasta jooksul tervena elada jäänud aastate arv (vanuses 0) näidanud teatavat kasvutrendi, kasvades 50 eluaastalt (2005) 54 eluaastale (2018) ning ulatudes vahepealsetel aastatel (2016 ja 2017) 57 eluaastani. Harjumaal on see näitaja püsivalt veidi parem: tervena elada jäänud aastad on kasvanud 55,86-lt (2006) 57,83-le (2018), kõige kõrgem (59,08) oli see näitaja 2007/2008. aastal. Naiste ja meeste puhul näitaja veidi erineb: kui Harjumaal naiste puhul on tervena elada jäänud aastad kasvanud 58,1-lt (2006) 58,4-ni (2018), siis meeste puhul on näitaja vastavalt 53,7 (2006) ja 57,4 (2018). Kuna praegu ei avaldata seda statistikat Tallinna kohta Harjumaast eraldi, siis tuleb muu hulgas kaaluda, kas selle statistika kogumine on mõistlik või tuleb tallinlaste tervise hindamisel piirduda Harjumaal näitajatega.

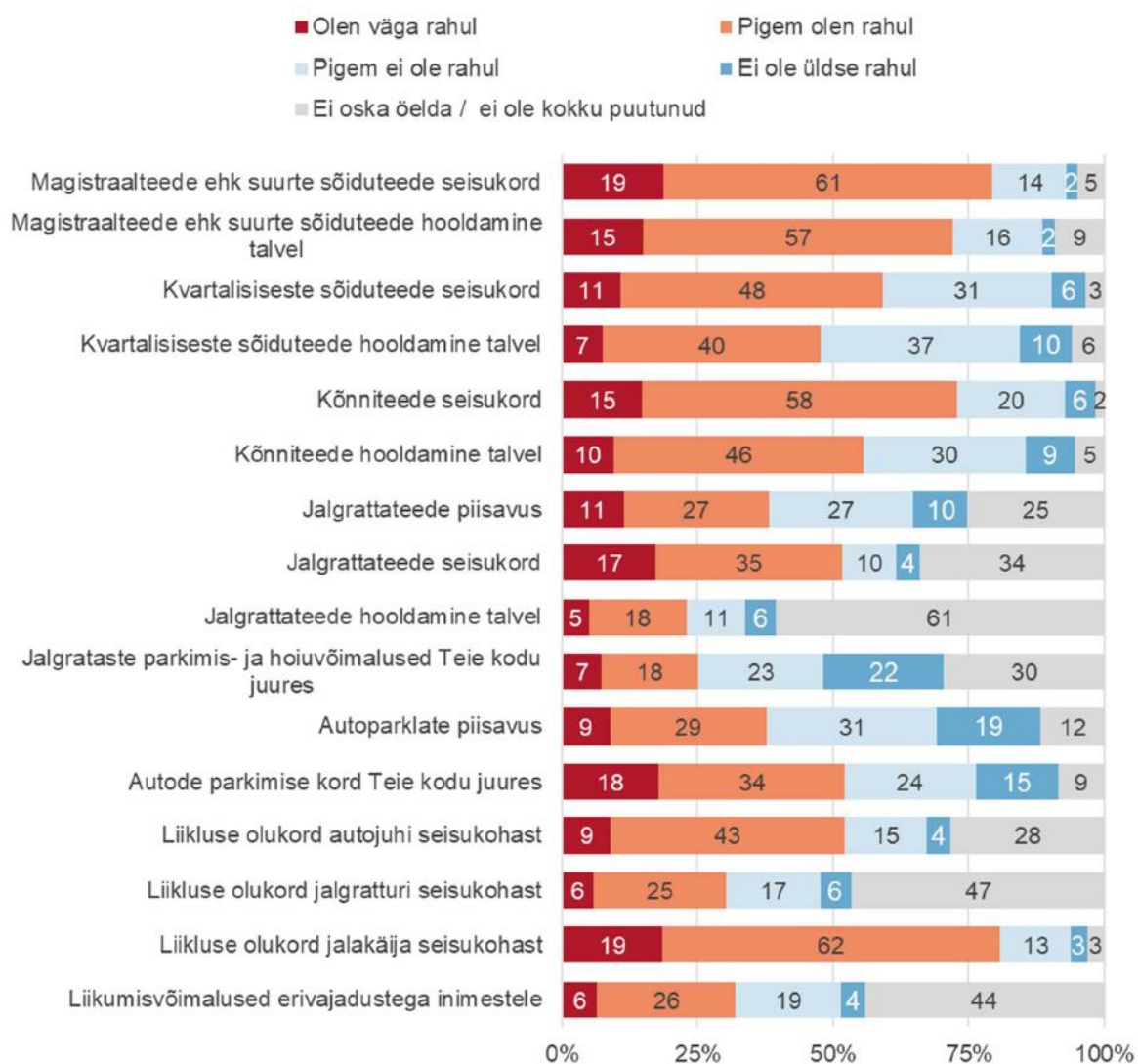
Ka Euroopa Liidu riikides keskmiselt on tervena elada jäänud aastate arv viimase kümnendi jooksul kasvanud 61,8-lt (2010) 64,0-ni (2018). Nagu näha, jääb nii Harjumaal kui ka Eestis tervikuna Euroopa

Liidu keskmisele märgatavalt alla, positsioneerudes eelviimasele kohale Läti järele.²⁹ Seega peame vaieldamatult tegutsema selle nimel, et tervena elada jäänud aastate arv kasvaks märgatavalt.

Tervelt elatud eluea kasv on riikliku „Rahvastiku tervise arengukava 2020-2030“ (RTA) peamine mõõdik. Igal aastal toimub RTA juhtkomisjoni, teadus- ja innovatsiooninõukogu ning KOV tasandi ühinearuteluseminar, kus esitletakse saavutatud tulemusi, arutatakse läbi tekkinud selgitatakse välja horisontaalsed teemad, mis vajavad lahendamist. St. et Tallinn on üks osapool, kes aitab kaas antud eesmärgi saavutamisele ja hindab antud näitajat eelkõige kontekstis, kas paranenud on need Tallinna tegevusvaldkondade näitajad, mis peaksid tervena elatud eluea tõusule kaasa aitama. Nt kas liikumisharrastusega tegelevate inimeste osakaal on tõusnud.

Tervis ja liikumine on omavahel tihedas seoses. See, milliseid igapäevaseid liikumisviise inimene eelistab, sõltub lisaks teadlikkusele ka sellest, kui mugav üks või teine liikumisviis talle parasjagu on. Seda hinnatakse nii objektiivsete näitajatega (**liikumisviiside jaotus**) kui ka subjektiivsete näitajate (**liikumisvõimalustega rahul olevate inimeste osakaal**) kaudu. Iga-aastaste rahulolu-uuringutega selgitatakse välja, milliste liikumisvõimaluste aspektidega ollakse rohkem või vähem rahul. 2019. aasta uuring näitas, et uurimisalustest valdkondadest oldi kõige vähem rahul kodulähedaste jalgrataste parkimise ja hoiu võimalustega, samuti valmistas muret autoparklatega seonduv (nii piisavus kui ka parkimiskord kodu juures). Enim täielikku rahulolematust väljendati jalgrattateede piisavuse ja kvartalisest sõiduteede talvise hooldamise üle. Tuleb märkida, et kõikide teede olukorra ja liiklemisvõimalustega seotud uurimisaspektide puhul jäi väga rahul olevate inimeste osakaal väikeseks, seda eriti jalgrattaga liiklemise ja erivajadustega inimeste liikumisvõimalustega seoses (vt alltoodud joonis).

²⁹ Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00150/default/bar?lang=en>

Joonis 3. Rahulolu teede olukorra ja liiklemisvõimalustega oma linnaosas (tallinlaste rahuloluküsitlus 2019).

Viimase viie aasta võrdluses on rahulolu enamiku aspektidega jäänud samale tasemele või paranenud, sealjuures kõige enam on paranenud kvartalisestest sõidu- ja könniteede seisukorrale antud hinnangud. Hinnangud on halvenenud üksikute aspektide puhul, nt ollakse vähem rahul jalgrattateede ja autoparklate piisavuse ning jalgrataste kodu juures parkimise ja hoiu võimalustega. Liikumisviiside jaotuse tasakaal on võetud eraldi eesmärgiks liikuvuse valdkonnas: **Tallinna regiooni elanikud teevad aastaks 2025 vähemalt 50% ja aastaks 2035 vähemalt 70% igapäevastest liikumistest ühissõidukiga, jalgsi või jalgrattaga.** Eriti oluline on siin just aktiivsete liikumisviiside osakaalu kasv, sest selles on kõige suurem positiivne mõju inimeste tervisele. Eraldi mõõdetakse seda, **kui suur osa koolilastest saab liikuda iseseisvalt.** Otsene seos tervise ja liikuvuse vahel on ka liiklusohutusel. Seega jälgitakse selle sihi all liikuvuse valdkonna ohutusega seotud mõõdikuid (**liiklejad tajuvad Tallinna liikuvuskeskkonda ohutuna ning inimkannatanutega liiklusõnnetuste arv väheneb poole võrra**).

	Kokku:	Põhja-Tallinn	Haabersti/ Õismäe	Kesklinn	Kristiine	Lasnamäe	Pirita/ Merivälja	Mustamäe	Nõmme
Magistraalteede ehk suurte sõiduteede seisukord	3,0	3,0	3,2	2,9	3,0	3,0	3,1	3,0	2,9
Liikluse olukord jalakäija seisukohast	3,0	3,0	3,1	2,9	2,8	3,0	3,1	3,0	2,8
Jalgrattateede seisukord	3,0	3,0	3,2	2,7	2,6	3,1	3,2	3,0	3,0
Magistraalteede ehk suurte sõiduteede hooldamine talvel	2,9	2,9	3,0	2,9	3,0	2,9	3,0	3,0	2,9
Kõnniteede seisukord	2,8	2,9	3,1	2,8	2,8	2,9	2,9	2,8	2,4
Liikluse olukord autojuhi seisukohast	2,8	2,8	2,9	2,7	2,8	2,8	3,0	2,9	2,8
Kvartalisestest sõiduteede seisukord	2,7	2,6	2,9	2,7	2,7	2,6	3,0	2,6	2,5
Liikumisvõimalused erivajadustega inimestele	2,6	2,5	2,8	2,5	2,5	2,7	2,8	2,7	2,5
Autode parkimise kord Teie kodu juures	2,6	2,6	2,5	2,7	2,8	2,3	3,2	2,6	3,0
Kõnniteede hooldamine talvel	2,6	2,6	2,7	2,5	2,5	2,7	2,7	2,7	2,4
Liikluse olukord jalgratturi seisukohast	2,6	2,7	2,9	2,2	2,4	2,6	3,0	2,6	2,5
Jalgrattateede hooldamine talvel	2,6	2,5	2,8	2,3	2,1	2,7	2,8	2,6	2,5
Jalgrattateede piisavus	2,5	2,5	3,0	2,1	2,3	2,5	2,9	2,6	2,6
Kvartalisestest sõiduteede hooldamine talvel	2,5	2,5	2,6	2,4	2,4	2,5	2,7	2,6	2,4
Autoparklate piisavus	2,3	2,5	2,3	2,4	2,5	1,9	2,8	2,3	2,7
Jalgrataste parkimis- ja hoiuvõimalused Teie kodu juures	2,1	2,1	2,2	2,2	2,1	1,9	2,5	2,3	2,7

Tabel 1. Rahulolu oma linnaosa teede olukorra ja liiklemisvõimalustega linnaosade võrdluses (aritmeetilised keskmised neljapalli skaalal, kus 1 = "ei ole üldse rahul" ja 4 = "olen väga rahul") (tallinlaste rahuloluküsitlus 2019).

Inimeste liikumisviisi valikut mõjutavad paljud asjaolud. Seega tuleb strateegilise sihi poole liikumisel arvestada ka muid seotud näitajaid. Näiteks jälgitakse, **kuivõrd terviklik on rattateede põhi- ja tervisevõrk** (sh kui suurele osale inimestest on rattateede põhivõrk kättesaadav kuni 500 m kaugusel), kui hästi on võimalik ühissõidukiga jõuda **kümnesse olulisemasse sihtkohta linnas**, kuivõrd on tagatud **ühissõidukipeatuste olemasolu kuni 400 m kaugusel enamikust tallinlastest ning kui suur osa elanikest pääseb takistusteta ühissõidukipeatusesse**. Ühistranspordi eelistamise seisukohast on oluline, et see oleks kiire, mistõttu on liikuvuse valdkonna üks mõõdik, mida jälgitakse ka kõnealuse strateegilise sihi puhul, ühissõidukiga tehtava sõidu kestus: **sõit ei tohiks võtta keskmiselt rohkem kui pool tundi, Tallinna olulisemate keskuste vahel reeglina mitte rohkem kui 20 minutit**. Ligipääsetavuse puhul jälgitakse veel ühissõidukite ja peatuste vastavust universaalse disaini nõuetele ja kõrgete äärekividega ülekäigukohtade arvu vähenemist. Ligipääsetavuse kohta annab täpsema ülevaate [ligipääsetavuse infosüsteem](#).

Nagu mainitud tervelt elatud eluea mõõdiku juures, siis sihi poole liikumise hindamiseks jälgitakse veel eri valdkondades seatud mõõdikuid. Näiteks tervena elatud eluaastate arvu kasvu toetab regulaarne liikumisharrastusega tegelemine. Aktiivne liikumine mõjutab otseselt inimeste vaimset ja füüsilist tervist ning seeläbi tervena elatud eluaastaid. Selleks jälgitakse, kuidas muutub **tallinlaste (vanuses 15–74) tegelemine regulaarse liikumisharrastusega (eesmärk: liigub teadlikult vähemalt kaks korda nädalas 30 minutit)** ning **noorte (vanuses 7–19) osakaal, kes on iga päev vähemalt 60 minutit mõõdukalt või tugeva intensiivsusega kehaliselt aktiivsed**.

Tervena elatud eluaastate arvu suurendamiseks on oluline, et inimesed oleksid terviseteadlikumad, toituksid tasakaalustatumalt ja riskikäitumine väheneks. Jälgitakse, kuidas muutub **ebavõrdsus tervises** (Tervise Arengu Instituudi hinnang) ning järjepidevalt jälgitakse kõiki **tervishoiuvaldkonna tegevusprogrammide mõõdikuid**. Ka suurem **rahulolu tervishoiuteenuste kättesaadavusega** ning suurem **tervisekontrolliga hõlmatud õpilaste osakaal** toetavad seda, et inimesed elaksid kauem tervena.

Lisaks, sarnaselt sihiga „Sõbralik linnaruum“ on ka sihi „Terve Tallinn liigub“ saavutamiseks vaja, et **linnal oleks selleks vajalikku kinnisvara**, näiteks taristu arendamiseks. Sellest tulenevalt jälgitakse ka selle mõõdiku sihttaseme saavutamist.

3. Sihi saavutamist toetavad linna tegevusvaldkonnad

Kuna siht „Terve Tallinn liigub“ käsitleb nii inimeste tervist kui ka liikumist, aitavad selle saavutamisele kõige otsesemalt kaasa tervise ja **tervishoiu, liikuvuse ning liikumisharrastuse ja spordi** valdkonnad. Samuti on strateegilise sihi saavutamisel väga oluline roll **linnaplaneerimise ja linnavara** valdkonnal, mis toetavad oma tegevusprogrammidega selle saavutamist, et kogu linnaruum on tervist ja liikumist toetav ning ligipääsetav. Tervise ja **tervishoiu valdkonna** kõik tegevusprogrammid aitavad kaasa sellele, et tallinlased oleksid tervemad ja elaksid kauem ning elukeskkonnast ja inimeste tervisekäitumisest tulenevad riskid oleksid minimaalsed. Eelkõige panustatakse terviseteadlikkuse kasvu ja riskikäitumise ennetamisse, soodustades tervislikumaid valikuid ja eluviisi. Optimaalne kehaline aktiivsus, tasakaalustatud toitumine, turvaline liiklemine ja vaba aja veetmine, riskivaba seksuaalkäitumine ning sõltuvust tekitavate harjumuste puudumine aitavad ennetada paljusid haigusi ja olla inimestel võimalikult terve kogu elu. Eraldi pööratakse tähelepanu laste ja noorte tervise ja turvalise arengu tagamisele, kuna lapseas saadud kogemuste mõjul kujunevad täiskasvanu väärtushinnangud, sotsiaalse toimetuleku oskus ja tervisekäitumine. Tervist toetav töö-, õpi- ja elukeskkond ning vajaduse korral kättesaadavad ja nüüdisaegsed tervishoiuteenused annavad samuti oma osa sellesse, et linlased elaksid kauem tervena.

Aktiivsetel liikumisviisidel on suur mõju inimese tervisele. Nii nagu sihi „Sõbralik linnaruum“ puhul, toetab **liikuvuse valdkond** ka sihi „Terve Tallinn liigub“ saavutamist Tallinna liikuvuse parema tasakaalu poole püüdlemisega. Selleks on vaja suurendada igapäevaste liikumiste osakaalu ühistranspordiga, jalgsi või jalgrattaga. Kiired, mugavad ja meeldivad ühistranspordiühendused nii linna keskuste vahel kui ka lähivaldadega loovad eelduse selleks, et inimesed eelistaksid liikumisel isikliku auto asemel ühistransporti ja kombineeriksid liikumisviise omavahel. See omakorda aitab vähendada autode hulka linnaruumis, muuta autoliikluse sujuvamaks ja vähendada ummikuid. Valdkond tegeleb ka sellega, et Tallinnas rakendataks universaalse disaini põhimõtteid, mis võimaldavad kõigil linnas kõrvalise abita liikuda. Tallinna tänavad, kõnniteed, ühissõidukipeatused ja rattateede põhivõrk peavad olema kõigile aasta läbi ligipääsetavad. Et iseseisvalt saaksid liikuda nii lapsed kui ka eakad, on väga tähtis pöörata tähelepanu ohutuse tagamisele. See eeldab terviklikult kujundatud linnaruumi, heas korras ja aasta läbi hooldatud tänavaid ja kõnniteid, liiklust rahustavate võtete ja kiiruspiirangute kasutamist, kuid

samuti liiklejate hoolivat suhtumist üksteisesse. **Liikumisharrastuse valdkond** toetab aktiivset ja sportlikku eluviisi teadlikkuse parandamise, sporditaristu ja -teenuste arendamise ning toetuste kaudu. Eesmärgiks on võetud, et liikumisharrastus on iga linlase elu loomulik osa ning seda toetavad mitmekülgsed võimalused nii kodu vahetus läheduses kui ka kaugemal ülelinnalistes spordirajatistes.

Linnaplaneerimine toetab sihti „Terve Tallinn liigub“, kujundades sõbralikku linnaruumi. Nagu eespool öeldud, on nende kahe sihi saavutamine omavahel tihedalt seotud. Lisaks nähakse planeeringutes ette konkreetseid atraktiivseid värskes õhus viibimise kohad, mis innustavad inimesi värskes õhus aega veetma, sõltumata ilmast. Väga oluline on ka ka üleujutusriski ja soojusaarte mõju vähendamine. Ligipääsetavuse poliitikat kujundades hoolitseb linn selle eest, et linnaruum kujundatakse kõigile ligipääsetavaks.

Linnavara hoidmine ja arendamine toetab sihi saavutamist eelkõige sellega, et linnal oleks uuel tasemel liikuvusteenuste arendamiseks piisavalt vajalikku maad või õigusi. Samuti muudetakse linnakeskkond ligipääsetavaks, rakendades kinnisvarakeskkonna kujundamisel universaalse disaini põhimõtteid. Selleks tehakse planeerimis- ja maakorraldustoiminguid ning osaletakse seotud poliitikat põhimõtete ja juhendite väljatöötamisel. Tervist toetava elukeskkonna tagamist toetatakse uuenduslikke lahendusi kasutava hoonestu tegevusprogrammi kaudu, mis aitab tagada uuendavates linnahoonetes (sh tervise-, hoolekande- ja haridusasutustes) hea sisekliima ja normikohase CO₂ taseme.

Lisaks eelnimetatud kolmele valdkonnale võib ka järgmiste valdkondade puhul nimetada aspekte, mis aitavad sihi „Terve Tallinn liigub“ saavutamisele kaasa.

Sotsiaalhoolekanne – toetab linlaste iseseisvat toimetulekut, andes vajaduspõhiseid, vaesusriski sattumist ennetavaid toetusi ja toetades juba puuduses elavaid inimesi. Sotsiaalhoolekanne aitab seeläbi kaasa sellele, et inimesed oleksid vaimselt ja füüsiliselt tervemad ning elaksid kauem.

Linnamaastik – atraktiivne linnaruum soodustab värskes õhus viibimist ja ohutut liikumist vaba aja veetmise kohtades, näiteks parkides, mängu- ja jääväljakutel ning koerte jalutusväljakutel. Valdkond aitab sihi „Terve Tallinn liigub“ saavutamisele kaasa sellega, et linna haljas- ja rohealad on ligipääsetavad ja atraktiivsed, kutsuvad inimesi seal liikuma ning nende funktsioonid lähtuvad linnaelanike vajadustest. Valdkond aitab mänguväljakute võrgustiku planeerimisega ning mänguväljakute ehitamise ja hooldamisega kaasa sellele, et lastel oleks rohkem võimalusi ja põhjusi veeta aega õues, mis omakorda toetab nende tervist. Ka koerte jalutusväljakute hooldamine aitab kaasa sellele, et linlased tunneksid end lemmikloomaga õues viibides hästi. Valdkond annab oma osa sihi saavutamisel ka muude hooajaliste või ühekordsete projektidega (nt ajutised välikäimlad, joogikohad ja jääväljakud), mis kõik toetavad värskes õhus viibimist ja liikumist.

Keskkonnahoid – sarnaselt linnamaastikuga aitab valdkond muuta linnaruumi selliseks, et see kutsuks linlasi õue minema ja seal liikuma ilmast sõltumata. Näiteks kõrghaljastus pakub varju kuumal suveilmal või vihmasel sügisel. Lisaks tegeleb valdkond teemadega, millel on otsene mõju tervisele – puhas vesi ja õhk ning vähem müra.

Tehnovõrgud – valgustusel, mis muudab linnaruumi ka pimedamal ajal kasutatavaks, on suur tähtsus nii igapäevaste liikumiste kui ka liikumisharrastuse seisukohalt.

4. Sihi alalõikude selgitused

✓ TERVISLIKUD ELUVIISID

Selgitus: tervena elatud elu algab tervislikest eluviisidest ja linnakeskkond saab tervislikke valikuid toetada. Aktiivne liikumine toetab inimeste tervist: vähenevad südame-veresoonkonna haigused, ülekaal, diabeedirisk ja stress, paraneb üldfüüsiline vorm ning füüsiline ja vaimne heaolu. Lisategurina paraneb sotsiaalne sidusus ja üksteise toetamine: aktiivsed liikujad ei ole teistest eraldatud ja suhtlevad liikudes teiste liikujatega.³⁰

Tervena elatud aastate arv on praegu Harjumaal naistel 59,7 (kogu Eestis 57,8) ja meestel 57,9 (kogu Eestis 54,2 aastat).

Inimese enda antud hinnang oma tervises seisundile on samuti tähtis elukvaliteedi indikaator, mis peegeldab ennekõike heaolu ja sotsiaalset tervist, mitte haiguste puudumist. Tallinlaste tervisehinnang on Eesti keskmistest näitajatest mõnevõrra positiivsem. 16aastased ja vanemad tallinlased hindavad oma tervist väga heaks või heaks 61,5% (kogu Eestis 55%), halvaks või väga halvaks 10,8% (kogu Eestis 13,7%). Neist 9,3% ütleb, et igapäevategevused on tervise tõttu suurel määral piiratud, ning 19,6% ütleb, et igapäevategevused on mõningal määral piiratud.

Haigestumus psüühika- ja käitumishäiretesse oli 2017. aastal 100 000 elaniku kohta 11,67; 2009. aastal Tervise Arengu Instituudi andmetel 12,48. Kahjuks on aga sagenenud kurbuse ja masenduse ning depressiivsete episoodide esinemine õpilastel. 2017/2018. õppeaastat käsitlevas õpilaste tervisekäitumise uuringus leiti, et tüdrukute kurvameelsuse ja depressiivsete episoodide sagedus on aastatel 2010–2018 kasvanud 8% võrra. Kurvameelsuse näitaja (üle ühe korra nädalas kurvameelsust tundnud 11–15aastased õpilased) tõusis 25%-lt 33%-ni ja depressiivsete episoodide näitaja (kahenädalaste depressiivsete episoodide esinemine viimasel 12 kuul 11–15aastastel õpilastel) 32%-lt 40%-ni. Poiste kurvameelsuse näitaja suurenes samal ajavahemikul 6% võrra, näit tõusis 11%-lt 17%-ni. Depressiivsete episoodide näitaja tõusis poistel 2018. aastaks 8% võrra, näit suurenes 18%-lt 26%-ni.

Statistika näitab, et peamised tallinlaste enneaegse surma põhjused on südame-veresoonkonna haigused, pahaloomulised kasvaja ning õnnetusjuhtumid, mürgistused ja traumad. Positiivse poole pealt võib esile tuua, et nende juhtumite arv 100 000 elaniku kohta vahemikus 2009–2017 on vähenenud. Suremuskordaja südame-veresoonkonna haigustesse on vähenenud (suremuskordaja 100 000 elaniku kohta 2017. aastal oli 623,08 ja 2009. aastal 849,18); suremuskordaja kasvajatesse on püsinud peaaegu muutumatuna (2017. aastal 293,46 ja 2009. aastal 298,01); õnnetusjuhtumite, mürgistuste ja traumade tõttu on surnud 64,03 elaniku kohta 100 000 elaniku kohta 2017. aastal ja 98,28 elaniku kohta 100 000 elaniku kohta aastal 2009. Psüühika- ja käitumishäirete esmashaigusjuhud on kasvanud (2016. aastal 30 113 juhtu; 2009. aastal 26 331 juhtu). Südame-veresoonkonna haiguste juhud on samuti kasvanud (2016. aastal 26 725 juhtu; 2009. aastal 26 055 juhtu). Vigastuste ja mürgistuste esmasjuhud on vähenenud (2016. aastal 74 440 juhtu; 2009. aastal 89 746 juhtu).

Krooniliste haiguste (astma, diabeet) või krooniliste haiguste riskitegurite (ülekaalulisus, vererõhu kõrgenemine) esinemise sagedus laste ja noorte hulgas on kasvutrendis. Samuti on suur laste ja noorte suremus vigastuste ja mürgistuste tõttu.

³⁰ Avila-Palencia, I. jt (2017). 2023 – Active Mobility and Subjective General Health: Roles of Mental Health, Social Support and Physical Activity. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214140517303857>

✓ UUEL TASEMEL LIKUVUSTEENUS

Selgitus: liikuvuse alalõigus nimetatakse liikuvuse planeerimise kõige olulisemad aspektid, mis on vajalikud sihi „Terve Tallinn liigub“ saavutamiseks. Esiteks tuuakse esile paradigma muutus liikuvuse planeerimisel: eri transpordiliikide ja sõitude planeerimise asemel planeeritakse ühtset liikuvusteenust, mis võimaldaks rohkematel leibkondadel rahuldada liikumisvajaduse isiklikku autot omamata. Kuidas liikuvusteenust täpselt planeerima ja osutama hakatakse, pole praegu veel kindel. Teenuseosutajad, kes niisugused ahelad tarbijate jaoks kokku seavad (ingl *Mobility as a Service* ehk *MaaS*), võivad olla sihtasutused, eraettevõtted või kohaliku omavalitsuse juurde kuuluvad üksused. Auto on liikumise ahelas bussi ja jalgrattaga võrdväärne lüli. Nutikaid transpordilahendusi tutvustava organisatsiooni ITS Finland arvates saab transpordis eeskuju võtta mobiilsidepakettidest. Tarbijatel on tulevikus võimalik valida näiteks linna-, äri- või perepaketi vahel, millele saab üleeuroopalise rändlusteenuse lisaks osta. Paketi sisu valib iga ostja oma elukorralduse järgi, see võib päeva-, kuu- või aastatasu eest sisalduda ettemääratud hulka taksosõite, ühissõidukite ja vajaduse korral rendiauto kasutamist. ITS nimetab niisugust teenust transpordi-Spotifyks. Mahukam taksosõitude osa on küll soodsam kui ühekaupa tellimine, kuid ikkagi kallim kui bussisõit.³¹

Selge on aga see, et vähemalt 2035. aasta perspektiivis on Tallinnas liikuvusteenuste selgrooks trammidel ja ekspressbussidel põhinev kiire ühistranspordiühendus. Suureneb ka jalgratta kasutamine ning eriti tähtis on eri liikumisviiside kombineerimise lihtsamaks muutmine. Tulenevalt mitmekesiselise planeerimise mudelist ning sihist, et vähemalt 75% elanikest elab keskuste tõmbealas, on võimalik tagada, et enamikule elanikest on ühissõidukipeatus vähemalt 400 m kaugusel.

Tallinna arengustrateegia pakub välja liikuvuse mitmekesistamise, mitte autoliikluse keelamise. Autokasutusele luuakse alternatiive, nii et inimesed poleks kohustatud autot omama või et nad saaksid autovajaduse lahendada näiteks lühirendiga. Samal ajal parandatakse autoga liikujate liiklemisvõimalusi (autode arv väheneb, ummikud vähenevad).

Täpsemalt on liikuvuse planeerimise aluseks olev taustainfo koondatud liikuvuskavasse, mille tööversioon on leitav [siit](#).

✓ ELU VÄRSKES ÕHUS

Selgitus: kuna sihi „Terve Tallinn liigub“ saavutamise põhirõhk on aktiivsel eluviisil, käsitletakse eraldi lõigus aktiivset elu värskes õhus: nii võimalusi muuta igapäevased liikumised (tööle, kooli, poodi jne) aktiivseks kui ka spordi- ja liikumisharrastuse võimaluste pakkumist võimalikult kodu ja töökoha lähedal.

✓ IGAÜHELE LIGIPÄÄSETAV LINN

Selgitus: lühidusest hoolimata on see lõik äärmiselt oluline nii sihi „Terve Tallinn liigub“ kui ka laiemalt kogu arengustrateegia kontekstis. Ükskõik kui hea linna me teoreetiliselt loome, ei olegi see tegelikult hea linn, kui see pole kõigile ligipääsetav. Ligipääsetavuse mõtestamiseks on lõigus kasutatud universaalse disaini mõistet. See on tuntud ka kui kaasav disain ning selle sisu on tagada võrdsed võimalused ja võrdne ühiskonnas osalemine neile inimestele, kes on piiratud toimetulekuvõimega. Selleks eemaldatakse olemasolevad tõkked ja takistatakse uute tekkimist. Universaalne disain kätkeb endas uut laadi mõtlemist, kuna esitab võrdsete võimaluste kohta kõrgemaid nõudmisi, kui seda on esitanud alanenud toimetulekuvõimega isikute suhtes rakendatav ligipääsetavuse mõiste. Kui puuetega inimeste ligipääsetavuse küsimust on võimalik lahendada erimeetmetega, siis universaalse

³¹ Martin Kallasmaa (2020). Jagatud auto on ühiskonnale kasulik. Postimees, 27. veebruar 2020.

disaini puhul peab lahendus vastama kõikide kasutajate vajadustele. Universaalne disain on suunatud kõigile inimestele, sõltumata nende eest, kehakujust või võimetest.³²

Ligipääsetavus avaldab kogu ühiskonnale suurt mõju, sest vanemas eas võib igaüks meist olla vaegnägija ja liikumisraskustega. Ligipääsetav liikuvus tähendab seda, et liikuvustaristut, eriti tänavaid ja ühistransporti, saavad kasutada kõik, ka ratastooli, juhtkoera ja lapsekäruga liikujad. Tallinn lähtub universaalse disaini põhimõtetest ja 8 : 80-prinssiibist: linnaruumis peab iseseisvalt liikuda saama nii 8-kui ka 80aastane. Võrdsed liikumisvõimalused peavad olema tagatud kõigile. See aitab väikeses ühiskonnas kaasa kõigi töö- ja ühiskonnaelus osalemisele ning suurendab Tallinna rahvusvahelist atraktiivsust.

Kõik uued tänavad Tallinnas vastavad ligipääsetavuse nõuetele ja samal ajal kaovad olemasolevatelt tänavatelt olulisimad takistused. Kõik ühissõidukipeatused on ligipääsetavad lapsevankri või ratastooliga. Ülekäigukohtade äärekivid on teega samas tasapinnas ja hoonetesse pääseb kaldteed mööda, kõnniteedel (näiteks ülekäiguraja ees) kasutatakse taktiliseid katendeid nägemispuudega inimestele. Tänaval on puhkamiseks piisavalt seljatoega pinke.

Ligipääsetavus tähendab ka seda, et tänavavõrk on tihe, võimalik on valida erinevaid liikumisteid ja kasutada eri liikumisviise. Kuigi eesmärk tervikuna keskendub aktiivsele elule ja seda eriti värskes õhus, siis on ligipääsetavuse kontekstis esile toodud ka virtuaalse ruumi ehk infosüsteemide ja teenuste ligipääsetavuse tagamise olulisus.

Täpsemalt on ligipääsetavuse teema lahti kirjutatud dokumendis „Tallinna ligipääsetavuse arengusuunad aastatel 2016–2022“³³. Kuigi see dokument lõppeb aastaga 2022, rakendatakse seal toodud põhimõtteid edasi ka tulevikus, uuendades dokumenti vajaduse korral.

³² Centre for Universal Design (1997).

³³ <https://www.tallinn.ee/est/g4144s94823>. Liikuvus on peatükis 5.2 ning hoonestatud keskkond ja avalik ruum 5.3.

Roheline pööre

1. Miks selline siht?

Kestlikkuse saavutamine on tänapäeva planeerimises üks olulisemaid eesmärke. See on läbiv teema ÜRO säästva arengu eesmärkides (sisaldudes juba selle nimes), Euroopa Liidu poliitikas (New Green Deal) ja Eesti riigi strateegiates (strateegia „Eesti 2035“ sätestab, et aastaks 2050 on Eesti kliimaneutraalne riik). Tallinn kui Euroopa Liidu liikmesriigi pealinn ei saa siin olla sabassörkija. Vastupidi – Tallinn seab ennast rohepöörde eesrinda.

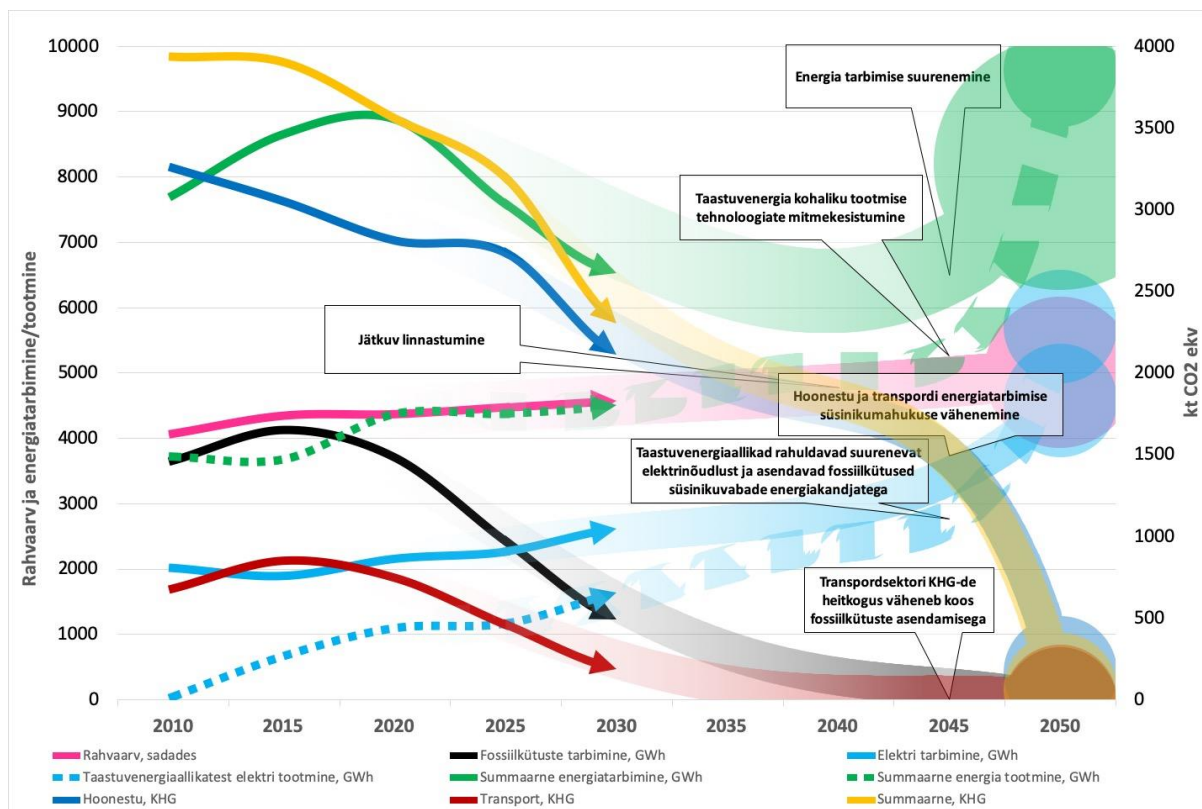
Rohelise pöörde siht ei kajasta aga ainult globaalses kontekstis olulisi põhimõtteid, vaid ka neid, mis mõjutavad Tallinna elanike igapäevast heaolu. Puhas õhk ja vesi, liigirikas linnaloodus. Kasutusele võetakse ringmajanduse mõiste. Kuigi jäätmetekke vähendamine ja jäätmete taaskasutus on pikemat aega siht olnud, siis laiemalt nii tarbimise kui ka ettevõtluse mõtestamine ringmajanduse kontekstis on pigem uus lähenemine.

2. Kuidas hindame sihi poole liikumist?

Strateegilise sihi saavutamise olulisim mõõdik on **CO₂ heitkoguse muutus**. Tallinna linn liitus 2009. aastal Euroopa Komisjoni energiapoliitilise algatusega „Linnapeade pakt“³⁴. 2015. aastal liitus Tallinna linn linnapeade kliima- ja energiapaktiga³⁵, mis lisab leevendamispoliitikale kliimamuutustega kohanemise. Linnapeade paktiga liitumisel võttis Tallinn eesmärgi **vähendada aastaks 2030 CO₂ heitkogust Tallinna territooriumil 40% võrreldes lähteinventuuriaastaga 2007**. Kaugem eesmärk on jõuda **süsinikuneutraalse linna tasemeni aastaks 2050**. See eesmärk ühildub ka Eesti riigis seatud eesmärgiga vähendada kasvuhoonegaaside (KHG) heitkogust ligi 80% aastaks 2050 (võrrelduna baasaastaga 1990). Riiklikus strateegias „Eesti 2035“ on võetud eesmärk vähendada kasvuhoonegaaside summaarset heitkogust CO₂ ekvivalenttonnides – 17,9 mln tonnilt CO₂ ekv (2018) 8 mln tonnile CO₂ ekv (2035). Strateegilise sihi poole liikumisest annab ülevaate alljärgnev joonis.

³⁴ Tallinna Linnavolikogu 5. veebruari 2009 otsus nr 16, ingl *Covenant of Mayors*.

³⁵ Tallinna Linnavolikogu 1. oktoobri 2015 otsus nr 152, ingl *Mayors Adapt*.

Joonis 4. Energia ja kliima näitajate trendid (Tallinna säästva energiamajanduse ja kliima tegevuskava).

2007. a täpsustatud lähteinventuuri andmetel (vt joonis 1, BAU 2007) oli Tallinna aastane absoluutne KHG heitkogus energia tarbimisest ja fossiilsete kütuste põletamisest ca 3950 kt CO₂ ekv. See sisaldab KHG heitkogust, mis on seotud Tallinnas tarbitud ja väljaspool Tallinna toodetud elektri ja soojuse tootmisega. 2015. a oli Tallinna absoluutsetest KHG heitkogustest hoonestuga seoses tekkinud ca 78% ja transpordisektoris ca 22%. Võrreldes 2007. aastaga vähenes hoonestu KHG osa ca 6% ja transpordisektori osa suurenes ca 25%. 2015. a täpsustatud seireinventuuri andmetel oli Tallinna absoluutne KHG heitkogus energia tarbimisest ja fossiilsete kütuste põletamisest ca 3900 kt CO₂ ekv, mis oli vaatamata majanduslangusele veidi vähem kui 2007. a, kuid esialgsete 2017. a kohta antud hinnangute põhjal taas kasvutrendis.

2015. a inventuuri andmetel oli CO₂ neeldumine haljas- ja rohealadel 1352,4 tonni. Kuna üle 20 aastaste puude osakaal Tallinna metsades on suur, siis on neelduvus linna haljas- ja rohealadel väike.

CO₂ heitkoguse kõrval on oluline jälgida ka muid indikaatoreid, sh sihi saavutamist toetavates valdkondades seatud mõõdikuid. Näiteks üleminekul süsinikuvabadele energiavoogudele panustatakse ka **energiatõhususe³⁶ kasvatamisse**. Oluline on jälgida, kuidas muutub **loodusliku pinnase osakaal Tallinna kogupindalast** (eesmärk on, et loodusliku pinnase osakaal oleks vähemalt 65% Tallinna pindalast) ja **jäätmeteke elaniku kohta**. Eestis on jäätmeteke elaniku kohta Euroopa Liidu teiste riikidega võrreldes üks väiksemaid (ELi keskmine oli 2018. a 492 kg elaniku kohta), kuid olmejäätmeid tekib Eestis iga aastaga üha rohkem (339 kg elaniku kohta (2009) vs. 405 kg elaniku kohta (2018)).³⁷ Ka Tallinnas on olmejäätmete teke aasta-aastalt suurenenud. Tallinna linna elanik tekitas 2018. a keskmiselt 570 kg pakendi- ja olmejäätmeid, ilma pakenditeta 361 kg.

³⁶ Energiatõhusus pole sama mis energia kokkuhoid. Alternatiivsetele energiaallikatele üle mineku protsess suurendab energia summaarset tarbimist. Tõhusus tähendab kasutatud ja kulutatud energia suhet, st rakendatakse meetmeid, mis vähendavad elektri- ja/või kütusekulu sama otstarbega töö tegemiseks.

³⁷ Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Strateegilise sihi saavutamiseks jälgitakse ka, et **(linna)hoonete energiakasutus vastaks kehtivatele miinimumnõuetele ja oleks kulutõhus ning Tallinna transpordist tulenev kasvuhoonegaaside heitkogus väheneks (2030. aastaks 40% võrreldes 2007. aastaga)**. Lisaks on strateegilise sihi saavutamiseks oluline, et nii keskkonnanahoiu kui ka energiamajanduse ja kliima valdkonnas saavutataks kõikides tegevusprogrammides seatud mõõdikute sihttasemed.

3. Sihi saavutamist toetavad linna tegevusvaldkonnad

Rohelise pöörde siht käsitleb eelkõige kliimaeesmärkide täitmist, ressursisäästlikku elamist, liigirikkuse kaitsmist, puhast õhku ja vett. Nendesse teemadesse panustavad otseselt ja kõige enam **keskkonnanahoiu, liikuvuse, linnavara hoidmise ja arendamise ning linnaplaneerimise valdkonnad**.

Kliima ja energia küsimusi analüüsitakse ja poliitikat kujundatakse tsentraalselt ja valdkondade üleselt. Kliimaeesmärkide täitmisele aitavad kaasa hoonestu muutmine energiatõhusaks, linnatranspordi muutmine heitmevabaks ja transporditaristu muutmine kliimakindlaks, taastuvenergia osakaalu suurendamine energiatarbimises, tegevused ülejutusriskide ja soojusaaete maandamiseks ning elutähtsate teenuste kliimakindluse tagamine. Kliimamõjudega toimetuleku ja ressursisäästlikuma elamise seisukohalt on väga tähtis ka elanike teadlikkuse parandamine.

Liikuvuse valdkond aitab kõige enam kaasa rohelise pöörde sihi saavutamisele säästlike liikumisviiside osakaalu suurendamise ja alternatiivkütustele üleminekuga. Sellesse panustavad suuremal või vähemal määral kõik liikuvuse valdkonna tegevusprogrammid. Selleks tuleb näiteks linnale kuuluv bussipark viia üle gaasibussidele ja edaspidi elektri- või vesinikubussidele. Taksod, rendisõidukid ja linnasisene kaubavedu tuleb viia üle elektrile. Paralleelselt tuleb muuta ühistransport ja aktiivsed liikumisviisid (eriti rattataristu) nii Tallinna linnas kui ka kogu Tallinna regioonis sedavõrd mugavaks, kiireks ja meeldivaks, et inimesed eelistaksid neid liikumisviise isikliku auto kasutamisele. Ainult nii on võimalik transpordist tulenevat CO₂ heitkogust suurenemise asemel vähendada.

Keskkonnanahoiu valdkond toetab rohelist pööret liigirikkuse kaitsmise ja säästliku käitumise innustamisega. Liigirikkust ja mitmekesisist linnaloodust aitavad hoida ka looduskeskkonda puudutava info kogumine, haldamine ning liigirikkust ja linnaloodust toetavate suuniste väljatöötamine ning süsteemne keskkonnajärelevalve. Valdkond seirab, teeb järelevalvet ja annab suuniseid vee ja õhu puhtuse tagamiseks. Keskelt koordineerib valdkond keskkonnateadlikkuse suurendamist. Iga tallinlane peaks väärtustama mitmekesisist looduskeskkonda, mõistma looduse ja inimtegevuse seoseid ja käituma vastutustundlikult, loodusressursse säästvalt. Jäätmehoolduse tegevusprogrammiga välditakse ja vähendatakse jäätmeteket, luues paremad võimalused korduskasutatavate esemete äraandmiseks, korraldades teadlikkuse parandamise kampaaniaid ning juurutades keskkonnajuhtimissüsteeme. Panustatakse sellesse, et jäätmete liigiti kogumine oleks tagatud igal pool, mistõttu ladestatavate segaolmejäätmete osatähtsus väheneb.

Linnavara hoidmine ja arendamine - valdkonna olulisus rohelise pöörde kontekstis seisneb eelkõige optimaalse ruumiprogrammi ja energiasäästlike linnahoonete kavandamises, millega aidatakse kaasa kliimaneutraalsuse ja ressursitõhususe saavutamisele. Linna uued hooned ehitatakse kulutõhusate A-energiaklassi hoonetena, milles kasutatakse võimalikult palju energiasäästlikke lahendusi (nt päikesepaneelid, valgustuse juhtimine, soojustagastusega ventilatsioon). Samuti aitab valdkond kaasa Tallinna kodude energiatõhusamaks muutmisele.

Lisaks eelnimetatud valdkondadele saab järgmiste valdkondade puhul nimetada veel aspekte, mis rohelise pöörde sihi saavutamisele kaasa aitavad.

Haridus ja noorsootöö – eelkõige linlaste keskkonnateadlikkuse suurendamine: õpetatakse, kuidas loodus toimib, kuidas säästa ressursse ja tarbida ringmajanduse põhimõtetest lähtuvalt. Seda nii koolides kui läbi nooroprojektide. Sellele aitavad kaasa nii pädevad õpetajad ja noorsootöötajad kui ka inspireeriv ja uuenduslik õppimine.

Korrakaitse – valdkonna ennetustöö, sh linlaste teadlikkuse parandamisel, on tähtis roll meeldiva, puhta ja tervisliku linnakeskkonna säilitamisel, mis kõik toetavad rohelist pööret. Korrakaitse valdkond aitab muuta linna puhtamaks, tehes järelevalvet heakorraeeskirja ja jäätmehoolduseeskirja nõuetest kinnipidamise üle.

Ettevõtluskeskkond – valdkond panustab kliimamuutuste leevendamisse ja nendega kohanemisse ning hea elukeskkonna loomisesse ja säilitamisse eelkõige läbi targa linna tegevusprogrammi. Soodustatakse uuenduslike ja tarkade lahenduste väljatöötamist ja katsetamist linnakeskkonnas. Turismi tegevusprogramm panustab sihti eelkõige tasakaalustatud ja jätkusuutliku turismiarendusega. Linna külastajad on Tallinna oodatud ja nad peavad saama meeldiva elamuse, kuid linna külastamine peab säästma keskkonda ning kohalikku ajaloo- ja kultuuripärandit ja pakkuma kohalikule kogukonnale maksimaalset lisaväärtust.

Linnamaastik – valdkond aitab kaasa liigirikkuse ja väärtusliku linnaruumi säilimisele haljastu nutika eluringi tagamise kaudu.

Linnaplaneerimine – kompaktne, erinevaid liikumisviise võimaldav ja mitmekesine linnaruum aitab kaasa kliimaneutraalsuse, elurikka ja tervisliku keskkonna ja ressursisäästlikkuse saavutamisele. Linnaplaneerimise alla kuuluvad muinsuskaitsealased tegevused aitavad ajalooliselt väärtuslikku linnakeskkonda säilitada järgmiste põlvkondade jaoks.

Kultuur – kultuurisündmuste korraldamisel järgitakse ringmajanduse põhimõtteid ning minimeeritakse võimalikku kahjulikku mõju looduskeskkonnale

4. Sihi alalõikude selgitused

✓ KLIIMANEUTRAALNE LINN

Selgitus: selles lõigus on käsitletud olulisemaid teemasid, millest sõltub kliimaneutraalsuse saavutamine. Need teemad on kindlaks määratud säästva energiamajanduse ja kliima tegevuskava koostamisel ja nende täpsemad kirjeldused on võimalik leida kavast [/link/](#). Planeerimise puhul tähendab see sihi „Sõbralik linnaruum“ all kirjeldatud kompaktse linnasüdamega mitmekesise linna arendamist, mis vähendaks sundliikumisi ja (ühe reisijaga) autosõite. Lisaks kliimamuutuste leevendamisele on linnaplaneerimisel roll ka kliimamuutustega kohanemist toetava linnaruumi planeerimisel: siht on seatud rohealade säilimisele, haljastu osakaalule arendusprojektides, rohevõrgustiku planeerimisele jms. Liikuvuse valdkonnas on autostumise vähendamise kõrval teine kliimaneutraalsust toetav teema alternatiivsete kütuste kasutuselevõtu soodustamine, pidades silmas seda, et neid kütuseid toodetakse kas juba või vähemalt tulevikus taastuvatest allikatest. Hoonestu puhul on peamised tegevussuunad hoonete energiatarbe vähendamine, nende energiatõhususe suurendamine, kaugküttepiirkondade laiendamine ja kaugjahutuse katsetamine ning uute ja terviklikult uuendatavate hoonete elektri- ja soojusenergia koostootmise katsetamine. Energia tootmises on rõhk päikeseenergia kasutamise teadlikkuse ja võimekuse suurendamisel ning taaskasutamiseks sobimatute jäätmete kasutamisel. Kliimamuutustega kohanemine hõlmab endas maakasutust ja linnaplaneerimist, tervist, veemajandust, elurikkust, hädaolukordadega toimetulemist ja päästevõimekust.

✓ SOODUS PINNAS ROHEUUENDUSTEKS

Selgitus: roheuuendus hõlmab kogu innovatsioonitegevust, mis aitab vähendada inimeste, organisatsioonide, toodete ja teenuste ökoloogilist jalajälge. Selle võib tinglikult jagada ühiskondlikuks ja äriliseks uuenduseks, kuigi need võivad ka põimuda. Ühiskondlik roheuuendus võib tähendada ühist roheprobleemide lahendamist, näiteks „Teeme ära!“ stiilis talgutega või loobudes teadlikult ebavajalikest, seega saastavatest toodetest ja teenustest. Äriline roheuuendus võib hõlmata ärimudeli rohepööramist, toodete ja teenuste ökoloogilise jalajälje vähendamist miinimumini ning organisatsiooni tegutsemise jalajälje vähendamist miinimumini (nt keskkonnajuhtimissüsteemide kasutamist, töötajate motiveerimist säästlikke liikumisviise kasutama, ebavajalikest tegevustest ja protsessidest loobumist või nende ümberkujundamist).

Roheuuendus ei ole mitte üheski valdkonnas isoleeritud, vaid kõikjal terviklik, laiapinnaline ja suure mõjuga tegevus. Lihtsustatult öeldes ei piisa sellest, kui kodus või kontoris sorditakse prügi – läbi tuleb vaadata kõik keskkonnamõju avaldavad tegevused.

Tallinnal kui Eesti suurimal omavalitsusel ja linnapiirkonnal ning Eesti suurimal organisatsioonil on suur mõju rohepöörde õnnestumisele või toppamajäämisele. See tähendab muu hulgas seda, et nii linna hangetega seotud siseprotsessid kui ka poliitikakujundamise laiem mõju tuleb läbi mõelda. Iga otsus peaks olema kaalutud keskkonnamõjust tulenevalt ja valida tuleb järjekindlalt keskkonnasäästlikum võimalus. See eeldab tugevat väärtus- ja tõenduspõhist poliitikakujundamist: lihtsas keeles tähendab see seda, et me ei vääna roheväärtusi mitte ühtegi otsust tehes ja meie tegevus põhineb kvaliteetsetel (teadus)andmetel.

Eesmärk on luua rohepöörde Tallinna mudel, mida saaks ka teistele linnadele pakkuda. Õnnestunud ja aus mudel oleks teiste seas hinnas ja võimaldaks luua Tallinnale sama võimsa loo, nagu Eestil on meie digilugu. Sellest tulenevaid uusi võimalusi saab seejärel kasutada väga paljude aastate jooksul.

Nagu öeldud, ei suuda enamikku rohepöörde probleeme mitte keegi üksi lahendada. Seega on Tallinnal rohepöörde elluviimiseks vaja kõiki partnereid. Eesmärgiks ei saa võtta näiteks ühekordsete plastpakendite miinimumini viimist, kui Tallinnas asuvad suured poeketid sarnast eesmärki endale ei sea.

✓ ELURIKAS JA ÕITSEV KESKKOND

Selgitus: elurikkus on taimestiku, loomastiku ja nende elupaikade mitmekesisus. Elurikkus on vajalik liikide taastootmisvõime tagamiseks ja inimesele loodushüvede pakkumiseks. Elurikkus hõlmab nii kaitsealuseid kui ka tavalisi liike, kellega linlane igapäevaelus kokku puutub. Elurikkuse seisundit peetakse üheks linnade elukvaliteedi näitajaks.

Tallinna elurikkusele panevad aluse maastike ja koosluste mitmekesisus ja mosaiiksus: klint, rannik, lited, metsad, loopealsed, niidud, rabad, mageveekogud jm kooslused. Tallinnas on säilinud suuri ökoloogiliselt toimivaid **rohealasid**, mida paljud liigid (linnud, nahkhiired, tolmeldajad) kasutavad rändekoridoridena. Elurikkad kaitstavad alad moodustavad 19,4% Tallinna pindalast, mida toetavad aedlinlikud alad (12% pindalast) ja kõrghaljastus (võrade katvus 22,5%). Hoolimata praegusest väga heast olukorrast on elurikkus siiski Tallinnas vähenemas, kuna haljastusega, sh looduslike alade pindala väheneb, ei looda juurde samaväärses mahus elupaiku, kui neid hävib, rajatav uushaljastus (muru, elupuud) on elurikkuse seisukohast väärtusetu, vanade renoveerimata hoonete arv ja jäätmaade pindala väheneb. Strateegilise sihi sisu on vältida elurikkuse seisundi halvemist praegusega võrreldes. Linn püüab tagada, et arendusaladel kasvavad kaitstavad taimeliigid säiliks ning puude ja põõsaste raie kompenseeritaks. Näiteks planeerimis- ja ehitustegevuse käigus tuleb viia läbi dendroloogiline hindamine ja alustaimestiku inventuur.

Rohevõrgustik ja elupaikade sidusus aitavad tagada laialt levinud kaitsealustele ja tavalikele liikumisvõimalused elupaikade vahel. Vaid piisava suurusega haljas- ja rohealad, mis paiknevad süsteemselt, tagavad ökosüsteemide toimimise, mis on elukeskkonna kvaliteedi seisukohalt väga oluline. Elurikkuse seisukohalt on rõhutatud ka vajadust vältida haljastute liigset hooldamist. See on suunis eeskätt linnamaastiku valdkonnale, kus sätestatakse haljastu korrashoiu nõuded. Lõigu pealkirjas viitabki sõna „õitsev“ sellele, et liigne niitmine vähendab liigirikkust.

Rohealade kõrval on teine oluline teema **sinialad**. Selles lõigus seatakse keskkonnahoiu valdkonnale eesmärgiga saavutada linna veekeskonna hea seisund. Pinnavee kaitse puhul on seatud peamiseks eesmärgiks Tallinna suuremate veekogude ökoloogilise ja füüsikalise-keemilise seisundi parandamine ehk hea ökoloogilise seisundi tagamine aastaks. Samuti tuleb säilitada pinnaveekogude looduslik mitmekesisus ja seda ka parandada. Nii Ülemiste järve valgala kui ka Tallinna pinnaveehaardesüsteem vajab tõhusamat reostusvastast kaitset. Põhjavee kaitse eesmärgid on põhjaveevarude säilitamine ning nende kaitstuse ja kvaliteedi tagamine ning põhjaveekasutuse eelistamine juba varem põhjaveevarustusel põhinevates piirkondades. Samuti on tähtis kõige kvaliteetsema põhjaveekihi osakaalu suurendamine elanikkonna joogiveega varustamisel ning kriisisituatsioonis kogu linna haarava põhjavett kasutava veevarustussüsteemi loomine. Merelinnana on Tallinnal kohustus seista hea Läänemere keskkonnaseisundi parandamise eest. Loomulikult tähendab see maismaalt merre juhitava vee reostuskoormuse vähendamist, kuid ka osalemist rahvusvahelises koostöös Läänemere keskkonnaseisundi parandamise nimel.

Tallinn on praegu üks kõige **puhtama välisõhuga pealinnu Euroopas**. Maailma õhu kvaliteedi aruande „2018 World Air Quality Report“ kohaselt oli Tallinnas aasta keskmine peenosakeste PM_{2,5} kontsentratsioon välisõhus 7,1 µg/m³, mille alusel on Tallinn maailma linnade pingereas neljandal kohal. Tallinnas paikneb kolm linnaõhu seirejaama, mis kuuluvad riiklikku seirevõrgustikku ja mõõdavad linna eri piirkondade õhukvaliteeti. Öismäel asuvas seirejaamas mõõdetakse peamiselt magalarajoonile iseloomulikku õhusaastet. Põhja-Tallinna seirejaam iseloomustab tööstus- ja kohtkütte piirkonna õhu seisundit ning lisaks paikneb seirejaama läheduses ka oluline raudteesõlm. Kolmas seirejaam asub Liivalaia tänaval ja seal mõõdetakse õhukvaliteeti tiheda liiklusega kesklinnapiirkonnas.

Kõigis kolmes seirejaamas mõõdetakse järgmisi komponente: CO, NO_x, O₃, SO₂ ning PM₁₀-osakeste, Öismäel ka PM_{2,5}-osakeste kontsentratsiooni. Peamised saasteained Tallinnas on peenosakesed PM₁₀ ja PM_{2,5}, osoon, NO_x, SO₂ ja CO. Õhukvaliteedi tase Tallinnas on aastatega tunduvalt paranenud ning saastetase jääb pidevalt alla Euroopa Liidu kehtestatud normide. Viimase kümne aasta jooksul on Tallinnas osooni ja PM₁₀-osakeste kontsentratsiooni ületamise arv vähenenud mitu korda. Aasta keskmine saasteainete (O₃, PM₁₀, NO₂) kontsentratsioon on aga viimasel kümnel aastal olnud alati piirväärtusest madalam (sageli 2–4 korda madalam). SO₂ ja CO piirmäärasid pole Tallinnas viimase kümne aasta jooksul kordagi ületatud. Viimastel aastatel on PM₁₀ tase olnud küllaltki stabiilne, seda on ületatud eelkõige Kesklinnas paiknevas seirejaamas, kus oluline osa saastest pärineb liiklusest. Peamised PM₁₀ saasteallikad Tallinnas pärinevadki tänapäeval liiklusest (heitgaasid ja teekatte kulumine), talvisest puistmaterjalide kasutamisest libedustõrjel, kohtsaasteallikatest ja majapidamistes tahkekütuste (peamiselt puit) kasutamisest. Osooni teke Tallinnas on väga ebaühtlane, sõltudes ilmast ja autode hulgast, kusjuures osooni kontsentratsioonitase on madalam autode heitgaasidest pärineva NO_x kõrgema taseme korral. Seega võib suuremat autode hulka linnas lugeda üheks osooni kontsentratsiooni vähenemise teguriks ja seega selle piirmäära ületamise arvu vähenemise põhjuseks Tallinnas.

✓ RINGMAJANDUS

Selgitus: strateegias „Tallinn 2035“ kasutatakse linna planeerimissüsteemist rääkides esimest korda terminit *ringmajandus*. Nagu suures osas maailmas, on ringmajandus ka Tallinnas lapsekingades, piirdudes suures osas jäätmehoolduse, sh eelkõige taaskasutusega. Ringmajanduse sisu on aga kogu

majanduskasvu lahtisidumine esmase toorme kasutamisest, luues võimalikult väikeste kadudega tootmis- ja tarbimissüsteemi.³⁸ See tähendab muu hulgas mõttetu tarbimise vähendamist, tarbimise ümberkujundamist, loobumist toodetest, mille valmistamisel ei ole kasutatud korduv- või taaskasutatavaid ressursse, ning muid käitumuslikke muutusi. Ettevõtetelt eeldab see uusi ärimudeleid ja ringdisaini toetavaid jätkusuutlikke tooteid.

Kuigi kohaliku omavalitsuse peamiseks ülesandeks jääb ringmajanduse puhul jätkuvalt jäätmehooldus, siis antakse selles lõigus suunis, et Tallinn käsitleb ringmajandust laiemalt ning soovib olla selles teemas esirinnas. Selleks mõtestatakse ühest küljest ringmajanduse kontekstis läbi linna enda tegevus, parendatakse elanike teadlikkust ringmajanduse teemadel ning toetatakse ka ettevõtteid ringmajanduse põhimõtete juurutamisel oma tegevuses.

Jäätmehoolduses täpsustuvad konkreetsed sihid uues jäätmekavas, pärast jäätmeseaduse uuendamist ning uue riikliku jäätmekava kinnitamist. Eeldatavalt on rõhk jätkuvalt jäätmetekke vältimisele ja vähendamisele kaasa aidata, luues paremad võimalused korduskasutatavate esemete äraandmiseks, korraldades teadlikkuse parandamise kampaaniaid ning juurutades keskkonnajuhtimissüsteeme. Muu hulgas on oluline, et jäätmete liigiti kogumine oleks tagatud igal pool ning peamisi kodumajapidamises tekkivaid jäätmeid saaks ära anda kodu lähedal.

³⁸ Keskkonnaministeeriumi veebileht: <https://www.envir.ee/et/ringmajandus>

Kodu, mis algab tänavast

1. Miks selline siht?

Strateegiline siht „Kodu, mis algab tänavast“ hõlmab kõike eluasemetega seonduvat, näiteks nende mitmekesisust, seost linnaruumiga, ligipääsetavust ja kättesaadavust – et linna iga leibkond leiaks oma suurusele ja muudele vajadustele vastava kodu.

Võrreldes kehtiva arengustrateegiaga on koduteema toodud kõrgemale tasemele. Sellel on peamiselt kaks põhjust. Esiteks moodustab kodu suure osa linnas elamise kogemusest. See puudutab kõiki inimesi ning määrab paljusi nende elukvaliteedi. Teiseks on globaalselt nähtav trend see, et linnastumise suurenedes ja suurema lisandväärtusega töökohtade tekkimisel halveneb kodude kättesaadavus. 2018. aasta juulis esitasid Amsterdam, Barcelona, London, Montréal ja Montevideo ÜRO-le ühisdeklaratsiooni³⁹, milles tõid esile, et inimeste õigus kättesaadavale eluasemele on ohus. Ka ÜRO säästva arengu eesmärgi nr 11 järgi tuleb kõigile tagada piisav, turvaline ja taskukohane eluase ja kommunaalteenused. Tallinnas on eluaseme võimaldamise olukord praegu pigem hea. Strateegiaga seatakse sihiks Tallinna konkurentsivõime ja rahvusvahelise atraktiivsuse kasv. Kuna teistes linnades on sellega kaasas käinud eluasemete kättesaadavuse halvenemine, on põhjust eeldada, et see ilmneb mingil kujul ka Tallinnas. Seda mõjutab ka asjaolu, et Tallinna elanike arv eeldatavalt kasvab ning meil on suur hulk eelmise sajandi seitsmekümnendatel ja kaheksakümnendatel ehitatud elamuid, mis amortiseeruvad samal ajal.

Sihi mõtestamisel on kodu käsitletud laiemalt kui ainult eluaset. Kodu mõistet on laiendatud naabruskonnale ja kogukonnale. Sihil „Kodu, mis algab tänavast“ on tugev seos sihiga „Sõbralik linnaruum“. Need kaks sihti mõjutavad üksteist vastastikku. Ühest küljest mõjutab eluhoonete paiknemine ja tüüp seda, millise ruumi me loome: kas loome sõbraliku linnaruumi või mitte. Teisest küljest sõltub kodude atraktiivsus ümbritsevast keskkonnast ja seal osutatavatest teenustest. See vastastikune seos tuleb välja eelkõige kahes esimeses lõigus „Mitmeotstarbelised elamupiirkonnad“ ja „Eriilmelised asumid ja hoovid“.

Kolmas lõik käsitleb seda, et kodusid oleks piisavalt (pakkumine kataks nõudluse) ning et nad oleksid sobiva suurusega, taskukohased ja ligipääsetavad. Suurust on käsitletud selle pärast, et meil on Euroopa keskmisest vähem ruutmeetreid elaniku kohta, taskukohasust selle pärast, et see võib elatustaseme tõusu tõttu hoopis halveneda (vähemalt teatud ühiskonnarühmade jaoks), ja ligipääsetavust selle pärast, et suur osa olemasolevast elamufondist ei ole kõigile ligipääsetav.

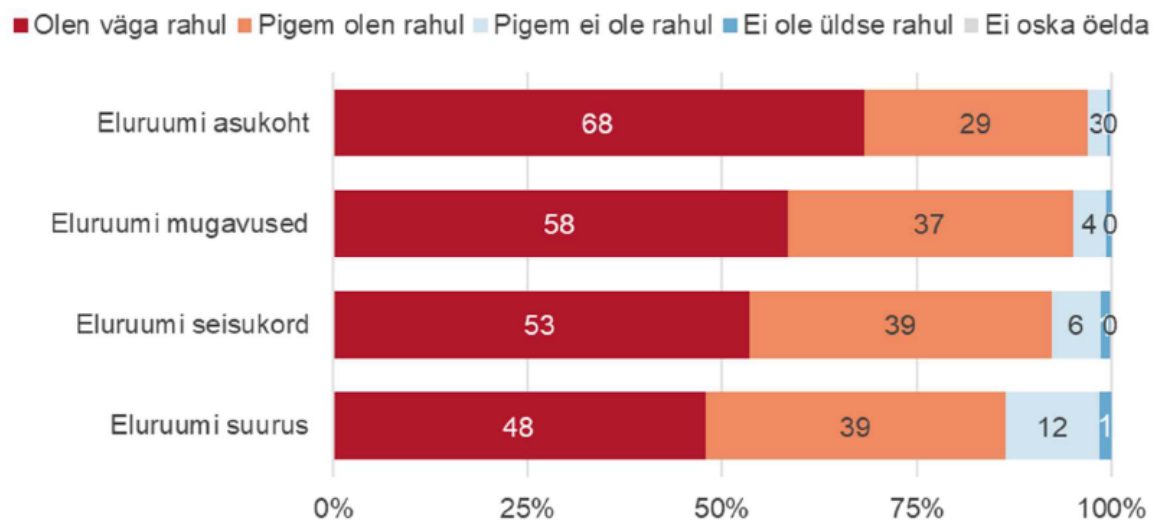
Neljas teema tuleneb otseselt rohelise pöörde sihist. Kuna hoonete kasutusega seotud tegevused on üks kolmest suurimast CO₂ tekitajast, sõltub elamute säästlikkusest osaliselt rohelise pöörde sihi saavutamine. Kauges perspektiivis on see ka kättesaadavuse küsimus – energiatõhusamates hoonetes on püsikulud väiksemad. Mugavus hõlmab ka tervislikku sisekliimat. Sealjuures ei tohi energiakulude kokkuhoiuks tehtavad tegevused halvendada hoonete sisekliimat, mis on juhtunud varasemalt nt. halva renoveerimise tulemusel.

2. Kuidas hindame sihi poole liikumist?

Strateegilise sihi poole liikumist hinnatakse kahe peamise mõõdiku abil, milleks on **oma eluasemega väga rahul olevate inimeste osakaal ja eluasemekulude osakaal kogukulutustest**.

³⁹ Vt https://www.uclg.org/sites/default/files/cities_por_adequate_housing.pdf

Rahulolu eluasemega mõõdetakse iga-aastase rahuloluküsitlusega. Rahulolu praeguse eluasemega uuritakse neljast aspektist: rahulolu eluruumi asukoha, seisukorra, mugavuse ja suurusega. 2019. a küsitluse järgi väljendasid täielikku rahulolu enamiku aspektidega ligikaudu pooled vastajatest. Kõige rohkem oldi väga rahul eluruumi asukohaga (ca 2/3 vastajatest (vt alltoodud joonis))⁴⁰.

Joonis 6. Rahulolu praeguse eluruumiga (tallinlaste rahuloluküsitlus 2019).

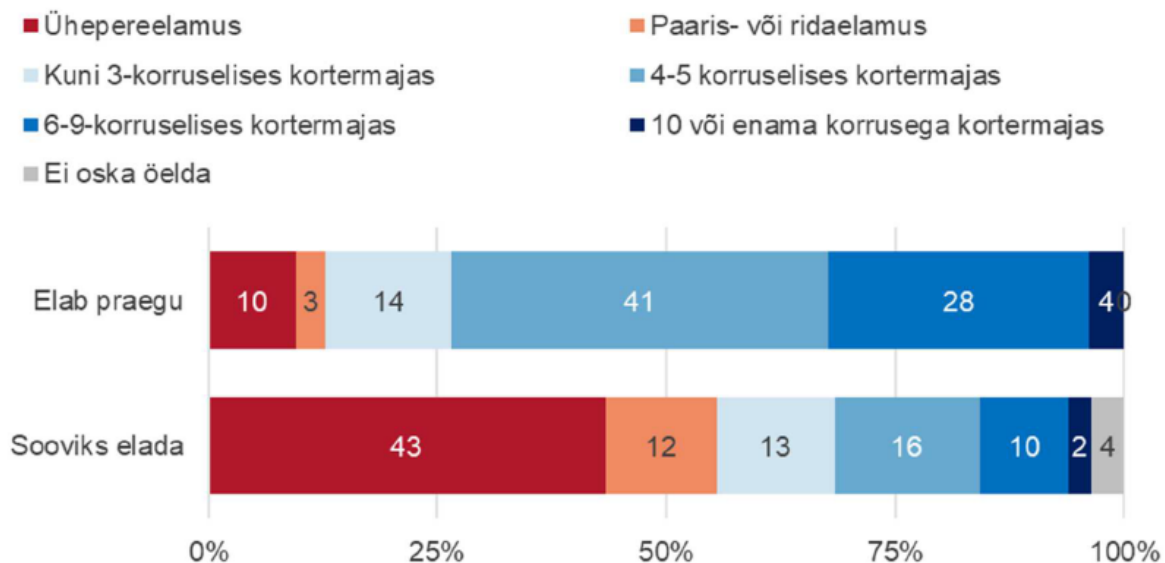
Kuna väga rahul olevate ja pigem rahul olevate inimeste summaarne osakaal on väga suur, siis sihi täitmise kontekstis jälgitakse eelkõige väga rahul olevate elanike osakaalu kasvu, arvestades sealjuures, et eelnimetatud summaarne osakaal ei väheneks.

Linnaosade võrdluses on elanike rahulolu oma eluruumi asukohaga suurim Põhja-Tallinnas, Kesklinnas ja Pirital, väikseim aga Lasnamäel. Hinnangud eluruumi mugavusele on keskmisest paremad Pirital ja Haabersti/Õismäel, hinnangud eluruumi seisukorrale aga Pirital ja Kesklinnas. Oma eluruumi suurusega on keskmiselt kõige enam rahul Pirita ja Haabersti/Õismäe elanikud, keskmiselt kõige rahulolematumad aga Põhja-Tallinna elanikud.

Hoone tüübi ja eelistuste kohta näitab 2019. aasta rahulolu küsitlus, et 87% pealinlastest elab korterelamus, 10% ühepereelamus ning 3% paaris- või ridaelamus, kuid kortermajas eelistaks elada vaid 41% küsitletutest, ühepereelamus 43% ning paaris- või ridaelamus 12%.⁴¹

⁴⁰ Tallinlaste rahuloluküsitlus 2019-3.

⁴¹ Tallinlaste rahuloluküsitlus 2019-3.

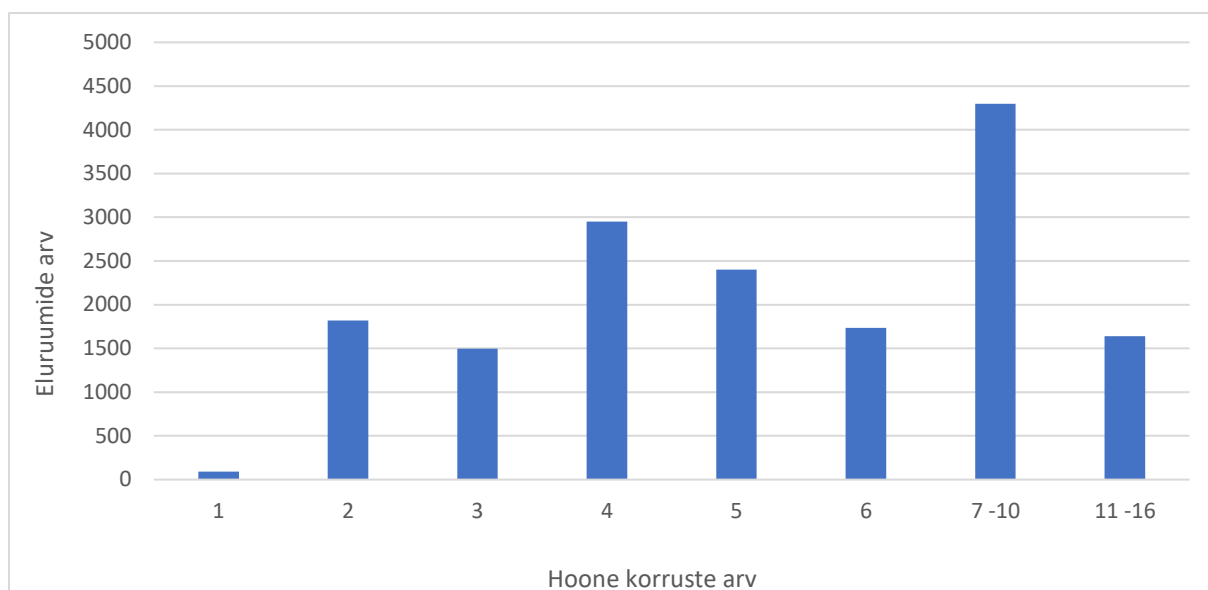

Joonis 7. Eluasemeks oleva hoone tüüp ning eelistused (%) millist tüüpi hoones soovitakse elada (tallinlaste rahuloluküsitlus 2019).

Eluasemekulude osakaal kogukulutustest on samuti strateegilise sihi puhul oluline mõõdik, mis peegeldab, kui kättesaadavad on kodud linlastele ning kuivõrd suur on potentsiaal vahetada praegune kodu veelgi sobivama vastu. Eesti leibkonna eelarve uuringu (2019) andmete järgi moodustavad eluasemekulutused toidu ja alkoholitajookide kõrval (mis on vahemikus 15–28%) kõige suurema kuluartikli, u 15%. Neile järgnevad transpordile ja vaba aja veetmisele tehtavad kulutused. Tarbimiskulud kokku moodustavad kõigist kulutustest ca 98,5% (leibkonnad kokku). Eluasemekulude osakaal on viimasel kolmel aastal püsinud sama, kuid kümne aasta perspektiivis langenud.

Kodude kättesaadavust näitab see, kuivõrd vastab elamispinna suurus leibkonna vajadustele. Selleks jälgitakse **leibkondade tubade arvu muutust liikme kohta**. Viimase 10–15 aasta positiivne muutus on see, et järjepidevalt on kasvanud nende leibkondade osakaal, kellel on rohkem kui üks tuba leibkonnaliikme kohta (30%-lt 2005. a 46%-le 2016. a). Nende leibkondade osakaal, kellel on üks tuba leibkonnaliikme kohta, on samal ajavahemikul vähenenud 7% võrra (40% vs. 33%) ja nende leibkondade osakaal, kellel on vähem kui üks tuba leibkonnaliikme kohta, on vähenenud ca 9% võrra (30% vs. 21%). Kulude kokkuhoiu seisukohalt on oluline ka see, et kodud oleksid energiatõhusad. Selleks jälgitakse, kuidas muutub **energiatõhusate hoonete osakaal** linnas (A- ja B-energiaklassi hoonete osakaal peaks kasvama).

Oluline osa sihist „Kodu, mis algab tänavast“ on madalamate eluhoonete osakaalu suurendamine (vt lõik „Eriilmelised asumid ja hoovid“). Seetõttu jälgitakse, kui suur osa uutest või rekonstrueeritavatest eluruumidest on kuni neljakorruselistes hoonetes.

Joonis 8. Vahemikus 2010-2019 ehitatud uute eluruumide arv lähtuvalt hoone korruste arvust (EHR).

Strateegilise sihi poole liikumise hindamiseks kasutatakse ka panustavates valdkondades seatud mõõdikuid. Rahulolu eluasemega mõjutab ümbritseva keskkonna seisund. Seega on oluline jälgida **keskkonnahoiu valdkonna tegevusprogrammide mõõdikuid**. Näiteks kui müra kodu lähedal kasvab või õhu kvaliteet halveneb, siis mõjutab see inimeste rahulolu eluruumi asukohaga. Kodu väärtust suurendab heakorra ja haljastamisega seonduv – see, kui õuealad on puhtad (jälgitakse, kuidas muutub **linlaste rahulolu linnaruumi puhtusega**) ja rohelus lähedal (**roheliste teekondade osakaal ehk võrakatvusega teekondade osakaal; elanike osakaal, kellel on roheala kuni 300 m kaugusel**). Kodu asukoha väärtust suurendab ka hea ühistranspordi- ja kergliiklusühendus, mis omakorda peegeldub liikuvuse valdkonna mõõdikutes, näiteks **kui suur osa igapäevastest liikumistest tehakse ühissõidukiga**, jalgsi või rattaga ning **kui suur osa koolilastest saab liikuda iseseisvalt**.

Linna ülesanne on tagada ka abivajajatele vajalik eluasemeteenus. Selle õnnestumist näitab see, **kuidas muutub linnalt eluaset taotlevate inimeste järjekord**.

3. Sihi saavutamist toetavad linna tegevusvaldkonnad

Strateegilise sihi saavutamist toetavad otseselt ja kõige enam linnaplaneerimise, linnavara hoidmise ja arendamise, liikuvuse ja tehnovõrkude valdkond.

Linnaplaneerimine – valdkond loob raamistiku mitmeotstarbeliste elamupiirkondade ja eriilmeliste asumite ja hoovide loomiseks. Raamistik tähendab planeeringuid, suuniseid, nõudeid jms, millega suunatakse elamuarendust peamiselt keskusealade lähedale koos ühistranspordi ja igapäevateenustega, aidatakse kujundada hoove eriilmeliseks ning vähendatakse maaapealsete parkimiskohtade osakaalu hoovialadel. Valdkond toetab oma tegevustega seda, et planeeritakse piisavalt erineva suurusega kodusid, mis vastavad erinevate leibkondade vajadustele, ning et suurem osa eluasemetest oleksid kuni neljakorruselistes hoonetes. Linnaosadesse ehitatakse mitut tüüpi uusi elamispindu, mis sobiksid iga tüüpi leibkondadele.

Linnavara hoidmine ja arendamine – valdkond panustab sihti eelkõige sellega, et korraldab uute eluhoonete ehitamist ja olemasolevate rekonstrueerimist. Selle eesmärk on tagada vajadustele vastavad, taskukohased, ligipääsetavad, energiatõhusad ja mugavad kodud eriilmelistes asumites ka abivajajatele ja linna jaoks olulistele töötajatele (nt õpetajatele, meditsiinitöötajatele).

Sotsiaalmajutusüksusi ja munitsipaaleluruume planeeritakse terviklikust elukeskkonnast lähtudes kõikjale linna. Samuti aitab valdkond kaasa Tallinna kodude energiatõhusamaks muutmisele. Valdkond parandab korteriühistute võimekust oma ühistulist tegevust koordineerida ning jagab toetusi õuealade korrastamiseks.

Liikuvus – see, et kodutunne algaks kaugemalt kui koduuksest, oleneb suuresti sellest, milline on kodu ümbritsev keskkond. See sõltub omakorda oluliselt liikuvuse korraldusest, eelkõige parkimiskohtade hulgast, liikluse kiirusest ning jalakäijatele ja jalgratturitele eraldatud tänavaruumist. Head ühistranspordi- ja kergliiklusühendused suurendavad samuti kodude väärtust. Aktiivsete, raha- ja keskkonnasäästlike liikumisviiside soosimine muudab linna õhu puhtamaks ja vähendab müra, mis on tervisliku ja atraktiivse elukeskkonna loomiseks hädavajalik.

Tehnovõrgud – valdkond aitab korraldada erasektori osutatavaid kommunaalteenuseid ja tagab tänavavalgustuse, mis muudab elupiirkonnad atraktiivsemaks ja turvalisemaks.

Lisaks eelnimetatud valdkondadele saab järgmiste valdkondade puhul nimetada veel aspekte, mis aitavad kaasa strateegilise sihi „Kodu, mis algab tänavast“ saavutamisele.

Sotsiaalhoolekanne – valdkond panustab strateegilisse sihti eluruumi kohandamise toetamisega. See aitab muuta kodud ligipääsetavaks erivajadustega inimestele ja eakatele, sh kohandada siseruume nende vajadustest lähtudes. Linnaruumi ligipääsetavuse sihti toetab valdkond ligipääsetavuspoliitika kujundamisega ja järelevalvega ligipääsetavuse põhimõtete rakendamise üle.

Linnamaastik – valdkond aitab muuta asumeid ja hoove eriilmeliseks, puhtamaks ja ohutumaks. Tänu haljastusele on õued rohelisemad ja seal on rohkem põhjust vaba aega veeta. Valdkond planeerib ka mänguväljakute võrgustikku ning ehitab ja hooldab mänguväljakuid. See annab lastele ja peredele rohkem võimalusi ja põhjust veeta aega oma naabruskonnas.

Keskkonnahoid – keskkonnahoiu valdkond mõjutab suurel määral seda, et kodutunne ei piirduks üksnes nelja seinaga, vaid hõlmaks ka kodutänavat või kogu asumit. Eelkõige panustavad strateegilisse sihti kaks tegevusprogrammi – „Puhas õhk“ ja „Vähem müra“ –, muutes tänavad ja naabruskonnad atraktiivsemaks.

Ettevõtluskeskkond – valdkonna panus strateegilisse sihti on küll kaudne, kuid siiski tähtis. Konkurentsivõimelisemad ettevõtted aitavad tõsta ühiskonna elatustaset, mis omakorda suurendab sobivate kodude kättesaadavust. Kuid elatustaseme tõusuga peab kaasas käima ka eluasemete pakkumise suurenemine, sest vastasel korral muutuvad eluasemed madalama sissetulekuga inimestele veelgi vähem kättesaadavaks. Turismiga on seotud paljusid atraktiivseid turisminnupuudutav probleeme, et järjest rohkem turiste ööbib hotellide asemel üürikorterites. See on vähendanud eluasemete kättesaadavust, mistõttu tuleb seda tendentsi jälgida ka Tallinnas.

4. Sihi alalõikude selgitused

✓ MITMEOTSTARBELISED ELAMUPIIRKONNAD

Selgitus: see lõik on tugevalt seotud sihiga „Sõbralik linnaruum“, täpsemalt eriilmeliste keskustega. Tallinn peaks toimima mitmekeskuselise linnana, kus enamik kodusid on keskuste mõjualas. Seega peaks enamikul inimestest olema võimalik vähemalt osa igapäevaeluks vajalikest teenustest tarbida kodu lähedal. See muudab teenused kättesaadavamaks suuremale hulgale inimestest, vähendab transpordi- ja ajakulu ning muudab naabruskonnad vaheldusrikkamaks ja huvitavamaks. Lisaks võimaldab see pakkuda suuremale hulgale inimestest paremat ühistranspordiühendust, sest keskustele kui suhteliselt tihedalt asustatud punktide vahele on võimalik luua parem ühistranspordiühendus kui

keskustest väljas. Transpordi keskkonnamõjude vähendamise teel aitab see kaasa ka energiamajanduse ja kliima valdkonna eesmärkide saavutamisele.

Teemakäsitluse olulisus tuleneb asjaolust, et viimasel 20–30 aastal on arendatud suhteliselt suure elanike arvuga kortermajade piirkondi väljaspool keskuste mõjuala ja ilma uue keskuseta. Seda protsessi pole aga hilja ümber pöörata, sest praegu on veel $\frac{3}{4}$ Tallinna elamupindadest keskuste mõjualas. Osakaalu hoidmiseks tuleb pöörata tähelepanu sellele, et edaspidi rajatakse tihedam asustus ainult keskuste mõjupiirkonda ja väljaspool keskusi tohib olla ainult väiksema tihedusega asustus. Kuna kogemus kinnitab, et see ei juhtu pelgalt turutingimustel, siis rõhutabki lõigu esimene lause linna aktiivset rolli elukeskkonna kujundamisel. See ei tähenda aga, et keskuste mõjualasse planeeritakse väga suurt asustustihedust. Pigem kavandatakse vajaduse korral uusi keskusi, et ei tekiks ühte (või mitut) liiga tihedat keskust. Samas on keskused erinevad, et oleks võimalik valida erinevate elukeskkondade vahel. Seetõttu ei ole ka keskused ja nende mõjualad identsed. Näiteks ei pea keskust käsitlema kui punktoobjekti. Sihi „Sõbralik linnaruum“ juures olevalt kaardilt on näha, et keskuste mõjualad kattuvad ja keskused ise võivad moodustada võrgustikke, mille ühendused muutuvad sisuliselt keskuse osaks. Ilmekas näide on siin see, kuidas Pärnu maantee on peaaegu kuni Järve asumini keskuse iseloomuga ning ka Tartu maantee äärde on järjest rohkem tegevusi koondunud – see loob eelduse linnasüdant mõtteliselt kuni Ülemiste linnaku ja lennujaamani pikendada.

Sihi „Kodu, mis algab tänavast“ saavutamine eeldab nii tihedat koostööd era- ja avaliku sektori vahel kui ka seda koostööd raamistavate juhendmaterjalide väljatöötamist, et anda kõikidele osalistele selgem arusaam linna ruumilise arengu suundumistest. Koostöö toimimiseks suurendab linn võimekust üldplaneeringuid kiiremini ajakohastada ja välja töötada üldplaneeringute elluviimise suuniseid, nende elluviimise hindamise süsteemi ja muid planeerimise abimaterjale.

Kuna linn on teenuseosutaja ja osaliselt ka eluruumide pakkuja, saab ta kaasa aidata sellega, et planeerib enda osutatavad teenused ja arendatavad eluruumid kas keskustesse või vähemalt nende mõjualasse ning arendab välja vajalikud (ühistranspordi)ühendused.

✓ ERIILMELISED ASUMID JA HOOVID

Selgitus: kui elamupiirkondade mitmeotstarbelisus on oluline selleks, et teenused ja vaba aja veetmise võimalused oleksid kättesaadavad, siis see lõik käsitleb piltlikult öeldes seda, mis tunne tekib inimesel koduaknast välja vaadates või koduuksest välja astudes. Kas kodu lähiümbrust on võimalik kasutada väikesteks igapäevategevusteks – mängimiseks, suhtlemiseks sõprade ja naabritega, niisama olemiseks – ehk kas kodu algab tõesti tänavast või alles koduuksest? Teenuste tarbimiseks võib inimene küll minna lähimasse keskusesse, kuid õues peaks ta saama viibida oma kodu lähedal. Kuigi suurim takistus õue minemisel on väidetavalt see, kuidas diivanilt jõuda välisukseni, on oluline ka see, mis pilt avaneb uksest välja astudes. Kui hoovialad on hõivatud autodest, pole piisavalt rohelist ega tegevusvõimalusi või pole keskkond lihtsalt esteetiliselt nauditav, siis takistab ka see tuntavalt koduõues viibimist.

Selles lõigus kirjeldatud sihi saavutamine on seotud eelkõige kahe teemaga: inimõõtmelise ruumi ja parkimisega. Ruumi inimõõtmelisust mõtestatakse siin muu hulgas hoonete suuruse kaudu: mida madalam on hoonestus, seda inimõõtmelisem on enamasti ruum. Kuna linnas oleva maa piiratuse tõttu ei ole võimalik kõikidele soovijatele pakkuda ühe- või kahekorruselisi elamuid, siis on alternatiiviks väiksemad kortermajad. Seega eelistatakse kuni neljakorruseliste elamute arendamist. See on kooskõlas ruumipsühholoogia inimõõtmelisuse käsitlusega⁴². Kui hooned on väiksemad, on lihtsam lahendada ka parkimist hoone mahus (vt järgmine lõik). Rõhutatud on linnaosade või

⁴² Vt Jan Gehl, „Linnad inimestele“

konkreetsete asumite eripära. Ühepereelamute piirkonnas võib ka neljakorruseline hoone olla liiga suur, kesklinnas võib aga olla sobilik näiteks kuuekorruseline hoone. Üldistatult võib öelda, et väljaspool keskuste mõjuala on eelistatud ühe-kahekorruselised elamud, keskuste mõjualas kuni neljakorruselised elamud ja keskustes kuni kuuekorruselised elamud. Sealjuures võib neljakorruseliseks hooneks arvestada ka nelja täiskorruse ja lisaks katuse ja/või soklikorrusega hooneid. Täiesti eraldi käsitletakse loomulikult kõrghoonete piirkondi. Igal juhul on sobimatu ehitada linna äärealadele suuri kortermaju, nagu on tehtud viimase kahekümne aasta jooksul.

Jätkuv autostumine suurendab vajadust rajada parkimiskohti elamualadele. Nüüdseks on Õismäe, Lasnamäe ja Mustamäe õuealad muutunud suures osas parkimisplatsideks, mis ahendavad tuntavalt muid tegutsemisvõimalusi. Uuselamupiirkondades on olukord kohati veel halvem. Tõhusal parkimiskorraldusel, mis suudab vähendada autode hulka õuealadel, on suur roll õuealade meeldivamaks muutmisel. Õued peaksid rikastama inimeste tegevusvõimalusi, mitte toimima parklana. Uute arenduste puhul rajatakse valdavalt maa-aluseid parklaid. Nagu öeldud, eeldab see lähenemine suhteliselt madalaid, vähese parkimiskohtade vajadusega hooneid, et maa-aluse parkla sügavus oleks mõistlik. Olemasolevates elamupiirkondades kaalutakse parkimismajade ehitamise võimalusi.

Lisaks hoonete suurusele on ruumi inim mõõtmelisemaks muutmisel ka teisi olulisi aspekte. Inimestel peab olema võimalik luua ja kasutada naabruskondade ruumi loominguliselt. Seal peab olema nii detaile, mis tõmbavad tähelepanu, ja detaile, mida kasutada, kui ka võimalus ruumi ümber kujundada. Eriti head on sellised detailid, millel on mitu kasutusvõimalust. Väljakujunenud korterelamupiirkondades, kus korruselisust pole võimalik muuta, on see maapealsete parkimiskohtade vähendamise kõrval peamine ruumi paremaks muutmise võimalus. Lasnamäel, Mustamäel ja Väike-Õismäel võetaksegi suund sellele, et nii moraalselt kui ka füüsiliselt vananenud õuealad hakatakse süstemaatiliselt ümber kujundama, et need toetaksid maksimaalselt inimeste õues viibimist⁴³.

✓ VAJADUSTELE VASTAVAD KODUD

Selgitus: rahvastikuproгноos 2045. aastaks näitab, et rahvaarv kasvab jätkuvalt nii Tallinnas kui ka Harjumaal. Juba kümne aasta pärast on Tallinna lisandunud üle 20 000 inimese. Seega on nõudlus uute eluasemete järele suur ning elamuarendust tuleb soodustada, et kodude kättesaadavus ei halveneks ning ruutmeetrite arv elaniku kohta ei väheneks, vaid näitaks jätkuvat kasvutrendi.

Selles kontekstis on positiivne, et alates 2012. aastast on eluasemepinna juurdekasv lisandunud elaniku kohta olnud suurem kui keskmine eluruumi pind elaniku kohta. See areng on toimunud eelkõige kolme viimase aasta tõttu, kui lisandunud elaniku kohta on uut elupinda juurde tulnud üle 40 m². Selle tulemusel oli keskmine ruutmeetrite arv elaniku kohta Tallinnas kasvanud 2018. aastaks 28,5 m²-le. Võrdluseks, näiteks Helsingis oli eluruumi pind elaniku kohta 34,1 m² (2018) ja Stockholmis 2011. aastal 37,24 m² (2018. a andmed puuduvad).⁴⁴

Kuigi viimasel kahekümnel aastal on märkimisväärselt kasvanud ka keskmine eluruumi ruutmeetri hind, on see käinud käsikäes elatustaseme tõusuga ning keskmiselt eluasemete kättesaadavus halvenenud ei ole.

Praegu elab korterelamutes ca 88,5% Tallinna leibkondadest. Eesti, sh Tallinn, eristub teistest riikidest ja linnadest sellega, et meie eluasemefond on valdavalt eraomanduses. Seni on see süsteem hästi

⁴³ Vt nt Mustamäed puudutavat uuringut „Ajutine Mustamäe“.

https://drive.google.com/file/d/1uSPdzt6D9KpNXtE088_GSYKkwdGA9B4/view

⁴⁴ Eurostat, <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

toiminud ja elamispinna kättesaadavusele pigem positiivselt mõjunud, kuid elanikkonna kasvades ja uute turutingimustel ehitatud elamispindade hulga suurenemise korral võib taskukohane eluase muutuda järjest vähem kättesaadavaks. Lisaks moodustavad Tallinna elamutest väga suure osa suurte korterelamute vabaplaneeringulised alad (nn magalapiirkonnad või magamislinnaosad), millega seostuvad paljud võimalikud probleemid, kuid ka võimalused (vt selgitust jaotise „Põimitud ühiskond“ all).

2015. aastal valmis uuring „Tallinna elamispinna stsenaariumid ja „magamislinnaosade“ tulevik“, mis pakkus välja kolm stsenaariumi olemasoleva elamufondiga tegelemiseks. Eelmisel sajandil ehitatud mitmekorruseliste hoonetega linnaosade muutmine selliseks, et nad oleksid inimeste muutunud nõudmistele vastavad ja piisavalt atraktiivsed, on raskelt lahendatav ülesanne. Uuringus leiti: „Valdav osa Tallinna nn magamislinnaosade suurpaneel-korterelamuid püsib füüsiliselt tunduvalt kauem kui vaadeldava perioodi (aastani 2040) lõpuni.“ Seetõttu ei kiirustata arengustrateegiaga vastama, kuidas seda elamufondi uuendatakse. See eeldab nii põhjalikumat analüüsi kui ka ühiskondlikku arutelu järgmiste aastate jooksul.

Eluasemete kättesaadavuse suurendamisele aitab kaasa linna osutatav eluasemeteenus abivajajatele. Lisaks on linnal üürikortereid, mis on praegu kättesaadavad küll vaid väga väiksele osale elanikest. Igal aastal annab linn üürile ca 300 korterit, nendest 10–20% noortele peredele ja linnale vajalikele töötajatele. 2017. a sai eluruumi ca 27% eluruumi üürimise taotlejatest, noortest peredest ja linnale vajalikest töötajatest sai eluruumi vaid alla 2% taotlejatest.

Selles lõigus mõeldakse ligipääsetavuse all seda, et inimesed pääseksid oma kodust välja. Uuringud ei käsitle seda, kui paljud inimesed ei saa liftita kortermajast välja, kuid see vajab väljaselgitamist. Arvestades seda, kui suur hulk elamutest ei ole ligipääsetavad, on selle saavutamine pikaajaline protsess, kuid 15 aasta perspektiivis võiks ligipääsetavate eluruumide hulk olla piisavalt suur, et erivajadustega inimesed saaksid elada ligipääsetavas kodus.

Peamine küsimus on siin see, kas kõik uued korterid peavad olema ligipääsetavad või tõstaks see korterite hindu sedavõrd, et satuks ohtu nende taskukohasus. Teisel juhul on küsimus, kus ja kui palju peab kohandatud eluruumi olema ja kuidas tehakse need kättesaadavaks just erivajadustega inimestele. Nende teemadega tegelevad linnavara hoidmise ja arendamise ja sotsiaalhoolekande valdkonnad.

✓ TALLINNA KODUD ON MUGAVAD JA ENERGIATÕHUSAD

Selgitus: hoonestus on üks kolmest suurest energiakulu ja CO₂ heitme allikast. Energiatõhus hoone ei tähenda üksnes CO₂ heitkoguse piiramist, vaid arvestab ka komplekssete aspektidega, nagu hea sisekliima (nii praeguses kui ka tuleviku kliimas) ja hoone funktsioonide tagamine ettenähtud kasutusaja vältel. Selle eeldusena peab hoone olema energiatõhus ja tervisliku sisekliimaga hoolimata sellest, kas olulisem on vähendada kütteks või jahutuseks kuluvat energiat. Energiatõhusamad hooned tähendavad ka väiksemaid püsikulusid.

Riiklike hoone energiatõhususe miinimumnõuete jõustumine ning sellekohaste meetmete rakendamine on parandanud ja parandab ka tulevikus uute ja terviklikult uuendatavate hoonete kvaliteeti ja vastupidavust kliimamuutuste mõjule. Uuendamata hooned jäävad aga endiselt haavatavaks, mistõttu sõltub kliimamuutuste mõju ulatus paljuski ehitusaastast ja -kvaliteedist. Järjest kasvab taastuvate energiaallikate kasutamine elamutes ning tekivad uued teadmised materjalide sobivusest ja ilmastikukindlusest.

Tagamaks, et praegu planeeritavad ja ehitatavad energiatõhusad hooned täidaksid oma funktsiooni ka tulevikus, tuleb nende puhul arvestada tuleviku kliimat, mis toob kaasa tugevama tuule, paduvihmadest tingitud üleujutused ja suvised kuumalained. Nende kliimamõjude leevendamiseks tuleb rakendada sobivaid energiatõhususmeetmeid, nagu sobivad materjalid, taastuenergialahendused, peegeldusvõimega või rohelised katused, hoone sobiv asukoht krundil ja sellest lähtuv fassaadikattematerjali valik (vältimaks suuri varjutamata klaaspindu lõuna- või lääneküljel).

Hoonestu energiatõhususe suurendamise ja kliimamuutustega kohanemise meetmetega tegelevad eelkõige energiamajanduse ja kliima ning linnavara hoidmise ja arendamise valdkond. Omavalitsuse meetmed on seotud peamiselt eeskuju andmisega (hoonete projekteerimisel ja ehitamisel kliimatingimustele vastupidavusega seotud nõuete järgimise ja ehituskvaliteedi tagamise näidisprojektid) ja suuniste väljatöötamisega.

Täpsemalt on teemat käsitletud [„Säästva energiamajanduse ja kliima tegevuskavas“](#).

Heatahtlik kogukond

1. Miks selline siht?

Arengustrateegia põhirõhk on arusaadavalt ruumilisel arengul ja liikuvusel. Need on teemad, mis on seaduse järgi kohaliku omavalitsuse ülesanded ja millega seoses on linnaelanikel linnale kõige suuremad ootused. Samas ei saa unustada, et lisaks füüsilisele on linn ka sotsiaalne ökosüsteem ning nii linnaruumi planeerides kui ka avalikke teenuseid osutades on võimalik suuremal või vähemal määral mõjutada nii inimeste omavahelist läbikäimist kui ka nende sotsiaal-majanduslikku hakkamasaamist. Paljuski on heatahtliku kogukonna sihi saavutamine seotud teiste sihtide täitmisega (nt kohtumisi ja tegevusi soodustava linnaruumi, kaasava haridussüsteemi või heade töökohtade loomisega), kuid on ka täiesti eraldiseisvaid tegevusi, mis tulenevad peamiselt just antud sihist. Sihi kokkuvõttes on esile toodud peamised aspektid, mille abil sihti mõtestatakse. Lause „Naabruskondades koos elavad ühiskonnagrupid“ viitab ruumilise sidususe tekitamisele erinevate ühiskonnagruppide vahel. Turvalisust käsitletakse nii subjektiivse turvatunde paranemise kui ka objektiivselt hinnatavate õnnetuste ja kuritegevuse vähenemise kontekstis. Selle sihi puhul on olulisel kohal abivajajate aitamine – kas täiesti iseseisvale toimetulekule tagasi aitamine, osalise iseseisva toimetuleku võimaldamine või vajaduse korral ka püsiva abi osutamine. Heatahtlikkuse kaudu on mõtestatud ka kodanikuühiskonda – hoolimist linnast, kogukonnast, kaaslinlastest ja ühiselt jagatud väärtustest. See on kindlasti teema, kus suhteliselt noorel demokraatial on arenguruumi.

ÜRO säästva arengu eesmärkidest panustab siht „Heatahtlik kogukond“ eelkõige vaesuse kaotamisse (nr 1), soolise võrdõiglikkuse suurendamisse (nr 5), ebavõrdsuse vähendamisse (nr 10) ja kaasavatesse institutsioonidesse (nr 16). „Eesti 2035“ sihtidest on see otseses seoses avatud, hooliva ja koostöömeelse ühiskonnaga. Väikse erinevusena on kultuurivaldkonna teemad Tallinna arengustrateegias lahti mõtestatud pigem sihi „Loov maailmalinn“ raames.

2. Kuidas hindame sihi poole liikumist?

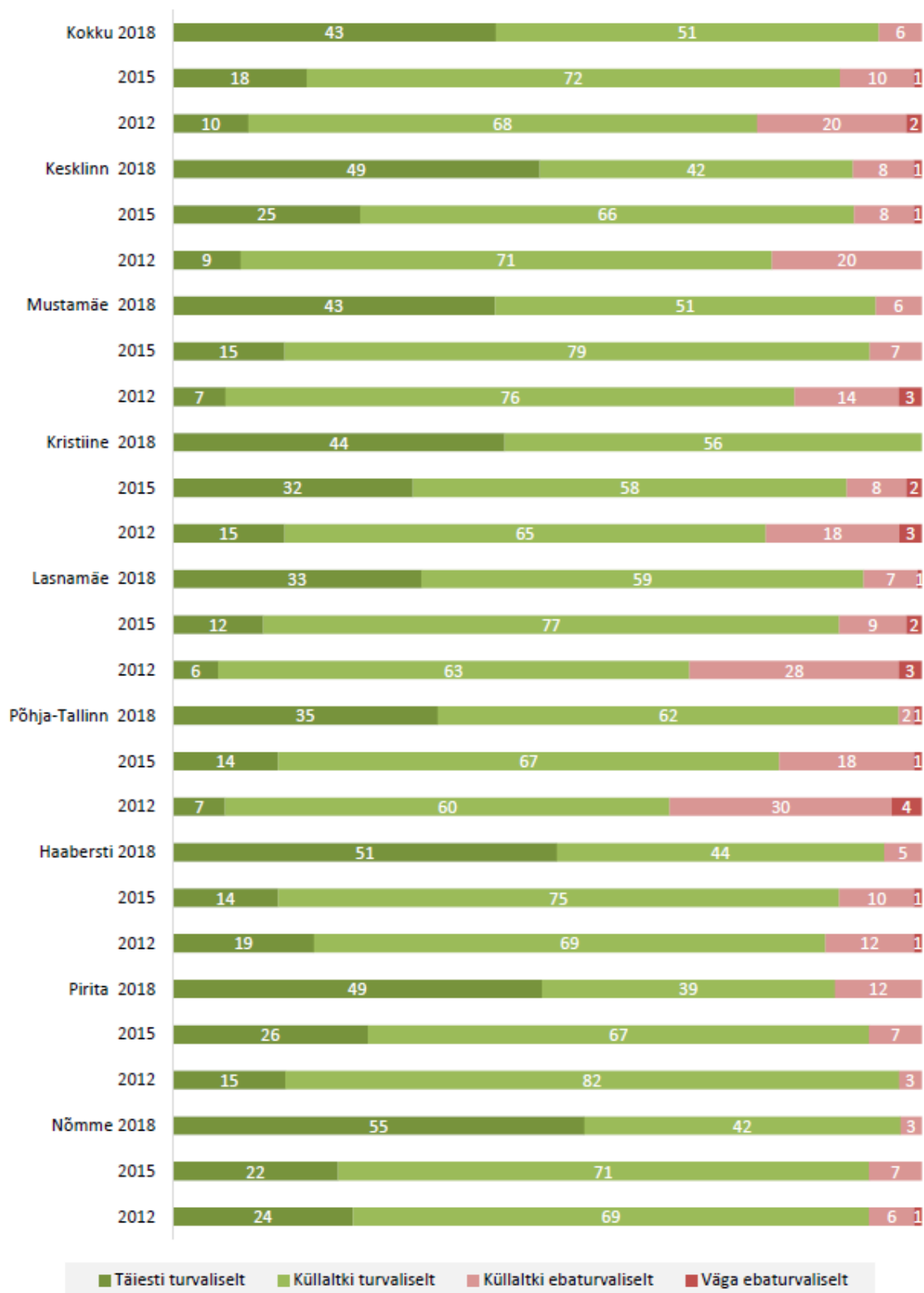
Sihi suunas liikumist hinnatakse kahe peamise mõõdiku abil: **püsiva suhtelise vaesuse määr** ja **turvatu avalikus ruumis**. Lisaks hakatakse kasutama ka hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdikut ja ühiskonnarühmade vaheliste kontaktide mõõdikut, võttes kasutusele kas riigi poolt strateegia „Eesti 2035“ raames väljatöötatavad mõõdikud või töötades need ise välja.

Püsiva suhtelises vaesuses olevate inimeste määr on „Eesti 2035“ mõõdik, mis näitab kui suur on nende inimeste osakaal, kelle ekvivalentnetosissetulek oli suhtelise vaesuse piirist madalam vaadeldud aastal ja vähemalt kahel eelnenud kolmest aastast. Püsiv suhteline vaesus peegeldab sissetulekute jaotust ühiskonnas: kui inimeste sissetulekud kasvavad, kuid sissetulekute jaotus elanike vahel jääb samaks, siis suhtelise vaesuse määr ühiskonnas ei muutu. Tallinlaste suhtelise vaesuse määr jääb Eesti keskmisest – (16,7% aastal 2018) – märkimisväärselt madalamale, olles ELi keskmisega samal tasemel (12% aastal 2018)⁴⁵. Püsiva suhtelise vaesuse määra kasv peegeldab „Põimitud ühiskonna“ selgituse juures välja toodud tendentsi, mida on täheldatud paljudes Euroopa ja USA linnades, et jõukuse suurenemisega sageli suureneb jõukuse vahe erinevate sissetuleku gruppide vahel. Laste suhtelise vaesuse määr on samal perioodil Tallinnas kasvanud oluliselt vähem 11,5-lt 12,1-le, Eestis tervikuna vähenes vastav näitaja 17,3-lt ja 15,2-le. Lisaks püsiva suhtelise vaesuse määra muutumisele tuleb

⁴⁵ Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi010/default/table?lang=en>

väärika ja iseseisva elu tagamise kontekstis jälgida **sotsiaalhoolekande valdkonna eesmärkides ja tegevusprogrammides seatud mõõdikute** sihttasemete saavutamist.

Turvatunnet oma linnaosas (mõõdik **oma linnaosa avalikes kohtades ennast täiesti turvaliselt tundvate elanike osakaal**) mõõdetakse iga-aastase rahulolu-uuringuga. Oma linnaosas ennast täiesti või pigem turvaliselt tundvate elanike osakaal kokku on 2012. aastaga võrreldes suurenenud 18 protsendi võrra. Sealhulgas on veel rohkem (33 protsendi võrra) suurenenud nende osakaal, kes tunnevad end täiesti turvaliselt. Ülevaate 2018. a uuringu tulemustest linnaosade kaupa annab järgnev joonis.

Joonis 5. Kuivõrd turvaliselt (%) tunnevad tallinlased end oma linnaosa avalikes kohtades. (tallinnlaste rahuloluküsitlus 2018).

Kuna ennast täiesti turvaliselt ning pigem turvaliselt tundvate elanike osakaal on juba üle 90 %, siis peaks kasvama ennast täiesti turvaliselt tundvate inimeste osakaal (ilma et langeks summaarne turvatunde osakaal).

Kuna siht „Heatahtlik kogukond“ käsitleb ka eraldatust, siis jälgitakse Tallinna **asumite keskmiste sissetulekute muutumist**. See annab tunnistust sellest, kuivõrd erineb linnaosades ja asumites elanike majanduslik seis. 2018. aastal teeniti Tallinna kaheksast linnaosast seitsmes Eesti keskmisest (1234 eurot) rohkem tulu. Tulu poolest eristuvad teistest linnaosadest Kesklinn ja Pirita (üle 1600 euro), kuid Lasnamäe elanike sissetulek jääb Eesti keskmisele ligi 100 euroga alla.⁴⁶

Sissetulekute ebavõrdsus (sissetulekukvintilide suhte kordaja) on ka üks säästva arengu näitajaid. Alates 2000. aastast on kvintilide suhte kordaja vähenenud Eestis 6,3-lt 5,1-le (2018). Euroopa Liidu riikide seas on Eesti selle poolest 9. kohal. ELi liikmesriikide näitajate rahvaarvuga kaalutud keskmise väärtuse järgi oli Eestis 2017/2018. a sellel 20%-l elanikkonnast, kelle ekvivalentnetosissetulek oli suurim, 5,1 korda suurem sissetulek kui sellel 20%-l elanikkonnast, kelle ekvivalentnetosissetulek oli kõige väiksem. Kõnealune kordaja erines ELi liikmesriikide vahel märkimisväärselt, olles 3,4 Sloveenias ja Tšehhi Vabariigis, rohkem kui 6,0 Kreekas, Lätis, Rumeenias ja Hispaanias ning rohkem kui 7,0 Leedus ja kõige suurem ehk 8,2 Bulgaarias.⁴⁷ Tallinnas oli see näitaja 2018. aastal võrdne Eesti keskmisega ehk 5,1.

Strateegilise sihi poole liikumist hinnatakse ka muudes panustavates valdkondades seatud mõõdikute alusel. Näiteks turvatunne avalikus ruumis saab kasvada siis, kui väheneb **inimkannatanutega liiklusõnnetuste** arv (2019. a oli 505 inimkannatanuga liiklusõnnetust) ja **muude inimkannatanutega õnnetuste** arv (2018. a registreerisid Tallinnas asuvad tervishoiuteenuste osutajad 76 055 vigastust) ning **väheneb süütegude arv**. Turvalisust suurendab ka **sissetulekute ebavõrdsuse vähenemine**, mida mõjutab omakorda näiteks **ebavõrdsuse vähenemine tervises**, samuti **esmatasandi arstiabi ja eriarstiabi kättesaadavuse mõõdikud**. Kahtlemata mõjutavad sissetulekute ebavõrdsuse vähenemist **kõik hariduse valdkonna eesmärgid ja tegevusprogrammid**, kuna just haridussüsteemi kaudu on võimalik kaasa aidata sellele, et kõikidel inimestel oleksid võrdväärsed võimalused omandada tööks head üldoskused ning tiptasemel teadmised.

3. Sihi saavutamist toetavad linna tegevusvaldkonnad

Strateegiline siht „Heatahtlik kogukond“ käsitleb eelkõige inimestevahelisi suhteid, linnaruumi turvalisust ning väärika elu ja iseseisva toimetuleku tagamist. Nendesse teemadesse panustavad kõige otsesemalt **sotsiaalhoolekande, tervishoiu ning ettevõtluskeskkonna valdkonnad**.

Sotsiaalhoolekande valdkonna tegevusprogrammid panustavad iseseisvasse toimetulekusse, et kõigile abivajajatele oleks tagatud väärikas elu ja toimetulek. Selleks pakutakse hoolekandeteenuseid ja makstakse sotsiaaltoetusi lastele ja peredele, puuetega inimestele, eakatele ja muudele riskirühmadele. Valdkonna tegevustes eelistatakse meetmeid, mis aitavad parandada inimese võimet korraldada oma elu võimalikult iseseisvalt. Siinkohal on väga tähtis õigeaegne ja tervislik abivajaduse hindamine ning abi korraldamine. Sotsiaalse tõrjutuse ennetamiseks ja iseseisva toimetuleku soodustamiseks osutatavad teenused aitavad samuti kaasa linlaste turvatunde loomisele. Turvatunde tugevdamiseks pakutakse ka abivajajatele teenuseid, mille eesmärk on tagada kannatanutele nende vajadusi arvestav abi ja võimalus alustada uut, vägivallata elu. Selleks pakutakse nii perekonda toetavaid teenuseid kui ka turvakoduteenust.

Ettevõtluskeskkond – töökohtade olemasolu (ehk kõrge tööhõive) loob eeldused iseseisvaks toimetulekuks. Ettevõtlusvaldkonna kõigi tegevusprogrammidega kasvatatakse ettevõtlusaktiivsust,

⁴⁶ <https://blog.stat.ee/2019/06/17/tallinna-rikkamad-ja-vaesemad-asumid/>

⁴⁷ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/5/5f/Inequality_of_income_distribution%2C_2017_%28Income_quintile_share_ratio%29.png

parendatakse ettevõtete rahvusvahelist konkurentsivõimet ja luuakse suuremat lisandväärtust. Nii aidatakse kaasa sellele, et ettevõtted oleksid jätkusuutlikumad ja teeniksid suuremat kasumit, palgad oleksid kõrgemad ning seeläbi paraneks ühiskonna elatustase. Töökeskkondade kohandamine selliselt, et tööol oleks võimalik käia erivajadustega või eakatel inimestel, suurendab just kõige haavatavamate ühiskonnarühmade iseseisva toimetuleku võimalust.

Tervis ja tervishoid – valdkond panustab põimitud ühiskonda ja iseseisvasse toimetulekusse, samuti tugevasse turvatundes. Selleks tagatakse arstiabi kättesaadavus vähekindlustatud inimestele ning toetatakse laste ja noorte turvalist arengut.

Lisaks eelnimetatud valdkondadele saab järgmiste valdkondade puhul nimetada veel aspekte, mis aitavad sihi „Heatahtlik kogukond“ poole püüelda.

Korrakaitse – valdkond toetab strateegilise sihi saavutamist eelkõige linlaste teadlikkuse parendamisega sellest, kuidas igaüks ise saab ja peab panustama nii enda kui ka teiste turvalisuse loomisesse. Turvalisuse tagamiseks tehakse koostööd Politsei- ja Piirivalveameti ning Päästeametiga. Korrakaitse valdkonna prioriteetid turvalisuse tagamisel on eelkõige liiklus, avalik kord ja kaubandus, mis on hõlmatud kõigisse valdkonna tegevusprogrammidesse – ennetustöö, kohalolek ja järelvalve.

Kultuur – valdkond kõigi oma tegevusprogrammidega aitab kaasa, et tallinlased oleksid hoolivamad, sõbralikumad ja sallivamad ning ühiskond oleks põimitum. Valdkond tegeleb sellega, et Tallinna elukeskkond soodustaks loomingulisust ja loovust ning linnas oleksid head võimalused kultuuritegevuseks, mis tihendab inimeste kokkupuudet. Arenev ja uuendusmeelne linnaruum ühendab eri kultuuritaustaga inimesi, huvi oma ja teiste kultuuride vastu on loomulik ja soositud. Toetatakse vähemusrahvuste kultuure tutvustavaid kultuuriüritusi, mis loovad kõigile linlastele võimaluse saada osa vähemusrahvuste traditsioonidest. Eri rahvuste kultuuri väärtustamine loob aga sidusust ja tugevamaid sõprussuhteid Tallinnas elavate eri rahvusrühmade vahel. Samuti toovad kultuuriharrastused kokku erineva sotsiaal-majandusliku taustaga inimesi, luues nii sidusust. Toetatakse ka kodanikuühenduste tegevusi, kes loovad üritusi korraldades kohatunnet ning tugevdavad kogukondade ühtsustunnet.

Haridus ja noorsootöö – hariduse valdkond tagab kõigile linlastele võimaluse omandada head üldoskused ja tiptasemel teadmised ning aitab sellega kaasa iseseisvale ja inimväärsle toimetulekule ning ühiskonna põimumisele. Selleks luuakse sobiv keskkond ja rakendatakse individuaalse õpitee mudelit, mis toetab iga õppija arengut. Ka kõigile hariduslike erivajadustega õppijatele luuakse neile sobivad õppevõimalused ja tagatakse vajalik tugi. Õpetajad kasutavad nüüdisaegseid õppemeetodeid, olles õpilastele innustavaks teejuhiks. Õppimisel on fookuses uued ja tulevikku suunatud oskused. Õppimisvõimaluste arendamine eesti keeles aitab kaasa ühiskonna põimumisele. Tallinna koolid annavad parimat eestikeelset haridust ja ühtlasi arendatakse eesti keeles õppimise võimalusi selleks, et ka uued tulijad saaksid eesti keelt õppida. Hoolitakse ka neist, kes viibivad Eestis ajutiselt, pakkudes võimalust omandada alus- ja üldharidust ka inglise keeles. Noorsootöö tegevused on sihitud just riskirühmade hõlmamisele ning noorte ettevõtlikkuse suurendamisele.

Sport ja liikumisharrastus – inimeste iseseisev toimetulek sõltub suuresti nende tervisest. Valdkond aitab oma tegevustega kaasa sellele, et valdav osa elanikest liiguks ja spordiks aasta läbi ning seeläbi elaksid inimesed kauem tervena. Selleks suurendatakse teadlikkust spordi ja liikumise kasulikkusest ning luuakse kõigile linlastele võimalused liikuda ja sportida nii oma kodu vahetus läheduses kui ka ülelinnalistes spordirajatistes. Liikumine ja sportimine soodustab ka inimeste kokkupuuteid ning need omakorda suurendavad hoolivust ja sidusust. Ka kõikvõimalikud spordiüritused aitavad tuua inimesi kokku ja loovad seeläbi sidususe suurendamise võimalusi.

Linnavara hoidmine ja arendamine – valdkond panustab ühiskonna põimumisse linna kinnisvarakeskkonna ja sotsiaalmajutusüksuste ning munitsipaaluruumide planeerimisega linna eri piirkondadesse. Koostöös sotsiaalvaldkonnaga aidatakse kaasa sellele, et kõigile abivajajatele oleks tagatud vajadustele ja õigusaktide nõuetele vastav eluruum.

Linnaplaneerimine – valdkonna tegevusprogrammid aitavad kujundada linnaruumi, mis soosib inimeste kohtumisi, mistõttu suureneb sidusus. Rahvarohked tänavad suurendavad turvatunnet. Ohutuse põhimõtete järgi kujundatud ruum vähendab aga õnnetuste arvu.

4. Sihi alalõikude selgitused

✓ PÕIMITUD ÜHISKOND

Selgitus: viimasel kahekümnel aastal on linnauuringutes hakatud järjest rohkem tähelepanu pöörama sellele, et jõukuse kasvuga linnades käib sageli käsikäes ebavõrdsuse suurenemine, mis omakorda väljendub ruumilises eraldatuses. Piltlikult öeldes – jõukuse kasvu veduriks olevatesse loova majanduse sektori ettevõtetesse koonduvad pigem nooremad kõrgelt haritud inimesed. Need inimesed hakkavad koonduma ka geograafiliselt samadesse piirkondadesse – eramutega äärelinna või taaselustatavatesse linnakeskuse asumitesse. Selle protsessi algpõhjusega on kohalikul omavalitsusel vähe võimalik ette võtta, küll aga saab linnaplaneerimisega mõjutada ruumilist eraldatust ning soodustada eri ühiskonnarühmade kokkupuutumist linnaruumis.

Tallinn oli eelmise sajandi lõpuks sissetulekute alusel ruumiliselt vähe eraldunud. Peamiselt väljendus ruumiline eraldatus rahvuse põhjal. Viimasel kahel kümnendil on suurenenud aga mõlemad, eriti sissetulekupõhine eraldatus. Peamiselt oli selle põhjuseks väga kiire jõukuse kasv, millele järgnes keskklassi kolimine naaberomavalitsustesse ja äärelinnadesse. Viimasel kümnendil on sellele lisandunud eelnimetatud loova klassi kolimine linnakeskuse asumitesse.

Elanikkonna kõige suurema ja kõige väiksema eestlaste osakaalu vahe Tallinna linnaosade võrdluses on 60%: Nõmmel 85,9% ja Lasnamäel 25,2%. Venelaste puhul on osakaalu suurim vahe 51% samade linnaosade puhul, ainult et vastupidiselt.

Kui võtta aluseks palgatöötaja kuu keskmine brutotulu, elavad kõige väiksema sissetulekuga inimesed Lasnamäe ja Põhja-Tallinna asumites, suurima sissetulekuga inimesed on aga koondunud Piritale (Kloostrimetsa ja Lepiku asum), Kesklinna (Kadriori, Raua, Tatari, Tõnismäe ja Veerenni asum) ja Haaberstisse (Tiskre, Kakumäe ja Haabersti asum).

Rahvuspõhine ruumiline eraldatus ei ole ilmtingimata problemaatiline. Professor Tiit Tammaru toob esile, et sarnaste tõmbumise argumendile tuginedes võib seada eesmärgiks kultuuriliselt eripäraste linnapiirkondade teadliku väljaarendamise, mis rikastaksid ka linna.⁴⁸ Küll aga on probleem see, kui rahvusliku eraldatusega käib koos sotsiaal-majanduslik eraldatus. See võib viia eraldumiseni ja pingete tekkimiseni.

Seetõttu ei seata arengustrateegias sihiks eraldatuse kaotamist, sest see on teatud mõttes loomulik protsess. Küll aga on siht eraldatuse suurenemist piirata ja luua võimalus valida elamiseks endale meelepärane linnaosa. Kuna rahvuslikud erinevused linnaositi jäävad alles, siis on mõistlik seda ära kasutada, toetades asumite erinevaid identiteete, mis oleks atraktiivne nii sealsetele elanikele kui ka külastajatele.

⁴⁸ Tammaru, Tiit. Eesti ja vene emakeelega inimeste elukohaerinevused Tallinnas. – Vikerkaar, juuni 2020

												Põhja-Tallinn - Northern	
						Haabersti	Kesklinn	Kristiine	Mustamäe			Pirita	Tallinn
						- Centre		Lasnamäe		Nõmme			
Tallinn 2020	Eestlased - Estonians					48,8	69,8	70,7	25,2	56,4	85,9	73,8	50,3
	Venelased - Russians					41,9	18,5	21,4	61,9	33,1	10,4	19,7	39,3
	Ukrainlased - Ukrainians					3,8	2,2	2,0	5,5	3,4	1,2	1,9	3,9
	Valgevenelased - Belarusians					1,9	0,7	1,0	2,8	1,5	0,5	0,7	1,8
	Soomlased - Finns					0,6	1,6	0,7	0,5	0,7	0,3	0,7	0,7
	Juudid - Jews					0,4	0,5	0,2	0,3	0,3	0,1	0,3	0,2
	Tatarlased - Tatars					0,3	0,1	0,2	0,5	0,3	0,1	0,1	0,3
	Lätlased - Latvians					0,2	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3
	Teised rahvused - Other nationalities					2,1	6,3	3,6	3,0	4,1	1,3	2,5	3,3
	Eestlased - Estonians					49,2	70,4	67,5	30,0	57,8	83,1	84,5	41,1
2006	Venelased - Russians					40,5	23,6	25,9	56,1	33,7	13,0	11,5	48,9
	Ukrainlased - Ukrainians					4,4	2,0	2,5	6,3	3,5	1,5	1,4	4,4
	Valgevenelased - Belarusians					2,6	1,0	1,5	3,4	2,0	0,7	0,5	2,5
	Soomlased - Finns					0,8	0,7	0,6	0,7	0,8	0,4	0,6	0,5
	Juudid - Jews					0,5	0,8	0,3	0,4	0,5	0,1	0,4	0,3
	Tatarlased - Tatars					0,4	0,2	0,2	0,5	0,3	0,1	0,1	0,3
	Teised rahvused - Other nationalities					1,6	1,4	1,5	2,5	1,4	1,1	1,0	2,0

✓ **TUGEV TURVATUNNE**

Selgitus: turvatunne on arengustrateegia „Tallinn 2035“ (ja ka strateegia „Eesti 2035“) mõttekogumiste üks olulisemaid märksõnu. Inimesed soovivad turvalist linna. Ka rahvusvahelistest linna elukvaliteedi uuringutest nähtub, et turvalisus on üks tähtsamaid heaolu eeldusi. Tunnetuslik ja tegelik turvalisus mõjutavad seda, kuidas ja mil määral avalikku ruumi kasutatakse. Seega on turvalisus sõbraliku linnaruumi loomise eeldus.

Nagu sihi kokkuvõtte selgituses on esile toodud, on tajutud turvalisus viimase kümne aasta jooksul märkimisväärselt paranenud. Kuigi jätkuvalt peetakse suureks ohuks liikluses esinevaid olukordi, on seda ohtu märkimisväärselt pidavate inimeste osakaal tuntuvalt vähenenud: liiklusohule andis hinde 5–7 seitsmepalliskaalal 2016. a 69% ja 2018. a 46% vastanutest.⁴⁹ Arengustrateegias on võetud sihiks, et Tallinnas saavad kõrvalise abita liikuda nii koolilapsed kui ka eakad, nii ratastooli, lapsekäru kui ka juhtkoeraga liikujad. See kõik aga eeldab, et pööratakse suurt tähelepanu teekondade ja eriti kõnniteede turvalisusele – ja mitte ainult ristmikel. Näiteks Ühendkuningriigis tehtud pensionäride probleeme käsitleva uuringu järgi on koguni 4,3 miljoni pensionäri suurimaid muresid kukkumishirm. Samamoodi näitavad andmed, et iga aasta kannatavad sajad tuhanded üle 65aastased inimesed Euroopas kukkumise tagajärjel tekkinud luumurru või nihestuse all.⁵⁰ Ka Tallinnas moodustavad kukkumised üle 40% (32 386 juhtumit 2018. a) kõikidest Tallinna tervishoiuteenuse osutajate registreeritud vigastustest.

Probleemiks ei ole ainult kukkumised. Näiteks sai 2019. aastal Tallinnas liiklusõnnetustes viga 596 inimest. See on märkimisväärne number ja vajab kindlasti tähelepanu.

Elmainitud ohte aitavad vähendada mitu linna valdkonda: arusaadavalt liikuvuse valdkond, mis kujundab suure osa tänavaruumist ja korraldab liiklust, aga ka sotsiaalhoolekande valdkond, mis kujundab ligipääsetavuse poliitikat, teeb järelevalvet ligipääsetavuse põhimõtete rakendamise üle ning hoolitseb selle eest, et linnaruum oleks kõigile ligipääsetav ja seega suureneks ka turvatunne.

Uuringud rõhutavad ka, et tänavate ja objektide kujundamine võib vähendada kuritegevust ja antisotsiaalset käitumist ning muudab seega kohad ja ruumid turvalisemaks. See omakorda parandab kogukonna liikmete füüsilist, vaimset ja sotsiaalset heaolu. Kuigi keskkond või arhitektuur iseenesest ei tekita kuritegevust, võib see teatud juhtudel osutada soodustavaks teguriks.

⁴⁹ Kantar Emor (2018). Siseturvalisuse avaliku arvamus uuring 2018. Uuringu aruanne. Tallinn: Kantar Emor

⁵⁰ Mandri, Jan-Matthias (2020). Rootslased katsetavad kummist kõnniteid, mis säästaks tuhandeid inimesi. Delfi Forte, 19.02.2020

Samuti mõjutab keskkond inimese turvatunnet. Kuritegevuse ennetamine ei ole lihtsalt kõrgemate aedade ehitamine ja paremate lukkude panemine. Kuritegevust saab vähendada ka lihtsate, kuid läbimõeldud disainielementidega ja keskkonna planeerimisega. Mõeldes sellele, kuidas füüsiline keskkond mõjutab inimeste individuaalset käitumist, saavad linnaplaneerijad ja arendajad luua (või ümber kujundada) linnaruumi, mis takistavad potentsiaalsetel rikkujatel kuriteo toimepanemist. Ühtlasi saab läbimõeldud ruumiplaneerimisega vähendada ka linnaelanike hirmu kuritegevuse ees. Lähiminevikust on meil ka häid näiteid. Balti jaama turu ja Telliskivi piirkonna ümberkujundamine ning sealsele ruumile turu ja kultuurikeskkonnana uue funktsiooni andmine on muutnud need endised üsna hirmutavad piirkonnad vähemalt tunnetuslikult palju turvalisemaks ja inimsõbralikumaks.⁵¹ Linnaplaneerimise valdkonna tegevusprogrammid aitavad tagada, et kujundatakse niisugune linnaruum, kus liigub rohkem inimesi, inimeste kokkupuuted on tihedamad ning see omakorda suurendab turvatunnet.

Lisaks linnaruumi turvalisusele on selles lõigus mainitud ka turvalisi lähisuhteid. See tuleneb lähisuhtevägivalla ärahoidmise teema tähtsusest ka riiklikul tasemel. Riigi arengudokumendid näevad ette, et kohalikul omavalitsusel on selle probleemiga tegelemisel oluline roll. Linn on selleks 2018. aastal koostanud kavandi, mis on leitav [siit](#).

Kolmanda teemana käsitleb lõik kriisiolukordadeks valmisolekut ja elutähtsate teenuste tagamist. Kriisiolukordadeks valmisoleku aluseks on regulaarselt uuendatav riskianalüüs⁵². Elutähtsad teenused kirjeldatakse ning toimepidevuse nõuded pannakse paika asjaomases määruses⁵³.

✓ ISESEISEV HAKKAMASAAMINE

Selgitus: selles lõigus käsitletakse iseseisvat hakkamasaamist kahest aspektist. Esimesed kaks lauset viitavad inimese enda vastusele ja tööturu muutumisele – just neist sõltub enamiku inimeste hakkamasaamine. See tähendab, et selle sihi saavutamist mõjutavad paljuski sihtide „Loov maailmalinn“ ja „Terve Tallinn liigub“ saavutamine. Siiski kinnitab statistika, et nii absoluutne kui ka suhteline vaesus ohustab Eestis enam teatud ühiskonnarühmi – naisi, puudega inimesi ja töötuid. Suurim on sealjuures just töötute vaesusrisk. 2017. aastal elas suhtelises vaesuses 21,9% Eesti elanikkonnast, mis on Euroopa Liidu keskmisest (ca 17%) suurem. Tallinnas jäi see näitaja veidi alla Euroopa Liidu keskmise (16,6%). Probleem on terav nii eakate (47,5%) kui ka töötute (52,3%) seas, kellest 2017. aastal elasid suhtelises vaesuses ligi pooled. Suhtelises vaesuses elavate laste (kuni 17aastased) osakaal oli 2017. aastal Eestis 15,2% ja Tallinnas 12,1% ning see on langustrendis. Absoluutses vaesuses elas 2017. aastal Tallinnas 2,1% elanikkonnast, Eestis 2,7%. Laste (kuni 17aastased) absoluutse vaesuse määr oli 2017. aastal Eestis 2,5%, mis on viimase kümne aasta madalaim. Tallinna kohta eraldi andmeid pole.

Kui elanikkonnas tervikuna on absoluutses vaesuses ja sügavas materiaalses ilmajäetuses elavate inimeste osakaal enam-vähem sama suur, siis puudega inimeste seas on sügava materiaalse ilmajäetuse määr tunduvalt kõrgem kui absoluutse vaesuse määr. Puudega inimeste materiaalse ilmajäetuse määr (2017. a 22,2%) on ligi kaks korda suurem kui ülejäänud elanikkonnal (2017. a 10,7%). See on tingitud nii puudega inimeste vähenenud võimalustest endale sissetulekut teenida kui ka

⁵¹ Maasing, Helina (2020). Kuidas luua linnaplaneerimisega turvatunnet? – Postimees, 18.02.2020.

⁵² Viimane riskianalüüs on leitav [siit](#).

⁵³ [Tallinna linna korraldatavate elutähtsate teenuste kirjeldused ja toimepidevuse nõuded](#)

puudest tingitud lisakuludest. Puudega inimestest elas 2016. aastal suhtelises vaesuses 41,2% ning vähenenud töövõimega inimestest 29,5%.⁵⁴

Naiste suurem ja vanusega süvenev vaesusrisk annab Eestis tunnistust vaesuse feminiseerumisest. Selle peapõhjuseks võib pidada Eesti suurt soolist palgalõhet, mis on Euroopa Liidu riikide võrdluses suurim, ning naiste ja meeste majanduslikku ebavõrdsust. Lisarolli mängivad ka naiste ja meeste oodatava eluea märkimisväärtsetest erinevustest tingitud leibkonnastruktuuri muutused. Nii moodustavad vanemaealised naised valdavalt üheliikmelise leibkonna, kelle kulutuste suhteline tase võrrelduna sissetulekutasemega on kõrgem kui näiteks kahe (täiskasvanud) liikmega leibkondadel.

Põhjusi, miks inimeste iseseisev toimetulek halveneb, on mitu. Haridus on üks oluline NEET-noori (noored, kes ei õpi ega tööta ega osale ka väljaõppes ega koolitustel) eristav tegur. Madala hariduse negatiivne mõju suureneb aja jooksul. Põhiharidusega on selgelt suurem risk kuuluda NEET-noorte hulka ja seda peamiselt seoses tööturul püsimise raskustega. 2018. aastal Eesti Noorsootöö Keskuse tellitud Statistikaameti kokkuvõtte põhjal on Tallinnas NEET-noorte arv 2015.–2017. aasta jooksul olnud vahemikus 6,2–8,5% Tallinna noorte koguarvust vanuses 15–26.

Seega ei piisa kõigi elanike iseseisvaks hakkamasaamiseks ainult nende enda aktiivsusest ja tööturu iseregulatsioonist. Näiteks sügava puudega inimesed ja paljud eakad ei saa ka parima tahtmise juures tööturul osaleda. Seetõttu pööratakse enamikus sellest lõigust tähelepanu sellele, kuidas osutada abi nendele, kes abi vajavad. Selle protsessi esimene osa on märkamine. Teine tähtis element on vajaduspõhisus: et abivajaja saaks just sellist abi, mis on tema puhul kõige tõhusam. Kolmandat aspekti võiks nimetada ka väärikuseks – et inimene saaks võimalikult kaua elada oma kodus.

✓ TUGEV JA JULGE KODANIKUÜHISKOND

Selgitus: tugev ja julge kodanikuühiskond on osaline heas poliitikakujundamises. „Avaliku õiguse spetsialistid Sheila Foster ja Christian Iaione seletavad oma (2016) ühistöös „Linn kui ühisvara“ (ingl „The City as a Commons“): *linna demokraatliku ja majandusliku funktsioneerimise mõtestatud ümberhäälestamine on peamine jõud, vaatlemaks linna pigem ühisvarakogumina, mitte administratiivse ja autoritaarse üksusena. Säärane rõhuasetuse muutus on oluline, loomaks linna, mis teeniks paremini selle kodanikke, aga ka linnastumise trendide ja linnade poliitilise elu keskusteks muutumise teadvustamiseks. Linnavõimu teostajast peab saama koostöö ja koosloome võimaldaja ning korraldaja. Kohaliku omavalitsuse roll on luua tingimused kodanike koostöösuhete väljaarendamiseks ja omavahelise koostöö edendamiseks, sealhulgas ka avaliku sektoriga, et kanda hoolt ühisvara ehk linna eest. /.../ Ühisvara ideel põhinevaid institutsioone iseloomustab horisontaalne struktuur, milles riik (või linn), kodanikud jt osalised (sh arendajad, huvigrupid, akadeemiline sfäär jne) on hõivatud ühisvara puudutava koosloomega ning võtavad seejuures ka vastutuse.*“⁵⁵

Koostöö linna ja kodanikuühiskonna esindajate – ennekõike asumiseltside, ent ka muude mittetulundusühingute ja huvigruppide esindajate – vahel eeldab usalduslikku ja professionaalset suhtumist mõlemalt poolt. Linnaorganisatsiooni vastutus koostöö ees on suurem, kuivõrd linn teostab avalikku võimu, otsustab maksumaksja raha kasutamise üle ning peab leidma tasakaalu erinevate huvide ja ka tõenduspõhise poliitikakujundamise vahel. Linn vastutab suuremal määral ka koostöö olulisima alustala – usalduse – hoidmise eest, olles oma tegevuses läbipaistev, väärtuspõhine ja

⁵⁴

https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/riigikantselei/strateegiaburoo/Eesti2035/AV_paberid/av_vahendada_uhiskondlikke_lohesid_03_2019.pdf

⁵⁵ Nuter, Mats-Laes (2019). Tallinna asumiseltside potentsiaal kogukondliku sisendi andja ja ruumiotsuste tagasisidestajana. Tallinn: Tallinna Ülikool

lugupidav. See tähendab, et linn jagab selgelt ja hea tahtega teavet poliitikakujundamise protsessi kohta, on läbipaistev osalejate ringi määratlemisel ja osalusprotsessi kujundamisel ning annab selget tagasisidet selle kohta, mis ettepanekutest on saanud ja kuidas neid otsuste kujundamisel arvestati.

Ent vastutust koostöö laabumise eest kannab ka kodanikuühiskond: ausalt tuleb mõtestada enda legitiimsuse ja esinduse küsimus, olla valmis kompromissideks erinevate huvide vahel ning hoida konstruktiivset õhkkonda. „Tugevad, innovaatilised ja usaldusväärsed vabaühendused on heaks partneriks riigile ühiste murede lahendamises või paremaks elukorralduseks uute toimivate lahenduste leidmises.“⁵⁶

Vabaühendustel, eriti asumiseltsidel on ka potentsiaal olla oma kodukandi korrastajad, kultuurielu korraldajad ja oma piirkonna elanike abistajad ning luua sidusust muude tegevuste kaudu. Kui osa sellest on selgelt kohaliku kättevõtmise küsimus, mis ei vaja ei linna toetust ega reguleerimist, siis mõne teema puhul võivad linn ja vabaühendused kokku leppida tööde jaotuses ning oludest lähtudes võib linn nende tööde tegemist ka toetada.

⁵⁶ Eesti Vabaühenduste Liidu koduleht: <https://heakodanik.ee/vabauhenduste-voimekus/>